

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

**FUTBOL SEYİRCİSİNİN SOSYO-EKONOMİK-KÜLTÜREL
YAPISININ ŞİDDET EĞİLİMİNDEKİ ROLÜ
(KONYASPOR ÖRNEĞİ)**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan Salim ÇAĞLAYAN

Danışman
Yrd.Doç.Dr. İ.Bülent FİŞEKÇİOĞLU

KONYA-2003

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	i
ŞEKİL LİSTESİ.....	ii
1.GİRİŞ.....	1
2. LİTERATÜR BİLGİ.....	3
2.1. Futbol.....	3
2.1.1. Futbolun Ortaya Çıkışı ve Dünya' da Gelişimi	3
2.1.2. Futbol'un Türkiye'de Gelişimi	5
2.1.3. Futbolun Toplumsal Boyutu	7
2.1.4. Futbolun Karakteristik Özelliği.....	8
2.2. Grup Kavramı ve Taraftarlık	8
2.2.1. Taraftarlık	10
2.2.2 Futbol Seyircisi	11
2.2.2.1. Futbol Seyircisinin Özellikleri	12
2.3. Saldırganlık	14
2.3.1. Saldırganlığın Yönü ve Türleri	14
2.3.2. Sporda Saldırganlık	15
2.3.3. Futbol Seyircisinde Saldırganlık	16
2.3.4. Saldırgan Davranışlara Yol Açan Duygu Durumları	17
2.3.5. Futbol Seyircisinde Saldırganlık Kaynakları.....	18
2.4. Şiddet.....	19
2.4.1. Sporda Seyirci Şiddeti	20
2.4.2. Futbolda Seyirci Şiddeti	22
2.4.3. Türkiye'de Futbolda Seyirci Şiddeti	23
2.4.4. Dünyada ve Türkiye'de Önemli Şiddet Olayları.....	24

2.5. Holiganizm.....	29
2.5.1. Holiganizmin Doğuşu.....	31
2.5.2. Grup ve Holiganizm	32
2.5.3. Holiganlar İçin Alınan Önlemler.....	33
2.6. Seyircilerin Saldırgan Olmalarında Rol Oynayan Faktörler.....	34
2.6.1. Demografik Faktörler	34
2.6.1.1. Yaş.....	34
2.6.1.2. Cinsiyet	35
2.6.1.3. Fiziki ve Coğrafi Çevre.....	36
2.6.2. Sosya-Kültürel Faktörler.....	37
2.6.2.1. Aile	37
2.6.2.2. Eğitim	40
2.6.2.3. Birincil Gruplar	41
2.6.2.4. Referans Grupları	42
2.6.2.5. Sosyal Tabakalar	43
2.6.2.6. Kültür.....	45
2.6.2.7. Alt Kültür	47
2.6.3. Diğer Faktörler	48
2.6.3.1. Kitle İletişim Araçlarının Seyirciler Üzerine Etkisi	48
2.6.3.2. Hakemlerin Seyirciler Üzerine Etkisi.....	50
2.6.3.3. Antrenörlerin Sporcular ve Seyirciler Üzerine Etkisi.....	51
2.6.3.4. Yöneticilerin Seyirciler Üzerine Etkisi.....	52
2.6.3.5. Amigoların Seyirciler Üzerine Etkisi	53
2.7. Müsabaka Esnasında Seyircileri Etkileyen Faktörler.....	53
2.8. Konyaspor'un Tarihçesi	56

2.8.1. Şampiyonluk Yolculuğu.....	59
3.MATERYAL ve METOT	61
3.1. Materyal.....	61
3.2. Metot.....	61
3.3. İstatiki Analizler.....	61
4. BULGULAR.....	62
4.1. Sosyo- Demografik Veriler.....	62
4.2. Çapraz Tablolar	73
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	92
6. ÖZET	106
7.SUMMARY	108
8. KAYNAKLAR	110
9. ÖZGEÇMİŞ	118
10. TEŞEKKÜR	119
11. EKLER	120

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Dağılımları.....	62
Tablo 2. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları.....	62
Tablo 3. Ankete Katılan Seyircilerin Mesleklerindeki Dağılım	63
Tablo 4. Ankete Katılan Seyircilerin Ortalama Aylık Gelirlerindeki Dağılım	63
Tablo 5. Ankete Katılan Seyircilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları.....	63
Tablo 6. Ankete Katılan Seyircilerin İkamet Ettikleri Yerlere Göre Dağılımı	63
Tablo 7. Ankete Katılan Seyircilerin Arabalarının Olup Olmadığına İlişkin Dağılım.....	64
Tablo 8. Ankete Katılan Seyircilerin Hoşlandıkları Müzik Türlerine Göre Dağılımı	64
Tablo 9. Ankete Katılan Seyircilerin Futboldaki Oyun Kurallarını ve Yapılan Değişiklikleri Bilip Bilmediklerine İlişkin Dağılım	64
Tablo 10. Ankete Katılan Seyircilerin Tuttukları Takımlarının Haklarının Yenilip Yenilmediğine İlişkin Dağılım	65
Tablo 11. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabakalara Gitme Sıklığının Dağılımı.....	65
Tablo 12. Ankete Katılan Seyircilerin Günlük Yaşantılarındaki Tepkiler ile Müsabaka Esnasındaki Tepkilerinin Aynı Olup Olmadığına İlişkin Dağılım	65
Tablo 13. Ankete Katılan Seyircilerin Amigolardan Nasıl Etkilendiklerine İlişkin Dağılım	66
Tablo 14. Ankete Katılan Seyircilerin Amigoların Davranışlarını Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Dağılım	66
Tablo 15. Ankete Katılan Seyircilerin Taraftarı Olduğu Takımın Mağlup Olmasından Nasıl Etkilendiklerine İlişkin Dağılım	66
Tablo 16. Ankete Katılan Seyircilerin Çevrelerine Göre Nasıl Bir Kişiliğe Sahip Olduklarına İlişkin Dağılım.....	67
Tablo 17. Ankete Katılan Seyircilerin Hakemlerin Taraftarı Oldukları Takımın Aleyhine Vermiş Olduğu Bir Kararda Tavırlarının Nasıl Olacağına İlişkin Dağılım	67
Tablo 18. Ankete Katılan Seyircilerin Takımlarının Yenilgisinden Sonra Hırslarını Kimden Çıkardıklarına İlişkin Dağılım.....	67
Tablo 19. Ankete Katılan Seyircilerin Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının En Önemli Nedeninin Ne Olduğuna İlişkin Dağılım.....	68

Tablo 20. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabaka İzlemeye Gitme Sebeplerine İlişkin Dağılım.....	68
Tablo 21. Ankete Katılan Seyircileri, Futbol Müsabakasından Önce Saldırganlığa Yönelten En Önemli Faktörün Ne Olduğuna İlişkin Dağılım.....	69
Tablo 22. Ankete Katılan Seyircileri Müsabaka Sırasında Saldırganlığa Yönelten Faktörlerin Neler Olduğuna İlişkin Dağılımı	69
Tablo 23. Ankete Katılan Seyircilerin Şiddet Olaylarına Karşı Alınabilecek En Önemli Tedbirin Ne Olduğuna İlişkin Dağılım	70
Tablo 24. Ankete Katılan Seyircilerin Galip Gelmek İçin Her Yolun Mubah Olup Olmadığına İlişkin Dağılım.....	70
Tablo 25. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabaka İzlerken Kötü ve Küfürlü Tezahüratta Bulunup Bulunmadıklarına İlişkin Dağılım	71
Tablo 26. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahürlere Katılmayı Sevdiklerine İlişkin Dağılım	71
Tablo 27. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabakalar Sırasında Küfür Etme Olayının Nasıl Bir Davranış Olduğuna İlişkin Dağılım	71
Tablo 28. Ankete Katılan Seyircilerin Tribündeki Oturma Konumlarına Göre Dağılımı ..	72
Tablo 29. Ankete Katılan Seyircilerin Konyaspor Taraftarı Olmamaları Durumunda Hangi Takımı Tutacaklarına İlişkin Dağılım.....	72
Tablo 30. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Tuttukları Takımın Mağlubiyeti Sonrası Etkilenme Durumlarına İlişkin Dağılım	73
Tablo 31. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Hoşlandıkları Müzik Türleri Arasındaki Dağılım	73
Tablo 32. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Müsabaka Sırasında Saldırganlığa Yönelmelerindeki Unsurların Dağılımı.....	74
Tablo 33. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Galip Gelmek İçin Her Yolun Mubah Olup Olmadığı Görüşünün Dağılımı.....	74
Tablo 34. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Müsabaka Esnasında Küfür Etmenin Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki	75
Tablo 35. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Günlük Yaşantılarıyla Müsabaka Esnasındaki Tepkilerinin Aynı Olup Olmadığı Arasındaki İlişki.....	76
Tablo 36. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Taraftarı Olunan Takımın Mağlubiyetinden Sonra Hırslınızı Kimden Çıkarırsınız Arasındaki İlişki.....	76

Tablo 37. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının Sebepleri Arasındaki İlişki.....	77
Tablo 38. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Kendilerini Saldırganlığa Yönelten Faktörler Arasındaki İlişki.....	78
Tablo 39. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Şiddet Olaylarına Karşı Alınabilecek Tedbirler Arasındaki İlişki.....	78
Tablo 40. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Galip Gelmek İçin Her Yolun Mubah Olup Olmadığı Arasındaki İlişki.....	79
Tablo 41. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahüratlara Katıldıkları Arasındaki İlişki.....	79
Tablo 42. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Küfrün Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki	80
Tablo 43. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Müsabakalara Gitme Sıklıkları Arasındaki İlişki.....	81
Tablo 44. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Amigoların Kendilerini Nasıl Etkiledikleri Arasındaki İlişki.....	81
Tablo 45. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Amigoların Davranışlarını Nasıl Değerlendirdikleri Arasındaki İlişki	82
Tablo 46. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Hakemlerin Takımları Aleyhine Vermiş Olduğu Kararda Tavırlarının Nasıl Olacağı Arasındaki İlişki	83
Tablo 47. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Ne Tür Müzikten Hoşlandıkları Arasındaki İlişki.....	83
Tablo 48. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının Sebepleri Arasındaki İlişki.....	84
Tablo 49. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Şiddet Olaylarına Karşı Alınabilecek Tedbirler Arasındaki İlişki.....	85
Tablo 50. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki.....	85
Tablo 51. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka Esnasında Küfür Etmenin Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki.....	86
Tablo 52. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları İle Amigoların Kendilerini Nasıl Etkiledikleri Arasındaki İlişki.....	86
Tablo 53. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları İle Amigoların Davranışlarını Nasıl Değerlendirdikleri Arasındaki İlişki	87

Tablo 54. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları İle Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının Sebepleri Arasındaki İlişki	87
Tablo 55. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Takımın Mağlubiyetinden Sonra Hırslarını Kimden Çıkardıkları Arasındaki İlişki	88
Tablo 56. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka İzlemeye Niçin Gittikleri Arasındaki İlişki	88
Tablo 57. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka İzlerken Kötü ve Küfürlü Tezahüratta Bulunup Bulunmadıkları Arasındaki İlişki	89
Tablo 58. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Aylık Gelir Dağılımları Arasındaki İlişki	89
Tablo 59. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahürlara Katıldıkları Arasındaki İlişki	90
Tablo 60. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Arabalarının Olup Olmadığı Arasındaki İlişki	90
Tablo 61. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Hakemin Takım Aleyhine Vermiş Olduğu Bir Kararda Tavrılarını Nasıl Olacağı Arasındaki İlişki	91

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Tabaka Kriterleri.....44

1.GİRİŞ

Spor, görece ve az değerli bir konumda iken, günümüzde toplumun merkezinde yer alan ve çok değer verilen bir kurum haline gelmiştir. Bu bağlamda bir spor dalı olarak futbolun izlediği seyir çarpıcıdır. Futbol, modernleşme süreciyle birlikte, belli bir alt kültüre ait oyun olmaktan çıkarak kitlelerin peşinden sürüklendiği popüler bir eğlence aracı olmak yanında, insanların dinsel ya da yarı dinsel biçimde bağlılık gösterdikleri temel bir doyum kaynağı statüsü edinmiştir (Kayaoğlu 2000).

Günümüzde spor, içinde yaşadığımız toplumsal hayattan ayrı düşünülmemelidir. Spor sosyolojisi ve psikolojisi hakkında yapılan araştırmalar, sporun toplumsal yapının bir yansıması olduğunu göstermektedir. Spor sahalarındaki seyircilerin "takım tutma ve bir takımın taraftarı olmalarına" bağlı olarak saldırganlıklarını da bu yapı içerisinde ele almak gerekir (Çepe 1992).

Futbol; sürprizlere açık yanıyla, dinamizmiyle, sihriyle her dönem kitlelerin ilgisini üzerinde toplamayı başaran alan olma özelliğini korumaktadır ve bunun yanında dünyanın en popüler spor dallarından birisidir. Mahalle maçı da, Avrupa çapında bir maçta olsa kazanmak taraftarı irrasyonel ölçülerde coşturur. Her ülkede, her rejimde, her zamanda futbolun coşkulu yanı inkar edilemez (Özmen 2000).

Özellikle tekstil, inşaat, turizm, sağlık, eğitim, gıda ve medya olmak üzere bütün sektörleri etkileyen spor ve futbol, çağımızın bacasız sanayilerinin en önünde gelmektedir. Sınır tanımaz ilişkileriyle ülkelerin ekonomileri, dostluk ve düşmanlıklarını bir anda oluşturan; genci, ihtiyarı, kadını, erkeği, dili, dini, ırkı ayırmayan renk cümbüşünün her çeşidini içinde bulunduran futbol; musikinin, ritmin, modanın, ahengin yaşandığı tribünlerde, milyonların hem stres, hem de deşarj noktasıdır (Türkmen 1998).

Profesyonel futbol, pazarlanabilir bir ürün haline gelmiş ve ticarileştirilmiştir. Bu sebeple futbol kulüpleri veya profesyonel futbol takımı sahipleri, pazardan fazla pay almak için kulüp taraftarlığını teşvik edecek tavır ve tutumlar içine girmişlerdir (Acet 2001).

Bugün seyirci ve seyircilerin davranışları, bunların kişilik özellikleri bir tartışma konusu haline almıştır. Özel izlenimlerden, bilimsel çalışmalara kadar dile getirilmekte olan bu konu etrafındaki fikirler, değişik olmakla beraber, genel eğilim şudur ki, son yıllarda tribünler birer problem arenası haline almış, seyircilerin ve taraftarların

davranışlarında istenmedik yönde değişiklikler olmuştur (Yüksel ve ark 1998). Taraftarların her geçen gün takımlarına karşı biraz daha tutumlu, gerçekleri görmeye karşı isteksiz, rakip takımın sporcularına ve seyircilerine karşı saygısız, acımasız, hakemlere karşı saldırgan hale geldikleri kanısı gerek sporcu, gerek seyirci ve gerekse spor kamuoyu tarafından açıkça gözlenmektedir (Arslan ve Bingölbali 1997). Futbol takımı taraftarlığının psikolojik ve sosyal nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Her toplumda bireylerin çeşitli gereksinimleri vardır. Bireyler bunları dürtü ve güdülerıyla davranışlara dönüştürürler ve bir ihtiyaçtan doğan doyuma ulaşırlar, işte takım taraftarlığının temelinde de bu yatmaktadır. Taraftarlar zaman zaman kendi özel yaşamlarındaki beklentilerini ve umutlarını takımı veya kulübün başarıları ile doyurmaktadır (Yüksel ve ark 1998).

Bu araştırmanın amacı, futbol seyircisinin saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelmelerinde etkili olabileceği düşünülen; sosyo-kültürel, ekonomik faktörlerin sebeplerini araştırmak ve çözüm önerileri üretebilmektir.

2. LİTERATÜR BİLGİ

2.1. Futbol

Futbol, İngilizce’de (foot-ayak) ve (ball-top) kelimelerinden adını alan “ayak topu” olarak adlandırılan takım oyunudur. Futbol oyunu karakterli bir organizasyon biçimidir. Oyunun en belirgin özelliği: duruma göre fiziksel zihinsel veya ruhsal niteliklerin, yaratıcı zeka, beceriklilik veya rastlantının rol oynadığı, yenenlerin ve yenilenlerin bulunduğu, uzlaşmalı kurallara dayanan eğlence amaçlı bir etkinlik olmasıdır (Acet 2001).

Biri kaleci olmak üzere, on birer kişilik iki takım arasında oynanan, küre biçimindeki özel bir topun, eller ve kollar kullanılmadan (kaleciler hariç), ayak, kafa ve vücudun diğer bölümleriyle vurulup rakip kale çizgisinden içeriye geçirilerek sayı (gol) yapılmasına dayalı bir oyun olan futbol, çağımızın en sevilen spor dalı olarak kabul edilir. Bunda futbol oynayabilmek için özel bir vücut yapısına gerek olmamasının, çok kişi ile oynanmasının, ayakla oynanmasının, geniş bir alanda oynanmasının, topa oynarken daha fazla organın bilinçli olarak kullanılmasının, hareket türü zenginliğinin, mücadele zenginliğinin, olasılıkların sonsuzluğu, tesadüf kolektivizmin ve temelde yüzyıldır değişmiş oyun kurallarının etkisi vardır (Apaydın 2000).

2.1.1. Futbolun Ortaya Çıkışı ve Dünya’ da Gelişimi

Futbolun ilk olarak nerede ve kimler tarafından oynanmaya başlandığı kesin olarak tespit edilememiştir. M.Ö. 2500 yılında Çin İmparatoru Huang-Ti’ in askerlerine iki direk arasından geçirilerek bir top ile çeviklik talimi yaptırdığı eski Çin kaynaklarında belirtilmektedir. Orta Asya Türklerinin “Teptük” adı verilen bir oyunu oynadıklarını Kaşgarlı Mahmud’un ‘Divan-ül Lugat-it Türk’ adlı eserinden öğreniyoruz. Günümüzde oynanan modern futbol ise İsa’nın doğuşundan sonra Roma’da askerler arasında oynanan ‘Harpastrum’ a dayanmaktadır. Harpastrum Elenlerin ‘episkyres’ adlı oyunundan esinlenmiştir. Ortaçağ’da oynanan ‘la soule’ adlı oyun da futbolla benzerlikler içermektedir. İçinde her türlü serbestlik bulunduğu için çok sert bir oyun olmuştur. “Ortaçağ’da köylüler top diye adlandırılan şişirilmiş bir işkembeye vuruyorlardı. Katolik kilisesi de onları destekliyorlardı. Örneğin topu bir ileri bir geri atmak; iyi ile şeytanın çarpışması ya da yaşam-ölüm gibi olayları vurgulamaktadır.

Böylece ‘futbol’ dinsel törenlerin bir parçası oldu. Ortaçağ’ da ‘futbol’ toplumsal doku içinde bir denge ögesi olmuştur. Söylenenlerin pek çoğunda ortak bir yön vardır: İnsanlar düşmanları yendiklerinde futbol oynuyorlardı (Özmen 2000).

Futbolun İngiltere’de ortaya çıkışı ayrı bir tartışma konusudur. Fransızlar bu oyunun Normanlar tarafından İngiltere’ye götürülen ‘la soule’ den türediği görüşündedirler. İtalyanlar ise İtalya’dan gitmiş olduğunu ileri sürerler. Kaynağı neresi olursa olsun; İngiltere’de 12 yüzyıldan beri futbolun oynanmakta olduğu bir gerçektir. Halk da, soylularda bu oyunu pek sevmişler ve bunun doğal sonucu olarak da futbol Britanya adalarında çok hızlı bir yayılma göstermiştir (Arıpınar 1991). Ancak futbol giderek köyler ve kasabalar arasında büyük bir rekabete ve bu rekabet, çatışmalara neden olmaya başlayınca 1314 yılında Kral II. Edward, yayınladığı bir fermanla İngiltere’de futbolu yasaklamak zorunda kalmıştır (Carnibella ve ark 1996).

Bugünkü oynandığı anlamda futbol ilk kez İngiltere’de başlamıştır. İlk futbol kulübü 1857 yılında kurulmuş olan Sheffield’ dir. Modern futbolun doğum tarihi ise İngiliz Futbol Birliğinin kurulduğu 26 Ekim 1863 yılıdır. Futbol çağımızın en çok sevilen izlenilen spor dalıdır. Futbola olan ilginin artması özellikle iki kesimin dikkatinden kaçmamıştır. Sermayedarlar ve kiliseler futbolun gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Arsenal demir-çelik işçilerinin, Liverpool tersane işçilerinin bulunduğu yörelerde kurulmuştur. ‘İşçi nüfusunu sürekli ve tam olarak kuşattıklarından kuşku duyan patronlar, yanlarında çalıştırdıkları ücretlilerine, hastanelerin ve okulların dışında, stadyumları ve diğer sportif yapıları da kısa sürede sundular. Özel sermaye patronlarının denetiminde ve yardımıyla çok sayıda spor birliği, kulübü kurulmuştur (Bourdieu 1997). Futbol sermayedarlar için yeni ekonomik kazanımlar yaratmanın yollarını açmıştır. Fabrika takımları arasındaki karşılaşmaların büyük ilgi görmesi yeni bir sektörün oluşmasına neden olmuştur. Futbol beraberinde de futbol endüstrisini de yaratmıştır. İşçi kökenli seyircilerin takımlarını izleyeceği, destekleyeceği ve sorunlarından uzaklaşabileceği mekanlar inşa edilmiş ve stadyumlar yüzyıllar sonra antik tiyatroların, arena’ ların yerlerini almıştır. 1888 yılında 12 kulübün katılımı ile ‘İngiliz Profesyonel Ligi’ kuruldu. Kısa bir süre içerisinde futbol önce Avrupa’da sonra Latin Amerika ve Asya’da oynanmaya başlandı. 21 Mayıs 1904 tarihinde Uluslar arası Futbol Federasyonları Birliği (FİFA) kuruldu. İlk büyük futbol organizasyonu 1930 yılında Uruguay’da gerçekleştirilen dünya kupası olmuştur (Özmen 2000). 1954 yılında da Avrupa Futbol Birliği (UEFA) kurulmuştur (Branko 1993).

2.1.2. Futbol'un Türkiye'de Gelişimi

Modern futbolun Türk toplumuna girmesi 19.y.y.' in sonlarına rastlar. O dönemde futbol oyunu bazı dini inançlarında etkisiyle Müslüman Türkler arasında gelişmemiş ve halk arasında oynanması da yasaklanmıştır (Acet 1997). Futbol, Osmanlı toprakları üzerinde ilk defa gayrimüslimler ve ülkede yerleşmiş bulunan yabancı uyruklular tarafından oynanmıştır. Sosyal ve idari bakımdan başkent İstanbul'a uzak ve rahat olan iki şehir, Selanik ve İzmir futbol oyununun ilk taraftarlarını bulduğu yerdir. 1875 yılında Selanik' de, 1877'de İzmir'de bu oyun hafta tatillerinin ve yaz akşamlarının en büyük eğlencesi olmuştur. Diğer taraftan iki Türk kulübü Galatasaray ve Fenerbahçe İstanbul'da futbol oynamıştır. 1908 yılından, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının kuruluşuna kadar geçen zaman içerisinde futbol İzmir ve İstanbul'da oynanmıştır (Taşgim 2000).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1920'de faaliyete geçmesiyle Türk sporu ve futbolu için önemli adımlar atılmıştır. 1923'te ilk spor teşkilatı olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (T.İ.C.İ) ve buna bağlı olarak Türkiye Futbol Federasyonunun F.İ.F.A.'ya kabul edilmesiyle Türkiye bu alanda Dünyadaki yerini almıştır. Cumhuriyetin ilanından üç gün önce 26 Ekim 1923'te Türk Milli Futbol Takımı, İstanbul'da ilk milli maçını Romanya ile oynamıştır (Bozdemir 1998).

24 Eylül 1951 tarihinde profesyonelliğin kabulü ile Türk Futbolunda yeni bir dönem başlamıştır. 1954'te Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (U.E.F.A.)' nın kurulmasından sonra Türkiye bir Avrupa ülkesi olarak kabul edilme mücadelesi vermiş ve bu isteği F.İ.F.A. tarafından 10 Şubat 1962'de alınan karar uyarınca kabul edilmiştir (Babacan 1993).

İlk Milli Lig maçlarına 1959'da başlanmıştır. İstanbul'dan sekiz, Ankara ve İzmir'den dörder takımın katılımıyla iki gruba ayrılarak oluşturulan, takımlar arasında yapılan maçlarda; Fenerbahçe ve Galatasaray finale kalmışlardır. Finalde Fenerbahçe, Galatasaray'ı yenerek ilk Milli Lig kupasını almıştır

"Fenerbahçe Kulübü" Türkiye'de sporun ilk "federe" örgütlenme birimleri olarak, sporun beden eğitiminden artık bütünüyle koptuğunun göstergesi olmuştur. 1908 yılından sonra , örgütlenme yasağının kalkmasına paralel olarak, ülkenin her yanında hızla kurulan futbol kulüpleri, Türkiye'de sporun Batıya yönelişini ve futbolla özdeşleşmesini kurumlaştırmışlardır (Acet 1997).

1963-1964 futbol sezonunda İkinci Türkiye Ligi kuruldu. Bu dönemlerde futbola ilgi gittikçe artıyordu. Liglere katılma isteği yurdun dört bir yanından geliyordu. Bu nedenle 1965 genel seçimlerine gidileceğinin yaz aylarında bir kararla İkinci Türkiye Ligi 1965-1966 mevsiminde genişletilerek iki gruba ayrıldı. 1967-1968 mevsiminde artan talebi karşılamak için Türkiye Üçüncü Ligi kuruldu. O da yetmediği için 1970-1971 mevsiminde Üçüncü Lig genişletilerek dört gruba ayrıldı.

Bu dönemlerde Türkiye Ligleriyle bütün yurdu futbol heyecanı sarmıştır. Futbol özellikle Anadolu illerinde kadın-erkek, genç ihtiyar herkesin heyecanla takip ettiği ve konuştuğu mevzu olmuştur. Bu büyük ilgi ve rağbet kısa zamanda amansız bir rekabete dönüşürken, Türkiye Ligleri ile Türk Futbolunun yeni bir çehre kazandığı inkar edilemez bir gerçek oldu. Bunun en büyük kanıtı da, futbolun bütün yurt geneline en geniş biçimde yayılması oldu. Gerçi futbol ülke genelinde yayılmıştı ama, bizde de “kent savaşları” görünümüne bürünecek olan bir aşamaya gelinmişti.

Futbolun ilk oynanış yıllarında en basit maçların bile kavgalara, kavgalarınsa, yıkım, yıkım, ölüm ve talana neden olduğu görülmüştür. Türkiye İkinci liginin iki gruba ayrılmasını izleyen, Türkiye Üçüncü Liginin kurulmasına rastlayan 1967-1968 futbol sezonunda, önce sahalardan tribünlere, oralardan da sokaklara, kentlere sıçrayan, büyük yıkım ve talanlara, can ve mal kayıplarına yol açan kavgalar patlak vermiştir. Bunların “kent savaşları” düzeyine ulaşanları ve “Türkiye Spor Tarihinde Facia” olarak kabul edilen Kayserispor-Sivasspor müsabakası sırasında ve sonrasında devam eden arbede de 40 kişi hayatını kaybetmiş, 6 kişi komada olmak üzere 600 kişi de yaralanmıştır. Bu arada spor işleriyle görevli Devlet Bakanı Kamil Ocak yaptığı açıklamada, Türkiye İkinci Liginin kaldırılmasını teklif edeceğini ve bunun gerçekleşmesi için de bu sebebin kafi gelebileceği açıklamasında bulunmuştur (Taşğın 2000).

Kayserispor-Sivasspor müsabakasından sonra sokağa çıkma yasağı getirilmiştir. Ölümsüz atlatılan ama yıkımı çok olan Eskişehir-Bursaspor müsabakası, ölümlü ve yıkımlı Kırıkkale-Tarsus İdmanyurdu, Elazığspor-Malatyaspor, Mardinspor-Urfaspor vb. maddi hasara ve ölümlere neden olmuşlardır. Bunların yanında, ev sahibi takımın sahasının bir maçlığına kapatılmasıyla cezalandırılan, hakem ve konuk takımların dövülmesinin söz konusu olduğu bir çok müsabaka yaşanmıştır.

Bu şiddet ve saldırganlık olaylarının yok edilmesi için özellikle sert güvenlik önlemlerinin alınması sonucu, olaylar yatışma noktasına geldi ve lig maçlarında bir durulma oldu, ama izleyen futbol sezonunda “kavgalı” kent kulüplerinin “savaş ihtimali” bütünüyle yok edilmedi. 12 Eylül 1980 öncesinde silahlı çatışma ortamının büsbütün biriktirdiği kaygılarla da, olaya en çok “gebe” Üçüncü Türkiye Ligi, 1979-1980 mevsiminin sona ermesinden sonra kaldırıldı. Onun yerine 1981-1982 sezonunda Mahalli Lig şampiyonlarının katılacağı “Terfi Maçları” mekanizması getirilmiş (Acet 1997) daha sonraki yıllarda ligler statüsüne geri dönmüştür. Bugün ülkemizde 1. 2. ve 3. Türkiye profesyonel ligi faaliyetlerini sürdürmekte olup son on yılda ölümle sonuçlanan kitle kavgalarına rastlanmamıştır.

2.1.3. Futbolun Toplumsal Boyutu

Bugün milyonlarca kişiyi peşinden koştıran ve halen dünyada en fazla sporcusu ve seyircisi bulunan spor olma özelliğini taşıyan futbol; sınırları belli bir saha üzerinde, on birer oyuncudan teşekkül etmiş iki takımın, birbirlerine üstünlük sağlamak, için yaptıkları bir mücadeledir.

Futbol, son zamanlarda gerçekleştirilen çeşitli teknik, taktik ve fiziksel gelişmelerden dolayı tümüyle değişmiş bir spor dalıdır. Bugün modern futbol çok daha hızlı teknik işbirliği, çok daha süreklilik kazanmış bir oyundur (Urartu 1994). Bilimsel tarifi basittir. Gol atmak ve gole mani olmaktır. On birer kişilik iki takım arasında, belli kurallara göre oynanan bir top oyunudur. Kuralların basit olması, herhangi bir düzlükte ve sağlıklı her kişi tarafından oynanabilmesi, fazla bir malzeme gerektirmemesi, izleyici ve taraftar olarak da aktif olunabilmesi vb. nedenlerle dünyanın en popüler sporu durumundadır Bu nedenle bu basit oyunun popüleritesi inanılmayacak boyutlara ulaşmıştır. Futbol günümüzde dünyanın her köşesinde işçileri ve işverenleri olan dev bir endüstri haline gelmiştir. Finansal çerçevesi trilyonlarla çizilen bir sektör olmuştur, bu sektörün üretimi ve tüketimi dünya üzerinde pek çok insanı yakından ilgilendirmektedir (Taşkın 2000).

Futbolun; birçok insan için, ruhlarında dürüst duygular ve insani ilişkilerden oluşan küçük da olsa bir adacık oluşturmak için tek, hatta bazen en son şans olması, önemliliğinin en büyük nedenidir (Kuper 1996). Sınır tanımaz ilişkileriyle ülkelerin ekonomileri, dostluk ve düşmanlıklarını bir anda oluşturan genci, ihtiyarı, kadını, erkeği,

dini, dili, ırkı ayırmayan renk cümbüşünün her çeşidini içinde bulunduran futbol, musikinin, ritmin, modanın, ahengin yaşandığı tribünlerde milyonların hem stresi hem de deşarj noktasıdır (Türkmen 1998).

Bugün futbol, günlük yaşantımızın, sevinçlerimizin, üzüntülerimizin temel yönlendiricilerinden biri, farklı yerlerde duran düşüncelerin ve duyguların birleştiricisi, milletleri bir birine bağlayan müşterek bir zemin olmuştur (Baldık 2002).

2.1.4. Futbolun Karakteristik Özelliği

Futbol sporunda başarının belirleyicisi, futbola özgü davranışların toplu veya topsuz olarak iyi bir şekilde uygulanmasıdır. Bunun yanında beceri, doğru zamanda doğru yerde olma ve duruma göre doğru tekniği kullanabilme yeteneğidir. Bu nedenle beceri, seçme ve karar verme ile ilişkilidir.

90 dakikalık futbol maçında top, yaklaşık 60 dakika oyun alanında, geri kalan zamanda ise oyun dışındadır. Başa baş bir oyunda her takım 60 dakikamın 30 dakikasında topa sahiptir. Topun oyunda olduğu sürede top sık sık havalanmakta ve 22 oyuncunun herhangi birisinin oyun mesafesinden uzakta olmaktadır. Takımdaki tek bir oyuncu topa yaklaşık 2 dakikadan fazla sahip olamaz. Geriye kalan 58 dakika boyunca, futbolcu oyun akışı içerisinde oyunu yönlendirmek amacı ile yargıda bulunur, karar verir ve seçim yapar (Fişekçioğlu 1996).

Futbolun bütün oyunlar içerisinde en akıcı, mücadeleye dayalı ve çabuk karar verilmesi gereken bir yapıya sahip olduğunu ve bu nedenle futbolcuların fiziki yapılarındaki dayanıklılıkları kadar ruhsal ve psikolojik olarak yeterli düzeyde dayanıklı olmaları gerekmektedir (Taşgın 2000).

2.2. Grup Kavramı ve Taraftarlık

Grup olgusu, futbol takımı içerisinde, seyirciler arasında ve günlük hayatta insanların birbirleriyle ilişkilerinde etkili şekilde rol oynayan önemli bir olgudur. Buna açıklık getirmek için grup kavramının tanımını yapmak gerekir. Grup; kendilerini aynı grubun üyeleri olarak algılayan, dolayısıyla grup içerisinde diğerleriyle aynı psikolojik anlamı ve önemi paylaşan, bu grup üyeliğinin özellik ve değerleri hakkında sosyal bir anlaşmayı bir ölçüde sağlayan bireyler topluluğuna denir.

Günlük hayatta bir futbol takımı taraftarlarının davranışlarına bakıldığında bu kişilerin bir birlik içerisinde beraberce hareket ettikleri görülür. Bu kişiler artık bir şahıs Ahmet veya Mehmet olmaktan çıkıp, bir beraberlik hissettikleri grup içerisinde kendilerini algılayıp, birbirlerine benzer davranışlar gösterirler. Bu davranışları sergilerken grup içerisinde kişiler, diğer üyeler ile ortak bir anlaşma sonucu belirlenen ve üyeler arası ortak davranışı ve tutumlar arası birliği sağlayan, bir takım kurallara bağlı kalırlar. Bu normlar grup içerisinde üyelerin davranışlarını düzenler ve kontrol ederler (Arkonoc 1998).

Grubun oluşumunda önemli olan, bir araya gelen kişilerin karşılıklı etkileşim içerisinde olup olmadıklarıdır. Gruptaki etkileşimde anlatılmak istenen futbol maçını izleyen seyircide olduğu gibi kolektif bir kimliğin yanı sıra etkileşimin ve iletişimin yapılaşmış olması, ortak bir duygunun bulunması, karşılıklı bir görev bağımlılığının bulunması ve kişiler arası çekiciliğin olmasıdır. Eğer kişiler birbirlerinin farkındaysalar ve etkileşimle ilgili bir olasılık söz konusu ise gruptan söz edilebilir.

Acet (2001)'in aktardığına göre; Carron ve Williams bir grubu herhangi bir nedenle bir araya toplanan kişilerden ayıran 10 özellik olduğunu söylemişlerdir. Bunlar:

- 1- Serbestçe konuşabilme,
- 2- Bir bütün olarak topluluğun iyiliği ile ilgilenmek,
- 3- Üyelerin birbirlerine yardım etmeye çalışması,
- 4- Üyelerin birbirlerine yardımcı olduğu ile ilgili bir duygu,
- 5- Kendi grubunu "biz", diğer grupları "onlar" şeklinde sunma,
- 6- Grup etkinliklerine sevecek katılma,
- 7- Temelde bireysel başarılarla ilgilenmeme,
- 8- Gruptaki diğer üyelerin etkinlikleriyle ilgilenme,
- 9- Grubun diğer üyelerini rakip olarak görmeme,
- 10- Grupta sık sık bulunmamazlık yapmama olarak belirtilmektedir.

Bir grup oluştuğu zaman, o grubu yönlendirecek bir lidere ihtiyaç duyulur. Kalabalık bir grubun başında liderleri olmadığı zaman birlik ve beraberlik içerisinde hareket kabiliyeti azalacaktır (Karagözoğlu 1994).

Bir grup olgusundan söz edebilmek için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir:

- En az iki kişinin varlığı,
- Üyeler arası iletişim,
- Amaçlara ulaşma konusunda anlaşma,
- Hareket biçimi üzerinde birleşme,
- Üyeler arasında grubu yönetmek için seçilen kişi
- Süreklilik olmalıdır (Dönmezer 1990).

Grupların oluşması için gerekli özelliklere en uygun grup olarak, kalabalık futbol seyircisi örnek verilebilir. Grubun lideri amigolardır. Amigolar istedikleri gibi grubu ynlendirebilmektedirler. Gruplar, yani grubun yeleri de seyircilerdir. Seyirciler takımlarının galip gelebilmesi için ellerinden gelen çabayı, amigoların göstermiş olduğu doğrultuda ortaya koymaya çalışırlar. Yani bütün çabaları takımlarının menfaatleri ve takımlarının galip gelmesi içindir. Liderler, kitleler üzerindeki gücünü kalabalıktaki her bireyin süper egosuna hakim olarak elde etmektedir (Arkonoç 1998).

2.2.1. Taraftarlık

Milyonlarca insanı peşinden sürükleyen futbolun 4 önemli ögesi bulunmaktadır. Sporcu, teknik kadro-yönetici, seyirci ve medya. Bunlar içinde en dürüst ve samimi davranan seyirci kitlesidir. Bir kulübün taraftarı takımı kazansa da kaybetse de takımının bir parçasıdır. Takımında kendisi için anlamlı bir yan bulur ve takımına kendisinden bir şeyler verir. Kişinin hayatında yaratmış olduğu anlamın artması taraftarlığın yoğunluğunu arttırır.

Futbol oyunu taraftarsız olmaz. Seyirci yoksa güzelliğini ve anlamını yitirmiş bir oyundur futbol. Taraftarlığın rasyonel bir açıklamasını yapmak gerekmiyor, yapılamaz da

zaten. İnsanlar takım tutarken öyle oturup, düşünüp, taşınıp karar vermezler. Takım tutulur ve o öylece sürer gider (Bilgin 1994).

Taraftar hayatını bir takıma bağlılığıyla bu takıma bağlı olan öteki insanların varlığıyla, takımın macerası ve başarısıyla anlamlandırılan kişidir (Özmen 2000).

Maç günleri stadyumları dolduran, buna imkanı ve zamanı yoksa evinde, kahvehanede veya birahane ekran karşısına geçip tuttuğu takımın karşılaşmasını izleyen taraftar, takımının başarısı için stadyumlarda yapmış oldukları tezahüratla destek olurken, maçı ekran karşısında izlemekle yetinebilen taraftarlarsa rakip takıma mensup taraftarlarla sözlü atışmalarda, çeşitli iddialarda bulunarak takımlarını desteklerler. Futbol oyununun kuralları açıkça belirlenmiştir. Saha içerisinde hangi hareketlerin ne tür cezalar getireceği önceden saptanmıştır. Kuralların bütün açıklığına karşın taraftar kendi takımı söz konusu olduğunda, oyunun kurallarının dışına çıkılmasına göz yumabilir.

Taraftarlık kişilerin gerçek karakterlerinin ortaya çıkmasında aracı rol oynayabilir; tutmuş oldukları takımların dışında çok iyi anlaşılan iki kardeş, takımlarının birbirleriyle oynadıkları maç sonrasında tartışıp, kavga edebilirler.

Futbol izleyicisinin büyük çoğunluğu futbol oynamış, futbolla çocukluğunda, okul yıllarında ilgilenmiş, kendisini döneminin ünlü futbolcularıyla özdeşleştirmiştir. Tuttuğu takım bir anlamda kendi geçmişinde yapmak isteyip de yapamadıklarını ya da gelecekte yapmayı istediklerini gerçekleştirme fırsatını kendisine sunan bir araçtır (Kozanoğlu 1990).

2.2.2 Futbol Seyircisi

Futbol, seyirlik bir spor olması ve kitleleri peşinden sürüklemesi özelliği ile diğer branşlardan farklılık göstermektedir. Psiko-sosyal açıdan bakıldığında, seyircilerin günlük hayatlarının dışına çıkarak farklı kimliklerle bu faaliyetlere katıldığı gözlenmektedir. Futbol müsabakaları, özellikle kalabalıkların içinde şahsiyetin kaybolması ve çeşitli dış uyurıcıların etkisiyle çeşitli arzu edilen veya edilmeyen toplu olayların meydana geldiği bir ortam olmaktadır (Karagözoğlu ve Ay 1999).

Bir karşılaşmayı, yarışmayı izleyen kimseye seyirci denir (Acet 2001). Başka bir tanımda ise çıkarı aynı olan ve bir spor yarışmasında aynı tepkiyi gösteren, daha önce organize edilmemiş insan grubuna seyirci denmektedir. Seyirci; oyun gösteri veya spor müsabakalarını, olayın meydana geldiği yerde bulunarak gören kişidir (Arıkan 2000).

Sosyal psikoloji açısından yapılan bir incelemede seyirci “grup” olarak ele alınmaktadır. Çeşitli grup tanımları arasında ortaya atılan ve grubu “belli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla birlikte hareket eden bireylerin oluşturduğu topluluk” şeklinde tanımlayan yaklaşım, spor seyircisine uygunluk göstermektedir (Mavili 1997).

Sosyolojik açıdan bakıldığında seyirci, teşkilatsız topluluklar olarak toplantı, devamlılığı kısa olan ve gerçek bütünlüğü bulunmayan sosyal gruplar olarak ifade edilmiştir. Sokakta biriken meraklılar kalabalığı, maç seyircileri, konferans dinleyicileri, trafik ışığında geçmek için yığılanlar, vapurdaki insanlar, geçici ve gerçek bütünlüğü olmayan gruplar olarak kabul edilmiştir (Erkal ve ark 1998).

Seyirci, kolektif bir kimlik içinde kazanmanın ya da zaferin güzelliğini, kaybetmenin acısını yaşamaktadır. Takım tutmak psikolojisinin ya da toplumsal gerçeğin altında bu yatmaktadır. Kazanmak ve kaybetmek gerçeği ile birlikte seyircide kendine güven, haz duymak, hırslanmak, kıskanmak gibi duygular yaşam deneyine girmektedir. Böylelikle, günümüz sanayileşmiş ve kentleşmiş toplumlarında spor en önemli ve en etkin kitle kültür kurumlarından biri haline gelmekte ve geniş yığınların katıldığı bir olgu kimliğine dönüşmektedir (Acet 2001).

2.2.2.1. Futbol Seyircisinin Özellikleri

Futbol seyircisini sosyolojik açıdan incelediğimizde “Geçici teşkilatsız insan birikimi” şeklinde ifade edilmektedir. Bu birikim ne cemiyettir, ne cemaattir, ne de menfaat birliğidir. Onlar geçici teşkilatsız bir topluluktan ibarettirler. Yani böyle bir topluluk, muayyen bir maksat ve sebeple veya sebepsiz olarak bir araya gelerek bir süre sonra dağılırlar. Cami cemaatleri, sinema, tiyatro ve spor seyircileri bu gibi topluluklar içerisine girmektedir. Bunlar belli bir teşkilatlanmaya sahip olmadıkları gibi, üyeleri arasında karşılıklı bir ilişkide söz konusu değildir. Maddi ve fiziki alanı, belirli lideri, iş bölümü ve statü sistemi olmayan bir gruba “kalabalık” da denilmektedir (Taşgın 2000).

Siyaset Bilimcileri futbol seyircisini menfaat birlikleri içerisinde düşünmüşlerdir. Menfaat grupları “birlikleri; muayyen gayeleri tahakkuk ettirmek için meydana gelen gruplardır”. Yani organize olmuş gruplardır. Bunlar baskı ve menfaat gruplarıdır. Siyaset bilimciler, menfaat gruplarını maddi ya da manevi menfaatleri sağlamak için birlikte hareket eden gruplar olarak tanımlamaktadırlar. Menfaat grupları, baskı gruplarının kuvvetli bir takım temellerine dayanır. Bu temel unsurlar şunlardır:

- Üyelerin sayısı,
- Mali kaynaklar,
- Organizasyon,
- Sosyal statüdür (Daver 1993).

Ancak; futbol seyircisini dikkatle izlediğimiz zaman onun yukarıdaki tanımlamalara uymayan özelliklerinin de olduğunu görmek mümkündür. Bunlar:

- Futbol seyircisinin üyeleri arasında belli ölçüde bir ilişki ve iletişim vardır. Bu takım taraftarlığına dayalı bir ilişkidir. Günümüzde daha da belirginleşmiştir.
- Teşkilatlanmaya ve müşterek faaliyete yatkındırlar.
- Futbol seyircileri heyecan kitlesi hüviyetinde oldukları için kolay provake edilebilir, heyecan kitlesinin mantığı ortadan kalkar.
- Ancak spor müsabakasına ait kuralların caydırıcılığı sebebiyle temkinli davranışa da yatkındırlar.
- Seyirci kitlesinde şuurlu şahsiyet kaybolur, şuur altı ile hareket eden şahsiyet devreye girer (Acet 2001).
- Seyirciler bir araya geldiklerinde ferdi şuurlarını o toplumun şuuruna katar ve kolektif şuura sahip olarak ferdi şuurlarından uzaklaşırlar.
- Fikirler sirayet yoluyla, aynı hedefe doğru yönelir.
- Telkin olunan fikirlerin hemen icraasına başlama isteği ortaya çıkar.
- Önceden tahmin edilen hareketleri vardır. Normal seyirciler için geçerlidir. Holiganlar, fanatikler için aynı şeylerin söylenmesi biraz zordur.
- Kitleyle bütünleşen kişi, tek başına iken yapamadığı davranışları, frenleyebildiği içgüdülerine söz geçiremez ve duygularından bütünüyle uzaklaşır, daha rahat hareket etmelerine imkan sağlar (Cebeci 1995).

- Kelimelerle, tasvirlerle kolay etkilemek, en açık çıkarlarını ayak altına alabilecek hareketlere sürüklenebilmek yönleriyle de, kitle psikolojisi içerisine girdiği zaman ilkel insanlara yaklaşırlar. Kitle içindeki birey, rüzgarın istediği gibi kaldırdığı kum taneleri arasında, bir tek kum tanesi gibidir. Bunlar tek tek ele alındığında barışsever insanlar olarak bilinirler.
- Futbol seyircilerinin muhakeme etme özelliği azalır, fil ve hareket kabiliyetleri artar (Acet 2001).

2.3. Saldırganlık

Saldırganlık için çok açık bir tanım vermek zordur. Saldırı eylemi başkasına zarar ya da acı vermeyi amaçlayan bir davranıştır. Ruh bilimciler, fizyologlar ve felsefeciler saldırganlığın doğuştan olan, içgüdüsel bir fenomen mi, yoksa sonradan öğrenilen bir davranış biçimi mi olduğu konusunda uyuşmazlık içindedirler (Gültekin ve ark 2000).

Saldırganlık; insanlarda genellikle, ister fiziksel olsun ister sözle olsun, bir başka insana zarar verme niyetiyle yapılan davranış olarak anlaşılmaktadır (Arkonoç 1998).

Saldırganlık canlı bir organizmaya dolaylı veya dolaysız olarak zarar vermeyi amaçlayan davranış söz konusu olduğunda, saldırganlık veya saldırgan davranıştan söz edilir. Bundan, olumsuzluğa, biçimsizleştirmeye, yıkıma neden olan, acıyı, üzüntüyü, öfkeyi ortaya çıkaran şeyler anlaşılmaktadır (Peter ve Beyer 1997).

Yukarıdaki tanımlardan da görüleceği gibi saldırganlıkta diğer kişi veya kişilere ya da canlılara karşı zarar verme amacının bulunması gerekmektedir

Özetleyecek olursak; saldırganlıktan söz edebilmek için öncelikle bir davranışın ortaya çıkması, davranışın zarar ve incitme niyeti taşıması, zarar verme veya incitmenin gerçekleşmesi gerekir. Bu fiziksel ya da psikolojik olabilir. Vurmak ya da tekmelemek kadar birisine küfür etmek ve kötü söz söylemekte saldırganlıktır (Tiryaki 2000).

2.3.1. Saldırganlığın Yönü ve Türleri

Saldırının yöneldiği kişi, sosyal ilişki içerisinde bulunan insanlar olabileceği gibi (dışa yönelik saldırganlık), doğrudan sporcunun kendisi de olabilir.

Saldırıcılığın amacıyla y6neldiği hedef aynı ise, “tepkisel saldırıcılıktan” söz edilir. Sporcu, doğrudan rakibine zarar verme niyetiyle harekete geçer.

Spor m6sabakaları sırasında daha 6nemli olan ve çok daha sık rastlanan saldırıcılık Őekli ise “araçlı saldırıcılık”tır. Buradaki temel amaç, çok iyi bir derece elde etmek, rakibini geçmek veya yenmek, 6lkesini en iyi Şekilde temsil etmek, madalya kazanmak veya rekor kırmak Őeklinededir. Bu 6st hedefe ulaşmak için saldırıcılık, bir araç olarak kullanılır.

Tepkisel saldırıcılık da, iki gruba ayrılır. Birinci grupta, saldırgan bir davranış g6sterilmesine sebep olan kiŐiyle, saldırıya hedef olan aynıdır. İkinci grupta ise saldırı, tahrik eden kişi veya kişilerin dıŐındakilere y6nelik olarak gerçekleŐir.

Kendine y6nelik saldırıcılığın en u noktası, intihar eylemidir. Spor faaliyetleri sırasında da, sporcuların kendilerine zarar verme amacını taşıyan birtakım davranışlar sergilediğini g6rmek m6mk6nd6r (İkizler 1994).

Sporda saldırgan davranışlar kızgınlığın yada gerginliğin dışa vurulması yoluyla bir t6r başa çıkma yada rahatlama s6reci olarak d6Ő6n6lebilir. Araştırmalar, saldırgan davranışların yalnızca bireyde engellenmeye neden olan kişiye y6neldiğinde gerginliğin azaldığını g6stermektedir.

Bazı sporlarda saldırıcılık, uygun hedefe y6neldiğinde 6retken, yapıcı bir anlam taşır. Uygun hedeflere y6nelmediğinde ise yıkıcı ve bozucu bir niteliğe b6rt6n6r. 6rneğin; Futbolda topa yapılması gereken m6dahalenin rakibe yapılması (Can ve ark 1993).

2.3.2. Sporda Saldırıcılık

Sporda saldırıcılık bir organizmaya zarar vermek 6zere yapılan davranış t6r6d6r diye tanımlanır. Sporda saldırgan davranışlar kiŐiden ziyade m6sabakanın sonucuna etki etmek amaçıyla yapılır.

Sporda saldırıcılık ve Şiddet olaylarında kitle psikolojisinin rol6 b6y6kt6r. Tek başına hiçbir k6t6l6đ6 yapamayan kişi, kitle içindeyken her Şeyi yapacak bir g6te olduğunu hisseder ve 6n6ne gelen her engeli kolayca tahrip eder, yakar, yıkar (Yetim 2000).

Spor dallarının hemen hepsinde sporcuların belirli bir fiziksel güç göstermeleri gerekir. Bu güç zaman zaman saldırganlık içerisinde yer alır. Bu yönüyle bazı spor dallarının daha fazla saldırganlık ögesi içerdiği söylenebilir. Örneğin; Amerikan futbolu, boks, güreş gibi spor dalları fiziksel güç kalıbı içerisinde saldırgan davranışların en yoğun olduğu spor dallarıdır (Freedman ve ark 1993).

Acı vermek ve kızdırmak amacıyla rakibe veya hakeme karşı yapılan hareket veya onlarla alay etme sözlü saldırganlığa örnektir. İşaretlerle saldırganlık, yumruk, tenis raketi vb. aletlerle de rakibi tehdit etmeyi kapsar. Aynı şekilde, birtakım el kol hareketleriyle veya bakışlarla da bu tür saldırganlık sergilenebilir. Bedeni saldırganlık ise, sadece, yakın temasa izin veren takım ve bireysel mücadele sporlarında uygulanır. Çelme takma, tekme veya yumruk atma, spor aletleriyle rakibe vurma gibi (İkizler 1994).

Sportif ortamda amaca yönelik bir hareket rakip tarafından engellenme ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla engelleme ile ortaya çıkan gerginlik ve öfke ve bunun sonucu saldırganlık (engelleme-saldırganlık kuramı), yarışmanın uygun bir anında (sosyal öğrenme kuramı) kendisini göstermektedir. Spor karşılaşmaları yüz binlerce izleyenin önünde yapılmakta ve izleyenlerin sayısının yoğunluğu ile saldırgan davranışların sıklığı arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Tiryaki 1997).

2.3.3. Futbol Seyircisinde Saldırganlık

Günümüzde çok büyük kitleleri etkisi altına alan futbol, çok ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle son yıllarda gerek ülkemizde gerekse dünyada ciddi seyirci olayları yaşanmaktadır (Duning ve ark 1988).

Taraftarların her geçen gün takımlarına karşı biraz daha tutumlu, gerçekleri görmeye karşı isteksiz, arkadaşlarına karşı saldırgan, diğer izleyicilere karşı saygısız, hakem ve sporculara karşı saldırgan hale geldikleri kanısı, gerek sporcu, gerek seyirci ve gerekse spor kamuoyu tarafından açıkça gözlenmektedir (Arslan ve Bingölbalı 1997).

Müsabaka sırasında istenmeyen olaylardan bir tanesi de, seyircilerin saldırganlık göstermesidir. Taraftar saldırganlığı ve sebepleri ile ilgili çeşitli araştırmalar yapıldığı bilinmektedir. Futbol müsabakaları, özellikle kalabalıkların içinde şahsiyetin kaybolması ve çeşitli dış uyarıcıların etkisiyle çeşitli arzu edilen veya edilmeyen toplu olayların meydana geldiği bir ortam olmaktadır (Karagözoğlu ve Ay 1999).

Futbol seyircisinde gözlemlenen saldırganlık türlerini şöyle sınırlayıp sınıflandırabiliriz;

- Ödünleyici saldırganlık
- Öç alıcı saldırganlık
- Tepkisel saldırganlık

Ödünleyici Saldırganlık; İnsan bazı nedenlerden dolayı istediği şeyleri gerçekleştiremiyorsa kendini güçsüz hisseder, acı çeker; güçsüzlüğün yarattığı bu acı insanca dengenin bozulmasından, insanın eyleme geçme yetisini onarmaya çalışmasından, kendini tamamen güçsüz hissetmek istememesinden doğar. Bundan dolayı güçlü gördüğü bir kişi veya toplulukla özdeşleşir. Özdeşleştiği grubun başarısını kendi başarısı gibi kabul eder ve onlar gibi davranır.

Ödünleyici şiddet güçsüzlükten doğan, güçsüzlüğü ödünleyen bir şiddet türüdür.

Öç Alıcı Saldırganlık; Öç alıcı saldırganlık, daha önce bir kişinin veya kişilerin bize yapmış olduğu davranış şekline incinmemiz yada öyle algılamamızdan dolayı, bu durumu kabullenemeyip, bu kişi veya kişilere kin besleyerek daha önce onların yapmış olduğu davranış şekline benzer davranışlar göstererek yada onları incitebilecek davranışlarda bulunarak içimizde biriken öç alma duygularının boşalmasıdır.

Tepkisel Saldırganlık; Tepkisel saldırganlık başka bir şekilde de engellemelerden ortaya çıkar, İnsanlar isteklerini yada gereksinimlerini karşılayamadıkları zaman kendilerini engellenmiş hissederler. Engellendiğini hissettikleri zaman amaçlarına ulaşmak içinde saldırgan davranışlar gösterirler (Fromm 1994).

2.3.4. Saldırgan Davranışlara Yol Açan Duygu Durumları

Genel olarak kin, nefret, öfke, kızgınlık gibi duygu durumlarının anlatılması, dışarıya yansıtılması saldırganlığı, şiddet eylemlerini içeren davranış kalıplarıyla olur. Genellikle öfke ve saldırganlık birbiriyle yakın bağlantısı olan kavramlardır. Saldırgan davranışların duygusal düzeyinde kızgınlık ve öfkeden başka derecelerde kin, nefret, düşmanlık gibi tüm yok edici duygular da bulunabilir. Tüm bu duygular öfke gibi saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin tetiğini çeker (Köknel 1996).

Genel olarak saldırgan davranışlara yol açan duygu durumları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Acı: İnsana fiziksel olarak zarar veren ya da ruhsal yaşantıyı tehdit eden uyaranların yarattığı kötü, olumsuz duygu durumudur.

Can sıkıntısı: Elem doğrultusunda karışık duyguların yer aldığı tedirginlik yaratan duygu durumudur.

Kaygı-endişe: Güçlü bir beklenti, dürtü ve isteğin amacına ulaşamayacak gibi görüldüğü durumlarda beliren bedensel gerginlik ve ruhsal tedirginlik durumudur.

Korku: Gerçek ya da beklenen bir tehlike ve yoğun bir acı karşısında uyanan duygu durumudur.

Kızgınlık: Baskı, engelleme ya da korku karşısında gösterilen saldırganlık tepkisidir.

Köpürme: Aşırı derecede öfke sonucu tüm bilinç ve davranışın karışması, ne yaptığını bilmeme durumudur.

Aşırı Sinir Duyarlılığı: Aşırı, ölçüsüz, gereksiz kızgınlık, öfke, kaygı, endişe duygusunun karışık olduğu tedirginlik durumudur.

Düşmanlık: Algılama, düşünme ya da yorumlama sonucu başkalarına duyulan güvensizliğin yarattığı kuşku ve şüphe sonucu olarak kin, nefret duyma, kötülük yapma duygusudur.

Kin: Başkasına saldırıyı amaçlayan gizli nefret ve düşmanlık duygusudur.

Nefret: Bir insanı ya da nesneyi aşağılık, çirkin, kötü bularak ondan uzak durmak, ona kin bağlamak durumudur (Yetim 2000).

2.3.5. Futbol Seyircisinde Saldırganlık Kaynakları

Rahatsız Edilme: İnsanlar birisi tarafından rahatsız edildiğinde ya da saldırıya uğradığında, tepki olarak o kişiye karşı kızgınlık göstermek eğilimindedir. Bu kızgınlığın sonucunda tepkisel olarak saldırganlık göstermesi mümkündür.

İncinen yada zarar gören kişi, bunu nasıl algıladığına bağlı olarak, rahatsız edilmiştir yada kendisine saldırıda bulunulmuştur. Büyük bir olasılıkla bu kişi kızacak, saldırının kaynağına karşı saldırganlık duyacaktır.

Heyecansal Uyarılma: İnsanlar hangi heyecanı yaşadıklarını bilmekte güçlük çekerler. Fizyolojik olarak uyarıldıkları zaman, hangi heyecanı yaşadıklarını kestirebilmelerine yarayacak ipuçlarını yakalayabilmek için dış çevreye bakarlar. Eğer dış çevre kızgın olduklarını düşünmelerine neden olacak işaretler verirse kızgınlık duyacaklardır, bu da yerine göre, saldırgan davranışlarla sonuçlanacaktır. Çok gürültülü sesler, yarışmacı ortamlar, yada yoğun ve sürekli alıştırmaya, kızgınlığa yol açması beklenen bir koşulda yer aldıklarında, saldırganlığı artırıcı etki yapmaktadır.

Engelleme: Engelleme, insanın belli bir amaca ulaşmasının önüne geçilmesi, bundan dolayı da istediği şeyi elde edememesi, başaramaması, amacına ulaşamamasıdır. Saldırganlık, engellemeye bir tepkidir.

Bir toplumda bireysel ve sosyal ihtiyaçlara cevap veren, doyum sağlayan yollar, yöntemler ve tedbirler başarıyla uygulanmazsa toplumsal düş kırıklığı ve öfke düzeyi yükselir. Saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin ihtimali artar. Bir toplumda saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin artması, eğitimin yetersizliği, ekonomik durumun bozukluğu, sosyal baskı ve engellenmenin göstergesi olarak kabul edilebilir.

Fair Play'in içeriği konusunda 1974 yılında Uluslar arası Fair Play Komisyonu tarafından hazırlanan deklarasyon tüm ülkelere ve spor örgütlerine gönderildi. Bu deklarasyon, "Fair Play; kendine, rakibine, takım arkadaşına, hakemlere, seyirci ve kamuoyuna saygıya dayanan bir hayat görüşüdür. Bu görüş, her ne pahasına olursa olsun kazanmayı, başarılı olmayı hedeflememektedir (Akandere ve ark 2002).

2.4. Şiddet

Şiddet; bir hareketin bir kuvvetin veya gücün değerlendirilmesi, sert hareket etmek, sert davranmak, kaba kuvvete başvurmak şeklinde tanımlanmıştır (Acet 2001).

Şiddet sözcüğü genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini kaba ve sert davranış, eylemi nitelendirir. Şiddet özel olarak saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, yakan, yıkan, yok eden

eylemleri taşı, sopalı, silahlı, bıçaklı saldırıları, ferde ve topluma zarar eylemlerini kapsar (Yetim 2000).

Günümüzde çok büyük kitleleri etkisi altına alan futbol, çok ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle son yıllarda gerek ülkemizde gerekse dünyada ciddi seyirci olayları yaşanmaktadır. Ulusal ve uluslar arası karşılaşmalarda herhangi bir gerekçe ile pek çok problemler oluşmakta bunun sonucu ise saha içi ve dışı şiddet olayları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aslında spor ile şiddet yakın akrabadır (Gültekin ve ark 2000), çünkü bilindiği gibi futbol şiddeti içinde barındıran bir oyundur. Kazanma hırsları sonuna kadar gözlemleyebileceğimiz, deyim yerindeyse bir erkek oyunudur (Baldık 2002).

Gültekin ve arkadaşları (2000) aktardıklarına göre; bir sosyolog olan Norbert Elias; sporu, uygarlaşma süreci içinde şiddetin denetim altına alınıp, bir başka maceraya kaydırılması olarak görüyor ve sporu, insanın heyecan arayışının evcilleştirmiş hali olarak değerlendiriyor.

Ayrıca şiddetin üzerindeki dikkat, futbol şiddetinin diğer önemli temalarını gölgede bırakmıştır. Bu, şiddetin vahşi taraftarlar tarafından holigan çetelerini baştan ve tekrar yaratma kaynağı olduğunun göz ardı edilmesidir (King 2001). İnsanlar arasındaki şiddet eğilimlerinin sonuçlarında geçmişte yapılanlara bakmak yerine bu olaylarda tarafların ırklar arası görüşleri, diğer temsilciler ve polis gibi faktörlerinde onlar üzerinde önemli olduğu belirtilmektedir (King 1999).

2.4.1. Sporda Seyirci Şiddeti

Takımını desteklemek için stadyuma giden ya da ekran başında maçı izleyen izleyicilerin, şiddete başvurma sebebi olarak; sportif ortamın saldırgan davranışın taklit edilmesi için uygun bir alan olduğu görüşü hakimdir. Şiddete başvuran oyuncu izleyiciyi de özendirir. İzleyici önce oyuncuyu onaylar. Onay ödül anlamını taşır. Cezalandırılmadığı, tam tersine ödüllendirildiğini anlayan oyuncuyu tutmak oldukça güçtür. İzleyici oyuncuyu onaylamakla kalmaz, şiddete katılır.

Amerika' da yapılan bir araştırmada kazanan takımın taraftarlarının da, kaybeden takımın taraftarlarının da maç sonrasında, maç öncesine göre çok daha düşmanca duygular

içinde olduklarını ortaya çıkarmıştır. Çoğu kez bu düşmanca duygular stadyumda kalmamış, sokaklarda, meyhanelerde, kahvehanelerde sürmüştür (Özmen 2000).

Spor kitlelerinin şiddetine ilişkin tarihsel araştırmalar çok fazla olmamasına rağmen, varolan tarihsel kanıtlar, bu olgunun sporun tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir (Smith 1983).

Spor ayaklanmalarıyla ilgili ilk kayıtlar arasında Roma'daki seyircili oyunlar vardır. Milattan sonra 4., 5., ve 6. yüzyıllarda birbirine düşman izleyicili fraksiyonları arasındaki kavgalar Roma ve Bizans İmparatorlukları boyunca araba yarışlarının düzenli bir özelliği olmuştur. Bu kavgalar, özellikle maviler ve yeşiller olarak bilinen takımların taraftarları arasında çok yaygın biçimde gözlemlenmiştir. Seyirciler 491 ile 532 yılları arasında Konstantinople hipodromunu dört kez ateşe vermişlerdir. İmparatorluk güçleri sıklıkla bu olayları bastırılmış, 532'deki ünlü Rika ayaklanmasında 30.000 kişiyi kılıçtan geçirmişlerdir. 20. yüzyılın "futbol holiganları"nın habercileri olan bu gruplar, takımlarının renklerini giymiş, yarışlar boyunca bağırıp küfretmiş, karşıt gruptaki seyircilerle ağız dalaşı ya da kavgaya girmiş ve stadyumun içindeki ve etrafındaki eşyaya zarar vermişlerdir (Guttman 1986).

Ortaçağın bir şiddet dönemi olarak nitelendirilmesine karşın, kanıtlar, bu çağda sporla ilişkili şiddet olaylarının nadir olduğunu göstermektedir. Bu olaylar Roma ve Konstantinople' dekiyle asla karşılaştırılmayacak denli küçüktür. Guttman (1986) bunun nedenini, ortaçağ sporlarının Roma İmparatorluğu'nunkiyle karşılaştırıldığında daha küçük ölçekli olması ve daha az izleyici çekmesiyle açıklamaktadır. Spora ilişkin bu ilgi eksikliği, toplulukların küçük ve yalıtık halde yaşamaları gibi demografik nedenlere bağlamaktadır. Ayrıca, sporda katılımcı ve seyirci rolleri arasındaki farkın Eski Roma'ya göre daha az olduğu bildirilmektedir. Buna rağmen, örneğin 1274'te Chalons'da turnuvadaki ayaklanma sırasında birçok kişi ölmüştür.

18. yüzyılın ortalarından sonra, sporla ilişkili şiddet olaylarının sayısında bir artış gözlenmiştir. Bu olayların çoğu özgül bir spor karşılaşmasında ve spor karşılaşmasının yapıldığı alanın çevresinde meydana gelmiştir. Bunların içinde, bir spor dalı olarak futbol karşılaşmalarında seyircilerin yarattığı şiddet olayları başı çekmektedir (Kayaoğlu 2000).

2.4.2. Futbolda Seyirci Şiddeti

Futbol şiddete 13.yüzyılın başlarında İngiltere’de dahil olmuştur. Oyunun orjinal geçmişinde yapılış tarzı açısından komşu köy ve kasabalardaki gençler arasında sadece önemsiz bir uğraş olarak genellikle Büyük Pehrizin başladığı Salı günü veya diğer kutsal günlerde oynanırdı.

Bu geleneksel törenlerde alkolünde katılmasıyla katılanlar arasında ciddi sakatlıklara ve bazen de ölümlere neden oldu.

14.yüzyılın başlarında futbol şiddetine tolerans gösterilmiyordu ve oyun evrensel olarak kontrol altına alınmaya çalışılıyordu. Oyun Londra’ya sığradığında spor hızlı bir şekilde yasaklandı. 1314’te Londra Lordu ilk bildiriği yayınladı.

“Ve mademki şehirde büyük şamata var. Şehirde kamu alanlarından çalınan topraklarda oynanan futbol yüzünden doğan kargaşa bir kavga var. Bir çok kötülükte bundan doğuyor olabilir. Bunlarda Tanrının yasakladıkları olabilir. Biz buyruğu yerine getiriyoruz ve yasaklıyoruz. Şehirde bundan sonra oyun oynanmayacak futbol oynayanlar kral adına yakalanacak, hapsedilecek ve işkence görecekler” (Marples 1954).

Bu yasaklamalara rağmen futbol olanca hızıyla büyümeye devam etmiş ve günümüzde de kitleleri ardından sürükleyen bir endüstri haline gelmiştir. Tabii futbol yalnız başına gelişip büyümemiş aynı zamanda taraftar ve seyirci kitlelerini de büyütüştür. Oyuncular arasındaki şiddet zamanla seyircilere sıçramış ve geçmiş yıllarda birçok ölümler meydana gelmiştir.

Futbolun pek çok insanı etkilemesi ve büyük bir sektör haline gelmesi, biraz önce belirttiğimiz gibi seyirci şiddeti konusunu da daha çarpıcı biçimde gündeme getirmiştir. Gerçi seyirci şiddeti çok eski tarihlere kadar uzanmakla birlikte, 1960’lı yıllardan itibaren İngiltere’de sosyal bir sorun olarak ele alınmaya başlamış ve birçok ülkede meydana gelen ölümlü çatışmalar sonunda gerek ulusal gerekse uluslar arası düzeylerde çok ciddi önlemler alınması yoluna gidilmiştir (Dunning ve ark 1988).

Futbolun modern biçimiyle birlikte görülen seyirci şiddetinin özellikle Batı Avrupa ülkelerine ve diğer ülkelere İngiltere’den ihraç edildiğine dair yaygın bir kanı bulunmaktadır. Ancak, 1970 ve 80’lerde futbol holiganizminin yanlış bir şekilde temel olarak İngiliz ya da Britanyalıların bir sorunu olarak düşünüldüğünü, aslında geçmişte de

şimdi de futbol oynanan bütün ülkelerin hemen hemen hepsinde görülen bir sosyal sorun olduğunu ileri sürmektedir (Carnibella ve ark 1996).

Futbol holiganizminin gerçekte bir İngiliz olgusu olduğuna ve bunun onlar tarafından yaygınlaştırıldığına ilişkin tartışmalar bir tarafa, bugün bu sorunun İngiltere ya da Britanya dışındaki ülkelerde de yaşandığı bir gerçektir.

2.4.3. Türkiye’de Futbolda Seyirci Şiddeti

Türkiye’de futbolda seyirci şiddetinin ne kadar ciddi olduğunun ve bir sosyal problem olarak görülüp görülmediğinin açık ve net yanıtları yoktur. Her şeyden önce, Türkiye’de toplumun şiddete ilişkin genel duyarlılığının, spor alanındaki şiddet değerlendirmesine de yansıtacağı beklenebilir. Türkiye’nin, sık sık toplumsal ve politik rahatsızlıklara bağlı kitle hareketleri yaşayan bir ülke olduğu göz önünde bulundurulursa, en azından bazı şiddet biçimlerinin Türk toplumunda diğer birçok toplumdaki daha fazla kanıksandığı söylenebilir. Toplumsal yaşamın başka alanlarında şiddeti daha fazla yaşayan bir toplumun, sporda yaşanan şiddeti “sosyal bir problem” olarak görmesi pek beklenemez. Bu durum, biraz da algı psikolojisindeki şekil-zemin ilişkisine benzemektedir. Bütün bu söylenenler, Türkiye’de futbolda şiddet görüldüğünde kamuoyunun bu olaylara tepki göstermediği anlamına gelmemelidir. Tam tersine futbolda bir şiddet olayı patlak verdiğinde, özellikle yazılı ve görsel basında tanımı gereği sporun barışçıl olduğu tezinden kaynaklı yoğun ama kısa süren tepkiler gösterilmektedir. Olayların hemen hemen hepsinde, futbolda şiddetin diğer toplumsal problemlerle ilişkisi göz ardı edilmekte ve problem marjinalleştirilmekte ve böylece “sosyal problem” statüsüne çıkamamaktadır. Bu bağlamda, sonuç olarak, sorunun çözümü konusunda uzun sosyal politikalar üretecek zemin oluşmamaktadır.

Türkiye’de futboldaki seyirci şiddetinin tarihine bakıldığında ise durum, bu konu üzerinde konuşacak yeterli veri olmadığı için pek parlak görünmemektedir. Türkiye’de futbol oyununun başlangıcından bu yana ortaya çıkan şiddet olaylarına ilişkin sistematik tarihsel bir araştırma mevcut değildir. Bu konuda bilinenler, Fişek’in genel olarak spor tarihi konusunda söylediğini futbolda seyirci şiddet bağlamında uyarlayarak söylersek, “belgelere değil belleklere dayalıdır” (Kayaoğlu 2000). Kozanoğlu (1990)’ nun aktardıklarına göre: 1900’lerin ilk on yıllarında futbol kavgalarında asıl ateşleyiciler sahadakilerdir ve futbolda her hafta çeşitli kavgalara ve yakası açılmamış küfürlere tanık

olunmaktadır. 1950'lerden sonra profesyonellik resmîyet kazanınca, maçların havasının değiştiği, gerilimin arttığı ve futbolla ilişkili olayların büyümeye başladığı ifade edilmektedir. 1960'ların ve 1970'lerin başındaki bazı olayların da eski yumruklu kavgaları arattığı bildirilmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi, uluslar arası spor şiddeti tarihe geçmiş olan, 1967'deki Kayseri-Sivas maçında 40 ölü ve 600 yaralıyla Türkiye futbol tarihinin en acı olayıdır. Bu yıllarda futbol stadyumları, 2. ve 3. ligde de birçok kavgaya sahne olmuştur. 1980'lerden sonra statlarda meydana gelen olaylarda değişiklikler olduğunu, farklı taraftar tipinin ortaya çıktığını ileri süren Kozanoğlu, bu dönemde ortaya çıkan futbol kavgalarını ikiye ayırmaktadır: Özel kavga gruplarının ortaya çıkardığı olaylar ve ortamların yarattığı öylesine taraftarların başı çektiği olaylar.

Futbolda seyirci şiddeti bağlamında ortaya çıkan başka bir değişiklik, ulusal takım ve 1.ligdeki takımların Avrupa'daki bazı başarılı sonuçlar alması üzerine, sevinçlerin silahla gösterilmesi "gayretkeşliği yüzünden, beşikteki çocuklara kadar varan ölümlerin" yaşanmasıdır (Doğan 1999).

Özet olarak söylemek gerekirse, Türkiye'de futbolda seyirci şiddeti kısmen de olsa biçim değiştirmiş görünmektedir. Niceliksel olarak da şiddet eskiye göre artmış ve bunun sadece fiziksel şiddette değil ama küfürde de görülen bir artış olarak görülmektedir.

2.4.4. Dünyada ve Türkiye'de Önemli Şiddet Olayları

1314, 1315	Edward II futbolu yasakladı.
1349, 1388, 1410	Tüccarların şikayeti üzerine futbol Londra şehrinde yasaklandı.
1364	Kilise meclisi oyunun doğal şiddetinden dolayı rahiplerin futbol oynamasını yasakladı.
1477	Edward IV futbol hakkında kararname çıkarttı.
1496	Henry VII futbol hakkında kararname çıkarttı.
1539	Chester' deki geleneksel maçlar şiddet yüzünden kaldırıldı.
1555	Liverpol'da futbol karışıklık nedeniyle yasaklandı.

- 1576 Middlesex County Records haberine göre kanunsuz olarak toplanan 100 adam futbol oynadı. Bu büyük kavgaydı.
- 1581 Bir yoeman maç sırasında rakip iki kişiyi öldürdü.
- 1608 Fuhuşa ait şirketler ve düzensiz insanların sebep olduğu karışıklık nedeniyle futbol Manchester' da yasaklandı.
- 1694 Futbol maçı sırasında bataklık bölgesi drenaj edilerek yok edildi.
- 1740 Kettering' deki maç, yiyecek isyanı ve yerel değirmenlerin yok edilmesi ve yağmalanmasına döndü.
- 1768 Holland Fen ve West Haddon futbol maçında parmaklıklarda delik açıldı.
- 1797 Kingston ve Thames'te geleneksel Büyük Pehrizin başladığı Salı günü maçının, kargaşaya dönmesinin ardından sulh yargıcı katılanların üçünü tutukladı.
- 1843 Preston North ve Sunderland maçında 200 asker ve polis devriye gezmek için kementte ihtiyaç duyuyordu.
- 1846 Derbyde maç durmuştu. Kargaşa görünüyordu ve iki grup ağır süvari birliği çağrılmıştı. Çünkü Belediye Başkanı kalabalıktan zarar görmüştü.
- 1896 Futbol maçından dönen üç genç ada komiser yardımcısını öldürdüler ve polis memuruna saldırarak ona zarar verdiler (Carnibella ve ark 1996).
- 1949 İstanbul; Veliefendi hipodromunun yarışların hemen sonunda yakılması, talan edilmesi.
- 1964 Lima' da (Peru) 24 Mayıs günü Tokyo Olimpiyatları eleme grubu karşılaşması olan Peru-Arjantin maçı eşnasında hakem ev sahibi takımın golünü iptal edince tribünlerde olaylar çıkmış, bu olaylar sonucunda 320 kişi ölmüş, 600 kişi yaralanmıştır (Ürkmez 2001),

- 1966 Kahire (Mısır); Zamalek-National takımları arasında oynanan maçta taraftarlar arasında çıkan kavga sonucu 300 kişi yaralanmıştır.
- 1967 Kayseri (Türkiye); 17 Eylül 1967 günü 2.Lig' de Kayserispor-Sivasspor arasında Kayseri Şehir Stadı'nda oynanan karşılaşmada çıkan olaylarda, 40 kişi ezilerek hayatını kaybetmiş, 600 kişi de yaralanmıştır (Öngel ve Günay 1998).
- 1969 (Temmuz)'unda Honduras ile El Salvador milli takımları arasında oynanan Dünya Kupası ön eleme grup maçında çıkan olaylar, iki ülke arasında 4 gün süren bir savaşa dönüşmüş ve çok sayıda insan ölmüştür (Ürkmez 2001).
- 1971 Pittsburg' ta müsabakadan sonra zafer sarhoşluğu içerisindeki 100.000 seyirci stadı yakarak, caddelerde çırıl çplak dans etmeye başlamış, yüzlerce yaralı ve yüzlerce tutuklama olmuştur.
- 1971 Glasgow (İskoçya)'da; Sheffield faciasından önce Britanya adalarında meydana gelen en büyük olay, 2 Ocak 1971 günü Celtic-Glasgow maçında olmuştur. Maçtan sonra çıkan olaylarda çıkış kapılarında meydana gelen ezilmede 66 kişi ölmüştür (Acet 2001).
- 1982 Cali (Kolombiya)' da Pascal Guerrero Stadı'nda 17 Kasım günü, Cali-Amerika maçı sonunda çıkan olaylarda 24 kişi ölmüş ve 197 kişi yaralanmıştır (Erkal ve ark 1998).
- 1985 Brüksel (Belçika) Heysel Stadında yapılan Avrupa Şampiyonası Kupa Finali sırasında, İngiltere'nin Liverpool, İtalya'nın Juventus takımları arasında oynanan müsabakada İngiliz hooliganlarının çıkarmış olduğu kavgada boşluğa düşen ya da birbirlerini ezen insanların can verişlerini televizyon canlı olarak yayımlarken bir yandan da maçı vermeyi ihmal etmemişlerdir. 39 İtalyan seyircisinin ölümüne, 400' den fazla taraftarın yaralanmasına neden olmuştur (Doğan 1999).
- 1986 Nisan (İspanya)'da oynanan Atletico Bilbao-Barcelona maçı sonrasında çıkan olaylarda, 15'i ağır 55 kişi yaralanmış İsviçre'de

oylanan İsviçre-B.Almanya dostluk maçından sonra çıkan olaylarda 5 kişi yaralanmıştır.

- 1986 Haziran (Meksika)'da Meksika Milli Takımının Belçika'yı 2-1 yenmesinden sonra, Meksikalı seyircilerin Meksiko City şehrinde çıkardıkları taşkınlıklarda 187 kişi yaralanmış, yaralananların 45'i hastaneye kaldırılmıştır.
- 1986 Haziran (Meksika)'da Milli Takımın Bulgaristan'ı 2-0 yenmesinden sonra çıkan olaylarda, 13 kişi ölmüş, 200 kişi yaralanmıştır. İki kişi kutlamalara katılmak istememesi nedeniyle kurşunlanarak öldürülürken, kutlamalarda ise 11 kişi hayatını kaybetmiştir.
- 1986 Eylül (İskoçya)' da ve İngiltere'de futbol karşılaşmalarından çıkan olaylarda 1 kişi ölmüş, 1 kişi de ağır yaralanmıştır. İskoçya Glasgow Ranger futbol takımının bulunduğu bir otobüsün rakip takım Dundee United, taraftarları tarafından taşla tutulması sonucunda 1 kişi ölmüştür. Yine İngiltere'de, Briten ve Nottingham Forest takımları arasındaki maçtan sonra çıkan olaylarda da 1 kişi ağır yaralanmıştır (Erkal ve ark 1998).
- 1987 Mart (Hollanda); Hollanda 1. Futbol liginde, Ajax ve Den Hoog takımları arasında oynanan karşılaşma sırasında, iki takım taraftarı birbirine girmiş ve 50 seyirci yaralanmıştır.
- 1989 Ocak (Çin); iki Çinli atlet stat tabancısıyla 6 kişiyi öldürmüştür. Çin'in Beijing bölgesinde meydana gelen olayda 110 m. engelli koşucusu Shang Weidong ile arkadaşı dekatloncu Li Rihichvan yaptıkları antrenman sonrası 3 kişi ile tartışmışlar, tartışmanın büyümesiyle ellerindeki stat tabancısıyla 3 kişiyi öldürmüşlerdir. Daha sonra 4 kişiyi rehin alan atletler 200 Yen istemişler, parayı alamayınca da 3' ünü öldürmüşlerdir.
- 1990 Temmuz (İngiltere)' nin yarı finalde Batı Almanya' ya penaltı atışları sonucu elenmesinden sonra çıkan olaylarda 3 kişi ölmüş yüzlerce kişi de yaralanmıştır (Acet 2001).

- 1991 Ocak (Güney Afrika); Orkney'de oynanan Kaizer Chiefs ile Orlonda Piratos futbol takımları arasında oynanan karşılaşma sonrası çıkan olaylarda 34 kişi ölmüş, hakemin yanlış kararları sonucunda çileden çıkan taraftarlar birbirlerine girerek kavgaya tutuşmuş, sokak aralarında da devam eden çatışmalar sonucu 50 kişi yaralanmıştır (Erkal ve ark 1998).
- 1993 Nisan (Almanya)'nın Hamburg kentinde yapılan uluslar arası Citizen Bayanlar Tenis Turnuvasında, bir numaralı seribaşı Monica Seles bıçaklı saldırıya uğramış ve yaralanmıştır. Yugoslov tenişçinin, İsviçreli Moleeva ile yaptığı karşılaşmanın ikinci setinde sayı arasında dinlenen Seles'e tribünden atlayan bir erkek seyirci bıçakla saldırmıştır.
- 1993 Ekim (Türkiye)'de Kocaelispor'un Ankaragücü ile yapacağı maçı izlemek için giden taraftar, yer kavgası sonucu Selçuk Soner adlı seyirciyi silahla öldürmüşlerdir. Soner'i tek kurşunla öldüren Yaşar Alp, olay sonrası 18 fanatik Kocaeli'li taraftar ile birlikte kayıplara karışmıştır.
- 1994 Temmuz (Kolombiya) Dünya Kupası'nda ilk turda veda eden Kolombiya Milli Takımının defans oyuncusu Andres Eskober ülkesinde fanatik taraftarlar tarafından silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür. ABD'de kendi kalesine gol atan ve tehditler nedeniyle İsviçre karşılaşmasına çıkmayan Eskober'in 12 kurşun yarası aldığı tespit edilmiştir.
- 1995 Nisan (Yunanistan) 'da Panatinaikos ile Olympiakos arasında oynanan basketbol final serisi maçından sonra bıçaklanın 25 yaşındaki Panatinaikos'lu Giargios Karnezis hayatını kaybetmiştir.
- 1996 Mayıs (Türkiye) Trabzon'da oynanan Trabzon-Fenerbahçe müsabakasında, Trabzonspor'un yenilmesi sonucu Mehmet Dalaman ve Hüsnü Civelek intihar ederek, hayatlarına son vermişlerdir (Acet 2001).

- 1999 Celtic-Rangers maçı esnasında kalabalık tarafından hakem, bir mermiyle vurulmuştur. Maç esnasında pek çok karışıklık olmuş ve polis tarafından 100 kişi tutuklanmıştır (Garland ve Rowe 2000).
- 2001 Ocak (Türkiye) Fenerbahçe-Efes Pilsen basketbol maçı sırasında bir seyirci tribünden atlayıp hakemin yakasına yapışmış ve hakemi tartaklamıştır (Acet 2001).

2.5. Holiganizm

Holiganizm, dünyanın en çok ilgi gören spor dalı futbolu, yüz yıldan fazla bir süredir tehdit ediyor. Anlamı; küçük grupların, hiçbir mantıklı neden olmadan, kişilere veya mülkiyete zarar vermeleri olarak tanımlanabilir. Bu grupların bazen de hırsızlık içeren davranışlarda buldukları görülmektedir. Bu kavramı doğuran psikolojik etkenler; özgüven eksikliği, eğitimsizlik, başkalarının haklarına saygısızlık ve şiddete olan eğilim olarak özetlenebilir (Özmen 2000).

Kerr (1994)'e göre futbol holiganları; çeşitli motivler tarafından yöneltilen ve günlük hayatlarındaki eksikliklerinden kurtulma ihtiyacı olan kişiler olarak görülürler. Bu yüzden holiganizmin; bireylerin zevkli motivasyonel durumlara geçmesinde önemli olduğu görülmüştür.

Holiganlar her hafta futbol seyircilerinin arasına katılan ve çoğu zaman da onları yönlendirmeye çalışan bir kişiliğe sahiptirler. Bunlar için oynanan maçın gidişatı veya sonucu önemli değildir. Daha çok İngiltere ve Hollanda'da ortaya çıkan, diğer Avrupa ülkeleriyle Türkiye'de de ilk örnekleri görülmeye başlanan holigan saldırganlığının en önemli özelliği, şiddet içermesi ve tahripkar olmasıdır (Acet 1997).

Holiganların kesin olarak, anti sosyal bir kişilik yapısına sahip oldukları, yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Psikopat veya sosyopat olarak da adlandırılan bu kişilerin en belirgin özelliği çevreye uyum sağlayamamalarıdır. Diğer özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz.

- Yaptıkları hareketlerin sonuçlarından utanmaz ve pişman olmazlar,
- Sorumluluk duygusu taşımazlar ve başkasını düşünmezler,

- Çok rahat yalan söylerler ve hırsızlık yaparlar,
- Kuralları tanımaz ve çok rahat kavga çıkartırlar,
- Bir çoğu aşırı alkol kullanırlar (Bakker ve ark 1992).

Holigan ve holiganizmin bu kadar tartışmalı ifadeler olduğu göz önüne alındığında, “Türkiye’de holiganizm var mı?”, sorusunu yanıtlamak oldukça zor görünmektedir. Kayaoğlu (2000)’ in aktardıklarına göre; Koloğlu, döner bıçağı ile maça gidenlerin olduğunu, taşıdıkları silahlara bakıldığında amaç açısından Türkiye’deki taraftarların Avrupalı holiganlardan farklı kalmadığını belirtmekte, ancak Türkiye’de, İngiltere’de olduğu gibi spor dışı hedeflere saldırı olmadığını ve İngiltere’deki olaylarla Türkiye’dekiler arasında şimdilik bir fark olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca, Koloğlu, Türkiye’de sporun sosyal sınıf ve tabaka farklılıklarının aşılabildiği tek alan olduğundan, ülkemizde Avrupa türü holiganizmi frenleyecek ya da ona başka bir yön verecek bir tür kaynaşmanın varlığından söz etmektedir. Ona göre, bu genel yapının dışında kalanlar, sadece, bazı kulüplerde yönetimi ele geçirmek isteyenlerin beslediği mafya türü amigolardır.

Bu durum Türkiye’de değişik boyutlar kazanmaktadır. Tribün terörü diye adlandırılan bu tatsızlıkların bir günlük kararlı bir mesai neticesinde çok kat’i bir şekilde sona erdirilmesi pekala mümkündür; ne yazık ki bu terörü, sadece tribün lumpenleri değil derece farkıyla yayılmak suretiyle kulüp yönetimleri, masum gibi görünen taraftarlar ve özellikle spor basını da desteklemektedir. İlişkilerin nasıl işlediğini bütün ayrıntılarıyla bilmemize imkan yok fakat her kulübün “profesyonel seyirci” diyebileceğimiz ve sayısı yüzlerle ifade edilebilecek bir serseri topluluğunu finanse ettiğini, onlara kendi stadyumlarına rahatça giriş çıkış imtiyazı tanıdığını, her maçta binli rakamlarla ifade edilen bedava bilet verdiklerini ve en fenası taraftarlarla polis ve adliye arasında çıkan ihtilaflarda koruyucu tavır takındıklarını bilmeyen kalmamıştır. Profesyonel seyirciler eskiden olduğu gibi örgütsüz ve amatör ruhla faaliyet gösteren birer grup olmaktan çıkmışlar; örgütlenmişler, spor basını üzerinde etkileme gücü kazanmışlar ve her birinin internet siteleri dahi olmuştur. Bu topluluklar, A ve B kulübünün çıplak güce başvurmak ihtiyacını duyduğu anlarda vatani hizmet tertibinden hizmet vermekten çekinmemektedirler (Alkan 2002).

Şimdilik bizim seyircilerimiz, diğer Avrupa Ülkelerindeki holiganlar gibi çok fazla olaylarda boy göstermiyorlar. Fakat gereken önlemler alınmadığı takdirde Türkiye'nin de bu sayılan ülkeler arasına katılması içten bile değildir.

Şu unutulmamalıdır ki artık spor ve holiganizm sosyal hayatımızın bir parçası olmuştur (Sachs ve Chu 2000).

2.5.1. Holiganizmin Doğuşu

“Bundan birkaç yüzyıl önce Patrick Hooligan adında, arkadaşlarının içinde yürüyen ve çoğunu ezen bir adam vardı. Adı kullanılarak yapılan bir çok iş aslında öğrencilerinin hayal gücünden ibaretti. Adam çok güçlü bir kişiliğe sahipti. Bir karizması, bir cazibesi, onu bir şekilde taşıyan özellikleri vardı. Patrick Hooligan, takipçilerine kanunlar ve bir isim bıraktı. O büyük bir geleneğin başlatıcısı oldu. Bir kültür oluşturdu” Clearence Rook = Holigan Geceleri (1899). (Hobbs ve Robins 1991).

Hobbs ve Robins holiganizmin doğuşunu böyle anlatırken, Admin (2002) bu olayı başka bir şekilde ifade etmektedir.

“1920’li yıllarda kullanılmaya başlayan bu terim aslında 19.yüzyılda Londra’nın “East end” bölgesinde yaşayan İrlandalı Göçmen bir suç ailesinin o bölgeyi ve zamanla tüm Londra’yı terörize etmesinin ardından ortaya çıkmıştır. Bazen “Hooligan” bazen de “Houlihan” olarak bilinir.

Başlangıcı nasıl olursa olsun holiganizm artık dünyayı tehdit eden bir unsur haline gelmiştir. Artık her ülkede bu olaylara sıkça rastlanmaktadır.

Hobbs ve Robins (1991), Duning’ in, Holiganizmin çıkış noktasını “Futbol Holiganizminin Kökleri” adlı araştırmasında, futbol kalabalıklarının tarihini ilk profesyonel ligler olan 1870’lerden günümüze kadar incelediğini bildirmektedir. Bu araştırmanın en büyük iddiası ise; holiganizmin yeni bir olay olmayıp tarih içinde İngiltere’nin geçmişinde yer almış olduğudur.

Gerçekten centilmenler ülkesi olarak tanınan İngiltere’de holiganların ortaya çıkması da rastlantı bir olay değil, ülke politikalarının doğal bir sonucudur. Holiganın doğal anatomisine şöyle bir göz attığımızda; 17-21 yaşlar arasında, genç, zeka yaşı geri, toplumsal yaşamı yoksul, başkası ve kendisine saygısı yok, kaba güce tapıyor ve %96’sı

işsiz gibi temel özellikler görmekteyiz. Araştırmalar, holiganların yeryüzüne bakışına damgasını vuran bir karşıtlığa dikkati çekiyor. Bu “biz” ve “onlar” karşıtlığıdır (Gültekin ve ark 2000).

Duning ve arkadaşlarının aynı zamanda holiganizm hakkında şöyle bir açıklama yaptığı Van Der Brug (1994) tarafından aktarılmıştır. 1. Dünya Savaşı öncesinde İngiltere’de futbolda şiddetin daha çok, maçın hakemine ya da misafir takım oyuncularına olduğunu, en uç durumlarda futbol sahasını işgal etme biçiminde gerçekleştiğini, ancak 1960’lardan sonraki başat holiganizm biçiminin taraftar grupları arasında yapılan kavgalar şeklinde gerçekleştiği belirtmektedirler. Aynı görüntünün Hollanda’da da görüldüğü bildirilmektedir.

2.5.2. Grup ve Holiganizm

Holiganların kendi başlarına olay çıkarmada pek de usta değillerdir. Onlar kalabalık olarak ve planlı bir şekilde olay çıkarmada başarılı olmuşlardır. Bunlara birçok örnek vermek mümkündür. Holiganlar genellikle kavgaları dikkatlice planlıyor ve objektif bir yüzleşme olarak görüyorlar. (King 2001).

İngiltere İçişleri Bakanlığına Bağlı (NCIS) raporuna göre olay çıkarmada usta ve deneyimli holiganların sayısı 100’ü aşmıyor. 5-8 kişilik gruplardan oluşan holigan hücrelerinin başında bu grupta yer alan bir usta holigan yer alıyor. Usta holiganın görevi hem gruba elemanlar katmak hem de gruptaki deneyimsiz holiganları eğitip yönlendirmek (Aranson 1995).

Stott ve Reicher (1998)’in iddiasına göre ise; bu şiddet kalabalığını masum şartlarla açıklamak doğru olmayabilir. Bu holigan modellerinde onların tutumları mevcudiyetlerindeki azim ve bireysel kasıt olabilir. Bunlar bu şiddet eğilimini planlı olarak başlatarak ve üyeliğe kabul ederek bütün bunların sonucunu izleyen şiddet terimini “grup normlarına” uygun gösterirlerse şiddet kaçınılmaz sonuçtur.

Yani bütün olayların grup tarafından planlı ve düzenli bir şekilde yapıldığı açıktır. Stott ve ark (2001) bu olaya şöyle değinmektedirler: Bir taraftan elimizde grup bilinci var ki, kişinin topluluk bütünleşmesini vurguluyor. Grup bilincinin açıklaması şöyle yapıldı: kişinin rasyonel kontrolünü kaybetmesi ve kendini günlük etki ve ilkel duyguların dürtüsüne bırakması. Bu yüzden taşkınlığın tanımı “irrasyonel kuralsız ve toplu şekilde

bulunmanın doğal bir sonucu. Bu yaklaşım son zamanlarda kalabalık davranışının limitlerinin sınırlarını açıklamadaki yetersizliği yüzünden terkedilmektedir. Bu limitler futbol kalabalığı taşkınlığında aşıkardır". denilmektedir.

2.5.3. Holiganlar İçin Alınan Önlemler

Futbolu ırkçı söylemden kurtarmak için alınan önlemler; sıklıkla suçluların tespiti ve mahkemeye verilmesi, stadyumlardan atılması ve daha da yaygın olarak uzun süreli sahalardan uzaklaştırma cezası verilmesi teknolojik ve diğer bazı araçların kullanılmasıyla bu önlemler alınmaktadır. Şimdi kısaca statlarda holiganlara karşı geliştirilen tedbirleri inceleyelim:

1995 yılında spor otoriteleri stad güvenlik görevlilerinin bazı standartlarının olması gerektiğinin farkına vararak, takımlara bu görevlileri gönderen şirketlere, güvenlik görevlilerinin çalışmaları ve başarıları hakkında denetlemeler getirtildi. Güvenlik görevlileri, kalabalığın güvenliğini sağlamak üzere işe alındıkları için düzensizlikle uğraşmaktansa zorluk çıkarıcıları tutuklamak yerine, stadyumdan çıkarmayı tercih ediyorlar.

Bir başka tedbir ise CCTV denilen bir elektronik sistem. Kalabalık kontrol tekniklerinin, teknolojiyi ikiye katlaması sonucu bütün statlarda yer alır olmuştur. Bu sistem taraftarlar bir yerde toplandıklarında, toplanan bu taraftarların tanınmasını sağlıyor.

Diğer bir yol da en son Fransa 1998 Dünya Kupası'nda uygulanan, taraftarların biletsiz ülkeye seyahatlerinin yasaklanması olmuştur. Fakat birçok holigan grup karaborsacılarından biletleri satın alarak ülkeye giriş yapmışlardır. Bu Dünya kupası birçok İngiliz taraftarının içinde olduğu şiddet sahneleri ile ön plana çıkmıştır. Sınırları olmayan Avrupa Birliği içerisinde serbest dolaşımın artan önemi; bu düzensiz fanatiklerin göç potansiyelini durdurma çabaları ile ters düştüğünü ortaya çıkarmıştır (Garland ve Rowe 2000).

Son bir tedbir olarak ise şu olayı gösterebiliriz: Doğu Londra'da bir maça giden holiganlar, sorun çıkaracakları sırada yüz tarayıcı cihazının gözleriyle karşı karşıya gelmesi sonucu engellenmişlerdir. 16 Aralık 1999'da Batı Hum futbol kulübüyle Manchester United'in yüksek tansiyonlu maçına iştirak eden tanınmış futbol holiganlarının izini sürmek için bu teknolojiyle donatılmış güvenlik operasyonu dizayn edilmiştir.

Sistemin yeterliliği, güvenilirliği var olan bir izleme listesinden bilinen bir suçluyu tanınmasıyla kanıtlanmıştır (Pidgeon 2000).

2.6. Seyircilerin Saldırgan Olmalarında Rol Oynayan Faktörler

2.6.1. Demografik Faktörler

2.6.1.1. Yaş

Kişinin değişik yaşlarda ilgi merkezleri farklılık arz etmektedir. Zaman zaman ilgiler değişmektedir. Bazı ilgiler ileriki yaşlarda ortaya çıkmakta, bazıları ise ömür boyu devam etmektedir (Küçük 1997). Çocuk ve gençlerin yaşlarının küçük olması, beyin korteksinin gelişimine devam etmesi, yeterli derecede tecrübe sahibi olmaları davranışlarını bilinçli olarak sevk edememelerine neden olur. Bu bakımdan gençler, dış destek ve yönlendirmeye daha fazla ihtiyaç duyarlar. Bu dönemlerde çocuğun beynindeki uyarı süreçleri geniş bir alana yayıldığı için bilinçli olarak bir amacın peşinden koşma zorlaşır (Acet 2001).

Çocuk, en sevdiği faaliyete yaşı ilerledikçe daha az başvurur ve büyüdükçe yeni arzular ve ilgiler geliştirir. Kimi faaliyetlerde hayatın kısa bir döneminde ilgi duyulur; kimileri ise, hayat boyunca sürer. Spor ve fiziksel aktivite gencin oyun yaşamında önemli bir yer tutar (Tezcan 1977). Yaş ilerledikçe kişideki sorumluluk duygusunun artmasıyla, spor yapma arasında bir ters orantı ortaya çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalarda, yaş ilerledikçe sportif faaliyetlerden çekilmenin artmakta olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; Amerika'da, Houston' da 20-84 yaş grupları arasında 1441 kişiye yapılan araştırmada yaş ilerledikçe sportif faaliyetlere katılmada büyük düşme olduğu görülmüştür (Arıkan 2000).

Türkiye'de genç nüfusun fazla olmasından kaynaklanan ve bu dinamiklerin büyük çoğunluğunun iş sahibi olmamaları, başka yapacak işlerinin olmaması nedeniyle seyircilik yönüne kaydıkları söylenebilir. Çon ve arkadaşları (1997), yaptıkları araştırmada, elit düzeyde spor yapanların % 43.67' sinin ortaokulda, %36.33' ünün ilkokulda ve %20' sinin de lise döneminde spora başladıklarını belirtmişlerdir.

Yukarıdaki araştırmalardan da anlaşılacağı üzere spora yönlendirmede okulun önemi açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Fakat ülkemizde, genç nüfus, yüzölçümü ve

genel nüfus bakımından çok üstün ülke olan Hollanda' da olduğu kadar lisanslı sporcu sayısına ulaşamadığımız ve çok gerilerde olduğumuz görülmektedir.

Sonuç olarak, bu genç kesime izleyicilikten önce sporculuk yaptırmanın daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Çünkü gençler, enerjisini seyirci olarak tribünlerde harcama yoluna gittikleri takdirde tribün şiddetine artma olabileceği söylenebilir. Seyircilikten çok, uygulayıcı, yani sporculuk için gençlerimizi yönlendirmeliyiz

2.6.1.2. Cinsiyet

Cinsiyetten gelen ilgilerdeki ayrılıklar, kısmen kültürel etkenlere kısmen de fiziki değişikliklere bağlıdır. Boş zamanlarda, kızlar daha çok, kuvvet ve örgütlenmiş faaliyetlere katılırken, erkekler de beceri ve kas gücüne dayanan faaliyetlere katılırlar. Kızlarda, erkeklere oranla daha az ilgi değişikliği olur (Küçük 1997).

Cinsiyet, kişileri gruplamak ve farklılaştırmak için kullanılan kıstaslardan biri olarak kabul edilmektedir. Çağdaş ve endüstrileşmiş toplumlarda, kadın-erkek farklılaşması azalmakla birlikte, henüz tamamıyla ortadan kalkmamıştır.

Spor, açıkça bir kültürel iktidar hiyerarşisi sunacak biçimde erkekliğin kadınlığa karşı inşa edildiği başlıca araçlardan biri olmuştur. Tüm toplumlarda cinsel farklılık, sporun kitlelere yaygınlaştırılmasını engelleyen faktörlerden birisidir. Sporun tarihi gelişiminde bu etmen önemli ölçüde rol oynamıştır. Günümüzde de bu etmen az da olsa etkinliğini sürdürmektedir (Arıkan 2000). Kadınların son zamanlarda erkek sporu olarak düşünülen spor branşlarına yöneldiklerini görmek mümkündür. Örnek; futbol, güreş, boks, halter vb. sporlar sayılabilir.

Kadınların spora katılımı aslında toplumdan topluma değişim göstermektedir. Gelişim düzeyi farklı olan toplumlarda konuya bakış açısı değişmekte, endüstrileşmiş, refah düzeyi yükselmiş toplumlarda kadınların spora katılım oranı daha fazla olmaktadır. Ancak bazı toplumlarda hala kadının yalnızca doğurganlık için yaratıldığı, ter yerine parfüm kokması, aktif yaşamı tercih etmesi düşünülmektedir. Bilindiği gibi sporda cinsel rol ayrımı, onun bir erkek uğraşısı olarak toplumda onay bulmasından destek alır. Örneğin, kadın sporcular tıpkı toplumdaki değişim gibi, sporda söz sahibi olsa bile, bu yine toplumun kendisine uygun bulunduğu alanlarda olmaktadır. Erkekliği simgeleyen spor dallarında kadın sporcuların varlığı, olağanüstü bir tutum olarak kabul edilir (Acet 2001).

Aile içi roller de kadınların spora katılmalarını engelleyen bir faktördür. Nitekim, aile içindeki kadınlar, eşlerinin aksine spora karşı daha az ilgi duyarlar. Bunda en büyük rolü, aile içindeki görevler ve zaman faktörü oynar. Örneğin çocuklarla ilgilenmek erkekten çok kadının görevidir. Her ne kadar kadın ve erkek eşitliğinden söz edilmekteyse de, kadın ve erkeğin toplumsallaşma süreçlerinde büyük farklılıklar vardır. Toplumumuzda da diğer toplumlarda olduğu gibi erkeğe daha baskın bir rol verilerek, erkek daha kuvvetli, saldırgan, cesur, kimseye danışmadan karar verebilen inisiyatif sahibi bir kimse olarak görülür ve yetiştirilir. Kadınlara verilen roller ise daha pasiftir. Onlara duygusal, çabuk kırılan, zayıf inisiyatif sahibi olmayan kimseler olarak bakılır. Bu nedenlerle erkekler suça daha yatkın olarak yetiştirilirler. Kadınlar ise daha pasiftirler ve suça eğilimleri daha düşüktürler (Özkalp 1994).

2.6.1.3. Fiziki ve Coğrafi Çevre

Her toplum, topluluk veya kişi mutlaka bir fiziki çevre içerisinde bulunmaktadır. Toplulukların yerleşme tarzları ve çevre şartları sosyal yapının başlıca dış özelliğini oluşturur. Bu özellik sosyal yapı ile karşılıklı ilişki halinde bulunur (Kurtkan 1976). Fiziki ve coğrafi çevre toplumların şu veya bu yönde ve belirli bir ölçüde gelişmeleri için bazı potansiyel ve işlenmeye elverişli şartları ihtiva eder. Dağlar, ovalar, madenler, bitkiler, iklimler gibi doğal kaynakları içerir (Nirun ve ark 1993). Fiziki ve coğrafi çevrenin insanlar üzerinde etki oluşturduğu tespit edilmiştir. Bazı yazarlar, iklimle suç; intihar, cinnet, fiziki ve zihni kuvvet vs. arasında ilişki olduğu görüşüne sahiptirler. İnsan enerjisi ile iklim arasında ilişki bulunduğu ve kuzeylilerin fazla ve enerjik olmalarına diğer taraftan güneylilerin tembel ve verimsiz olduklarına dair halkla ilgili müşahedelere işaret etmişlerdir. Türkiye'den örnek verecek olursak Karadeniz bölgesindeki insanlarla, Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesinde yaşayan insanlar arasında da farklılıklar olduğu söylenebilir (Acet 2001).

Fiziki çevre şartları, sportif faaliyetlerin hangi branşta yoğunlaştığına ışık tutmaktadır. Dağlık olmayan bir çevrede dağ ve kış sporlarının gelişmesini beklemek mümkün değildir (Erkal 1992). Ülkemizden örnek vermek gerekirse Ağrı, Erzincan yöresinde bireysel sporların yani Atletizmin gelişmiş olması, Muğla ve Antalya' da su sporlarının gelişmesi, Kayseri, Erzurum ve Bursa'da kış sporlarının gelişmesi, dolayısıyla iklime ve coğrafi şartlara göre spor branşlarının yapılma oranlarında da değişme görülebilmektedir. Teknik, çevre şartlarını iyileştirir. Çevre şartları insanların

davranışlarına, düşünme tarzlarına etki eder. Fiziki ve coğrafi çevreden yararlanma şartlarında meydana gelen değişimler sosyal hayatın şartlarına da etki yapar, değişikliklere yol açar (Nirun ve ark 1993). Karadeniz bölgesinin şartlarını göz önünde bulundurduğumuzda, fiziki çevrenin insanlar üzerindeki etkisini daha iyi anlarız. Kadınların nasıl zor şartlarda çalıştıklarını, erkeklerin ise doğayla nasıl boğuştuklarını geçimlerini sağlamak için mücadele şeklinin daha zor olduğunu görebiliriz.

Doğal çevre şartları, özellikle hava şartları, belirli doğal şartların varlığını gerektiren her spor branşındaki seyirciyi etkilemektedir. Bu tür çevresel şartların belirli bölgede yoğunlaşması, seyirci olma şansını etkileyecektir. Fakat spor tesislerinin altyapı-ulaşım ağının yeterliliği, hizmet sunumu gibi faktörler seyirciyi, müsabakanın çeşitliliğini artırabilmektedir (Voigt 1998).

2.6.2. Sosya-Kültürel Faktörler

Kişinin tutum ve davranışlarının; eğitim, kültür, alt kültürler, sosyal sınıflar, danışma (referans) grupları, yüz yüze (birincil) gruplar ve aile tarafından etkilendiği bilinmektedir.(Serarslan 1990).

2.6.2.1. Aile

Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruptur. Bu sebeple aile, kişinin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması yönünden büyük öneme sahiptir (Acet 1997). Aile, evrensel ve daimi bir gruptur. Aile insanın en derin ve köklü, kısmen organik nitelikli özelliklerine dayanan, bütün insan toplumlarında bulunan bir ilk gruptur ve evrensel bir sosyal kurumdur (Sezen 1999). Aile, toplumun en küçük sosyal birimidir. Bütün toplumlarda aile, fert için hayat merkezidir. Ferdin içinde bulunduğu en önemli ve asli bir sosyal gruptur (Yetim 2000).

Aile, içinde insan türünün belli bir şekilde üretildiği, cinsel ilişkilerin belli bir şekilde düzenlendiği, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, toplumdaki kültürel zenginliklerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan, temel bir sosyal birimdir. Toplumun temel kurumlarından biri olan aile, aynı zamanda, sosyal ve tarihsel bir olgudur ve her kurum gibi aile de belli bir sosyal bütünün, parçasıdır (Öztürk 1998).

İnsanın bütün toplum hayatının temelini meydana getiren sosyal normlar, örf ve adetler, inançlar çocuğa ailesi tarafından verilmektedir. Bu öğrenme aile içinde maksatlı bir şekilde yapılmaz, yani okuldaki gibi şekilci bir eğitim söz konusu değildir. Çocuk ailesinden gördüklerini, öğrendiklerini hayatın normal akışı içinde kavrar, doğruyu ve yanlış deneme yoluyla bulur (Güngör 1980).

Tarihin en köklü müessesesi ailedir. Toplumların değişik zaman ve mekanlarında farklı görünüm kazanmasına rağmen aile daima mevcudiyetini korumaktadır. Toplumsal bir olgu olan aile, toplumun en önemli birimi ve bireyle toplumu birbirine bağlayan ana halkadır denilebilir

Ailenin en önemli özelliği fertlerin sosyolojik, biyolojik ve psikolojik hayatlarını devam ettirebilmek için, toplumda aksayan, görevlerini tam yapamayan veya yapılamayan diğer kurumların, sistemlerin ve grupların görevlerini yüklenmesidir. Fakat, ailenin temel görevlerini yerine getirebilecek ve özelliklerini gösterecek bir başka sosyal yapı bu güne kadar görülmemiştir (Nirun 1994).

Öğrenme, çocukta yetişkinleri taklit ederek başlar ve bugün çekirdek ailede anne, çocuğun örnek aldığı model olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne güzel ve seciyeli ahlak davranışlarını belirleyecek, bu davranışlar da çocuğun kişiliğinin şekillenmesini olumlu yönde etkileyecektir. Çocuklar her zaman kendi nazarlarında anne ve babalarını hiç hata yapmayan, yalan söylemeyen kişiler olarak bilirler. Bu nedenle anne ve babanın çocukla ilişkilerinde çok dikkatli davranmaları gerekmektedir. Çocukları olumsuz yönde etkileyen aile tutumları ve sebep oldukları sonuçlar aşağıda belirtilmektedir

Otoriter Aileler: Çocuğa, sınırlayıcı katı kurallar koyar ve tam bir itaat beklerler. Kurallara neden uyulacağı çoğunlukla açıklanmaz. Ceza ya da sevgiden yoksun bırakma tehdidi ile kurallara uyulması sağlanmaya çalışılır. Bu tür ailelerin çocukları mutsuz, her şeye üzülen, amaçsız, çabuk kızan ve saldırgan olurlar.

İzin Verici Aileler: Sıcak fakat ihmalcı bir aile tutumudur. Çocukları yakından izlemez, her şeye izin verilir. Bu tür aileden gelen çocuklar kararlarını düşünmeden verirler. Bu çocuklar, kıskanç, bencil, amaçsız ve asidirler.

İhmalci Aileler: Bu tür ailelerde karı-koca arasında şiddetli problemler vardır. Anne-babalar kendi problemlerinden dolayı çocuklarıyla ilgilenmezler. Bu tür ailenin çocuğu ise kavgacı, şiddet yanlısı, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olurlar (Acet 1997).

İyi bir aile; çocuğunun doğduğu günden itibaren çevresinde olup biteni fotoğraf makinesi gibi hafızasına kaydettiğini, o çocuktur daha anlamaz, akli yetmez gibi düşüncelerden uzak, çocuklara uygulanan kuralları, sınırlamaları en az düzeyde tutan ve koydukları kurallar hakkında çocuklara açıklama yapan aile şeklindedir. Sıcak, şefkatli, verdiği sözü yerine getiren ve çocuğuna destek olan ailelerin çocukları, kendi kararlarını verebilme yeteneğine sahip olurlar.

O halde, bu gerçekten yola çıkılarak; çocuğun iyi ve temiz duygularını geliştirmek, anne ve babanın görevidir. Çocuğu kişisel ve sosyal olgunluğa eriştirecek hoşgörü, davranışlarla ön plana çıkartılmalıdır. Hata ve suçlamalar kırıncı, rencide edici olmadığı gibi çocuklar önünde teşhirinden kaçınılmalıdır Bu da çocuğun ileriki hayatında olumlu yönde gelişmeler sağlayacaktır (Marangoz 1993).

Ülkemizde özellikle kırsal bölgelerde ve büyük kentlerin varoşlarında "otoriter baba" motifi etkindir. Böylesi ailelerin çocuklarının ruhsal gelişmeleri çok sağlıklı olmamaktadır. Hatta yok denecek kadar azdır. Bu aile yapılarında bütün özgürlükler baba için geçerlidir. Ailenin diğer bireyleri babaya itaat etmektedir. Anne ve diğer aile bireyleri yoğun baskı altındadır. Aile ise baskılanmanın sonuçlarını bir "kader gibi" benimseyip yaşadığı hak yoksunluğunu şiddet uygulayıp, baskı kurarak çocuklarına yansıtmaktadır.

Suçlu çocuklar üzerinde yapılan istatistiklerde çocuğun suça itilmesinde otoriter babanın ve annenin baskıcı, katı disiplin anlayışının yansımalarının ortaya çıktığı anlaşılmış ve belgelenmiştir. Türkiye aile içi şiddet sıralamasında Pakistan, İran ve Hindistan'dan sonra dördüncü sırada gelmektedir.

Aile içi şiddet, bir terbiye yöntemi olarak algılanmaktadır. Aileler arasında yapılan anketlerde 100 aileden 34'ünde şiddete başvurulduğu görülmektedir. Her iki aileden birinde çocuklar dövülmektedir. Küçükken utanca boğulan, aşağılanan, horlanan ve dayak yiyen çocuk, çevresini sürekli denetim altında tutmaya çalışır, kimseye güvenmez, diğer insanlarla sürekli olumsuz ilişkiler içine girer. Dürüst olmaz, sürekli yalan söylemeye yönelir. Aile içi iletişim kaybolur. Şiddeti bir davranış modeli olarak benimser, yetişkinlerden korkarak büyür. Oysa çocuklara zaman ayırmak zorundayız. "Elimde değil

ne yapayım, sözden anlamıyor" demeye hakkımız olmadığını bilmeliyiz. Anne karnında başlayan ailedeki şiddet uygulamasını ortadan kaldırmak için aile içinde özgürce tartışma ve demokratik davranma ile katılımcılık ilkelerini geliştirip yerleştirmek gerekir (Acet 2001).

2.6.2.2. Eğitim

Eğitim temel sosyal kurumlardan birisidir ve genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Eğitim kurumu her toplumda vardır, çünkü bireyin topluma kazandırılması ve dolayısıyla toplumun sürekliliğinin sağlanması temel bir görevdir. Uygulama biçimi toplumlara göre değişebilir ama varlığı ve gereği tartışılmaz (Yetim 2000).

Geniş anlamda eğitim, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir (Ertürk 1994).

Bu tanımlar gözden geçirildiğinde yaygın ve örgün eğitimin kapsandığı görülmektedir. Kişilere temel bilgi edindirmek, kişiliğinin geliştirilmesi, özellikle meslek, boş zaman ve sosyal yaşam gibi hayat durumlarına hazırlama da, eğitimin genel amaçlarındandır. Eğitim, eğitilecek kişinin kazanması gerekli davranış ölçütlerini ortaya koyar. Toplum hayatını bu derece geniş kapsayan eğitimin sosyal hayatta oynadığı rol büyüktür (Serarslan 1990).

Toplumların gelişmesi ve sürekliliği toplumları oluşturan fertlerin eğitilmesiyle mümkün olacaktır. Doğal olarak insan kişiliğini etkilemeyen ve kalıcı olmayan değişimler eğitim değeri taşımaz. Eğitimde, değişim, gelişme, süreç ve devamlılık söz konusudur. Eğitim, süreç itibarıyla formal ve informal olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır (Yıldız 1999).

Eğitimde dengeyi sağlamak ve iyi bir eğitim için, öncelikle insan ruhunu duyuran ve arkasından da bedeni ve fiziki alimde karşı karşıya kalınan meseleler konusunda, insanları aydınlatmayı hedef alan bir istikamet takip edilmelidir (Şener 1991). Dolayısıyla eğitim, ferdi topluma, toplumu da ferde heba etmeden, maddi ve manevi bütünlüğü sağlama olmalıdır. İyi bir eğitim alan kişi, bağımsız olarak hareket eder ve faaliyetlerini akıl yoluyla yönetir ve yönlendirir (Yetim 1999).

Türkiye’deki eğitimi eleştiren ve halkın beklentilerine, ihtiyaçlarına cevap vermediğini savunan Prof.Dr.Oktay Sinanoğlu, eğitimimizin ne “milli”, ne de “eğitim” olduğunu ifade etmiştir. Tam olarak iyi bir eğitim sisteminin olmamasından yakınmış, ezbere dayalı bir eğitim ve yabancı dilde eğitimi eleştirmiştir. Son yıllarda, her yıl yeni bir sistemin uygulandığını bundan da toplumun olumsuz etkilendiğini belirtmiştir (Sinanoğlu 2001). Doğal olarak, eğitim sistemimizin, Avrupa’daki şekliyle değil, Türk insanının yapısına kültürel değerlerine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Bir değişiklik veya bir yenilik yaparken, alt yapısını oluşturmadan yapılmamalıdır. Yapılan bir eğitim programının, oluşturulan bir sistemin eğitim alanında nasıl bir sonuç vereceğini görmek için en az bir neslin yetişmesini beklemek gerekir. Onun için her toplumda eğitim sisteminin sorumlulukları ağır, fonksiyonu çok önemli ve bu teşkilat için görev alanların sorumluluğu da büyüktür. Dolayısıyla eğitim sisteminin sık sık değişmemesi gerekir (Acet 2001).

Eğitim, her şeyde olduğu gibi kişilerin spora yönelmelerinde de etkilidir. Sporu fiziksel ve ruhsal bir eğitim olarak düşündüğümüzde, sporun eğitim ile özdeş olduğunu belirtebiliriz. Toplum hayatını bu derece genişliğine kapsayan eğitimin, sistem içinde oynadığı rol büyüktür. Bu bakımdan, sporu ve sportif faaliyetleri de eğitimin kapsamı içinde düşünmeliyiz (Arıkan 2000).

Spor eğitimi, fertleri ortak hayatın benzerliklerine yöneltmesi bakımından önem taşımaktadır. Aslında, eğitimin gayesi, fertleri duyarlı hale getirmektir. İşte spor eğitiminin gayesi de, fertlerin, hem fiziki, hem psikolojik gelişmelerini sağlaması, sosyal hayatta hazır ve üretken kılınması amacına dönük olmasıdır (Çaha 1999). Dolayısıyla eğitim de spor da kişilerin sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır. Fertlerin genciyle, yaşlıyla iyi bir eğitim alması sonucu toplumdaki suç oranlarının, olumsuzlukların azalacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla toplumdaki olumlu ve olumsuz işlerin, iyi ve kötü eğitim sistemi sonucundan kaynaklandığı apaçık bir gerçekliktir. O halde en önemli mesele olan eğitime gereken önem verilmelidir. İnsana yapılan yatırımın, geleceğe yapılan yatırım olduğu unutulmamalıdır (Acet 2001).

2.6.2.3. Birincil Gruplar

Kişilerin davranışlarını etkileyen sosyal faktörlerden üçüncüsünü oluşturan birincil gruplara, karşılıklı gruplar veya yüz yüze gruplar da denilmektedir. Belli bir süre

içinde sık sık karşılıklı ilişkide bulunan ve her birinin ötekilere ikinci elden, başka insanlar yoluyla değil de yüz yüze iletişim kurmalarına imkan verecek kadar az sayıda insan gruplarına birincil gruplar denir (Seraslan 1990). Kısaca yüz yüze ilişkilerin, yardımlaşma, dostluk, sevgi ve bağlarının yüksek olduğu gruplar olarak da tanımlanabilir (Özkalp 1994).

Birincil grupların üyeleri bizlik duygusuna sahiptirler. Grup dayanışması yüksek olan bir gruptur. Bu gruplar içerisinde; aile, okul, arkadaş ve gang grupları, oyun grupları, dini gruplar (cami, kilise vb.) komşu ve akrabaları sayabilmemiz mümkündür. İnsanlar bu gruplar içerisinde yaşarlar ve her istediklerini yapabilme özgürlüğüne sahiptirler. Böylece insanlar bu grup içerisinde sosyal yaşamın ne olduğunu öğrenirler.

Birincil grupların, insan davranışları üzerinde güçlü etkileri olduğundan, kişilerin saldırganlık tutumu üzerine, doğrudan tesirli olduğu muhakkaktır.

Bir futbol takımı taraftarlarının davranışlarına bakıldığında, bu taraftarların birbirlerinden etkilenerek beraberce hareket ettikleri ve davranışlarına yön verdikleri gözlenmektedir. Bu kişiler artık bir şahıs olmaktan çıkarak bir beraberlik hissettikleri bu grup içerisinde kendilerini algılayıp, birbirlerine benzer davranışlar gösterirler. Seyircilerin; kalabalık olarak buldukları grup içerisinde, kötü niyetli insanlar, kışkırtıcı, saldırgan davranan kişiler ne kadar çok ise grubun da onlarla beraber hareket etmeleri kaçınılmaz olur. Burada kişilerin birbirinden etkilendiği ortaya çıkmaktadır (Acet 1997).

2.6.2.4. Referans Grupları

"Kişilerin üyesi olmadığı, fakat üyesi olmak için özlem duyduğu ve kendisini onunla nitelendirdiği gruplara, referans grupları denir". "Birey, referans gruplarındaki kişilerin vasıflarını, davranışlarını ve isteklerini benimser ve kendi egosuna mal eder."(Seraslan 1990). Özenti kümeleri olarak Türkçe'ye çevrilebilen referans grupları, kişilerin düşünce, değer ve davranışlarını örnek alarak benimsedikleri toplumsal gruplardır. Başka bir deyişle, bireyin tam olarak üyesi olmadığı geleceğe dönük bir takım emellerini gerçekleştirebileceğini beklediği, girmek istediği gruplardır. O halde özenti grupları, bireyi gelecekle seçmek istediği yaşama yönelen gruplardır. Bunlara "Başvuru Grubu" da diyebiliriz.

Birey referans grubundan hem tutumsal ve hem de davranışsal olarak etkilenir. Birey kendini onlarla ilişkili görür. Özenti grupları 7-8 yaşlarında önem kazanmaya başlar.

15-20 yaş arasında bu gruplar bireyi etkileme derecesi açısından doruk noktada olurlar (Tezcan 1985).

Futbol seyircilerinin saldırgan tutum sergilemelerindeki yaklaşımlardan biri de özdeşleşmedir. Seyirci, sahadaki futbolcuyla kendisini özdeşleştirir. Sahadaki futbolcuyla duygusal bir bağlantı kurarak, çeşitli sebeplerden dolayı tatmin edemediği güdülerini özdeşleşme süreci yoluyla doyuma ulaştırır. İsteddiği sonuca ulaşmakta geciken futbolcunun sinirliliği artar ve sert oynamaya başlar. Aynı ruh haline giren ve futbolcuyla kendisini özdeşleştiren seyircinin, saldırganlık gösterme ihtimali de artar. Sahadaki saldırganlık böylece, seyirci tarafından özdeşleme yoluyla benimsenmiş olur (Acet 2001).

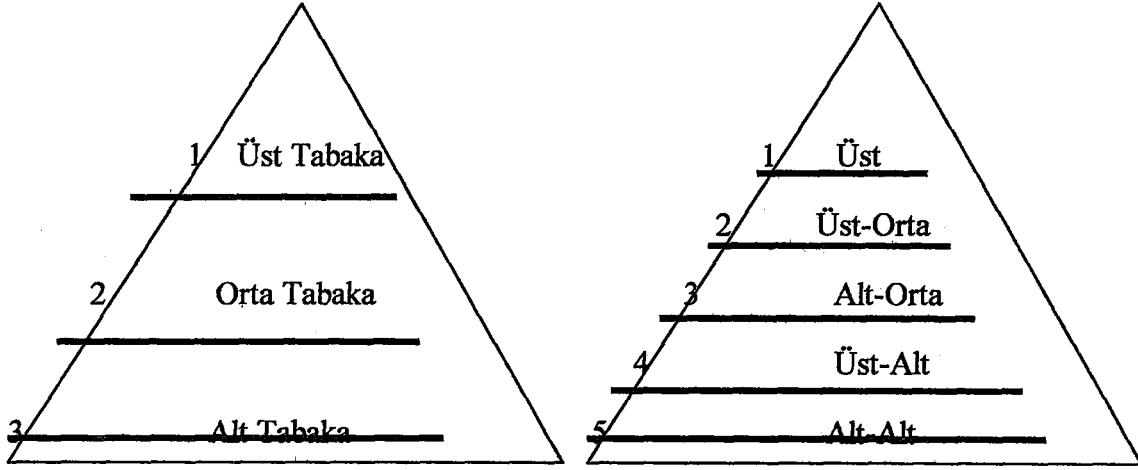
2.6.2.5. Sosyal Tabakalar

Bir cemiyeti meydana getiren insan grupları daima istisnasız bir şekilde yukarıdan aşağıya doğru tabakalar halinde sıralı olarak görülmüştür. Bu sıralamanın kriteri çok değişik olabilir, ama esas alınan kıymet (meslek, servet, soy vb.) ne ise bazı insanlar buna başkalarından daha çok sahip olmuşlar ve onlara bir çeşit üstünlük tanımıştır. Şu halde sosyal tabakalaşma daima bir eşitsizlik halinin ifadesidir. Üst tabakalara doğru gidildikçe insanlar, alt tabakalarda bulunanlara göre daha fazla hak sahibidirler veya bazı haklardan daha çok faydalanırlar (Aron 1992). "Sosyal tabakalaşma, belirli bir nüfusun hiyerarşik olarak, yani sosyal manada üst üste gelen sınıflar halinde, farklılaşmasıdır" (Nirun ve ark 1993) diye tarif edilmiştir. Bir başka tanımda ise; "Sosyal Tabaka", "Sosyal özellikleri bakımından birbirine çok yakın veya birbirleriyle hemen hemen aynı durumda bulunan insanların meydana getirdiği sosyal bütüne denir" (Kurtkan 1976).

Yukarıdaki tanımlamalara bakılarak, sosyal tabakaların da sosyal sınıfları oluşturduğunu söyleyebiliriz. Sosyal sınıfı, aynı sosyal hayat tarzını paylaşan fertlerin meydana getirdiği bir sosyal kategori veya gruptur diye tanımlayabiliriz.

Sosyal sınıflar, iş bölümü ve ihtisaslaşmaya dayanarak hem yatay, hem de dikey olarak farklılaşabilirler. Herhangi bir toplum, belirli rollere sahip olmaktan, benzer değerleri paylaşmaktan aynı ekonomik imkanlara ve hayat şartlarına sahip olmaktan dolayı birbirlerine duygusal bağla bağlanırlar ve buna bağlı olarak da tabakalaşma gösterirler (Serıaslan 1990).

Toplumunu bir piramide benzetecek olursak, 'piramidin tepesinde üst tabaka, onun altında üst orta; daha altında alt-orta; onun altında üst alt ve tabanında da alt-alt diye adlandırılan katmanlar yer alır. Temelde üç ana katmana ayrılmaktadır.

Şekil 1. Sosyal Tabaka Kriterleri.

Sosyologlar kişilerin görevlerine, öğrenimlerine, oturdukları bölgelere ve gelir durumlarına bakarak sosyal tabakaları belirleyen kriterleri geliştirmişlerdir. Gelir tam olarak ölçü olmamaktadır. Nitekim ayrı tabakalarda olup da aynı gelir seviyesine sahip kişilerin davranış ve tutumları buldukları tabakaya göre farklılaşmaktadır (Oluç 1987). Başka biri ifadeyle, ayrı sosyal tabaka insanların tutumları farklılık arz etmektedir. Bu farklılık futbol seyircilerinin içerisinde bulunan kişilerin de ayrı sosyal tabakalara mensup olduğu ve müsabaka boyunca farklı farklı davranışlarda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Üst Tabaka: Üst katmandakiler genellikle lüks sayılan özelliklere sahip geniş evlerde otururlar. Rahat bir hayata alışmışlardır. Özel ilgi görecekları dükkanlardan alışveriş ederler. Bunlar genelde toplumda meydana gelen eylemlere katılmazlar. Genelde şiddet eylemlerinden kaçınmaya çalışırlar.

Orta Tabaka: Bunlar büyük işletme sahipleri, yönetici, öğretmenler, teknisyenler ve beyaz yakalı iş görenleri içerir. Amerika' da çalışmaya önem verme bu katmandan gelir. Bu tabakadaki insanlar, kurallara daha ciddi bir şekilde uyan, toplumun ahlaken daha ciddi kesimini oluşturmaktadır. Ailelerine düşkündürler. Orta tabakadaki kişiler, geleceklerini garanti altına almak için tasarruf ederler. Çocuklarının eğitime önem vermektedirler.

Alt Tabaka: Bunlar mavi yakalı işçiler, hizmet sektöründe çalışan işçiler, vasıfsız işçiler ve saygı uyandırmayan görevlerde çalışanları içerir. Çoğunun kazançları iyi olmamakla birlikte, iş güvenliği peşindedirler. Hobileri yok denecek kadar azdır. Daha çok, zorunlu geçim maddelerinin müşterisidirler. Çocuklarının eğitime, yetişme tarzına fazla önem veremezler. Genelde çocukları küçük yaşlarda çalışmaya başlar, ailenin geçimine katkıda bulunurlar. Çocukluğunu tam olarak yaşayamazlar.

Alt tabakadan gelen işçi sınıfı için kavga etmek, erkeklik normlarının bir belirteçidir ve bu durum da İngiliz toplumunda etkin olmuştur. Futbol fanatiklerinin daha fazla ortaya çıktığı işçi sınıfının (alt tabakanın) birbirleriyle bağlantısız olduğu söylenebilir (Acet 2001).

2.6.2.6. Kültür

Kültürü oluşturan unsurlar;

Din , sanat, dil, edebiyat, tarihi miras, hukuk, savaşlar, coğrafya, göçler, çevre, ziraat, ahlak, ticaret, spor, ekonomi, folklor ve politikadır (Kasır 1993).

Kültür kelimesinin aslı Latince'dir. Latince "Cultura" tarlaya ekin ekme, sütü mayalamak anlamına gelmektedir. Bu nedenle Türkçe karşılığı olarak "Ekin" veya "maya" şeklinde ifade edilir. Kültürün hiçbir unsuru doğuştan değildir. Maddi ve manevi bütün varlıklardan onları işlemek suretiyle elde edilen ürün kültür objesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda kültür, insanın tabii çevre ile ilişkisi ve kendi zihni varlığına dayalı olarak yarattığı, insan tarafından icat edilmiş ve nesilden nesile aktarılmış; geliştirilmiş duygu, düşünce ve davranış şemalarının bütünüdür (Aslantürk ve Amman 2000).

Kültür, insanlar arasındaki ilişkileri sağlayan bir araçtır. Ve kültürün inanç, düşünce, duygu, davranış gibi farklı öğeleri vardır. Bu farklı kültür öğeleri, genel ya da ulusal toplumsal yapı düzeyine hitap ediyorsa, şöyle ya da böyle benimseniyorsa; başka bir deyişle, o farklı kültür öğeleri, genel ya da ulusal toplumsal yapıdaki sorunlarla örtüşebiliyorsa, o farklı kültür öğeleri uluslaşma sürecinde yerlerini almış olurlar. Böyle bir durum ya da böyle bir sonuç, ulusal bütünleşmeyi sağlayan etkenlerden biri olur. Kişilerin davranışlarını etkileyen sosyal faktörlerden en önemlisi kültürdür. En uzun ömürlü etkiler kültürel etkilerdir. İnsanların bir anda kültürünü unutup, başka bir kültürü kendi öz

kültürümüŝ gibi kabullenmesi uzun zaman dilimi içerisinde gerçekleŝebilir (Tezcan 1997). Kültür insanın ortaya koyduğu içinde insanın varolduğu tüm gerçeklik demektir. Yani "kültür" deyimiyile insan dünyasını taşıyan, insan varlığını gördüğümüz her şey anlaŝılabilir.

Kültür, her toplumun kendisini diğerlerinden farklı kılan düşünce ve eylem modellerinin kendine has anlam erevesi içinde yaratıp kullandığı araç ve gereçlerin soyut bir bütünüdür. Başka bir anlatımla kültür, insanın insana ve maddeye karşı tavır alıŝını belirleyen bir bütün olarak tanımlanmaktadır (Erkal 1996).

Kültür, bir sosyal yapı içeriği olarak, değişen sosyal yapılara paralel biçimde deėiŝikliėe uğrar. Kültürel değişme söz konusu olunca, kültüre bağlı değerlerde de değişme görülür. rflerde, adetlerde, göreneklerde değişme olursa, sosyal iliŝkilerde de deėiŝmeler başlar. Kültürün maddi kısmındaki deėiŝmeler, kullanılan malzemeler, radyo, televizyon, mutfak eŝyaları, ulaşım araçları ve diğerleri bir taraftan kültürü zenginleŝtirmiŝ, öte taraftan sosyal hayatı etkisi altına alarak değişmiştir. Aynı zamanda kültürün maddi olmayan yönü de insanların bilgilerini, duygularını, davranışlarını değiştirmiş olmasıdır (Nirun ve ark 1993). Böylece kültür, sosyal hayatı etkisi altına alarak, onu deėiŝtirebilecek kadar önemli bir faktördür.

Toplumdaki insanların davranışlarında etkili olmayan kültürün bir başka noksanlığı daha vardır. Böyle bir kültür gaye btnliğ saėlayamamıŝ ve insanları bir noktada toplayamamıŝtır. İnsanlar üzerinde tamamen fonksiyonunu kaybetmiş bir kültür, ŝahsiyetsiz nesillerin yetiŝmesine engel olamamaktadır. O halde kültür adıyla ortaya çıkan bilgi ve değerlerin, belli kaynakları reddedip, onlardan apayrı kaynak ve değerlere yönelmesi toplumumuz ve aynı kaderi paylaşan diğer toplumların, kültürlerinde bir "değer kaybına" sebep olmuştur.

Böylece kültür edinme diyerek, bugünkü toplumda temeli bulunmayan taklitçi bir davranış tarzının varlığı göze çarpmaktadır. Neticede belirli hedef ve prensiplerden uzak bir şekilde başı bozukluğa itilmiŝ oluyorlar (Doğru 1991).

Kültür bir insan topluluğunun sadece belirli bir dönemiyle ilgilenmez. Bu topluluk bağımsızlığını kaybetse dahi kültürel varlığını sürdürebilir. Kültüründe yıpranma, değişme olmazsa tekrar bağımsızlığını sağlayabilir. Kültür aynı zamanda sınıf ile de öz deŝtirilemez. Kültür, bilindiği gibi, bir cemiyette dünya görüşünün kadrolandığı manevi

değerlere onun faal hayata yansımından ibaret maddi eşyanın meydana getirdiği bir bütündür (Erkal 1996).

2.6.2.7. Alt Kültür

Bir cemiyet içerisinde bulunan topluluklarda kültürel normlarda farklılıklar görülebilir. "Cemiyette nüfus arttıkça bir kültür tek türlüliğini yitirir. Bir toplulukta yaşayan kişi, topluluk dışındaki diğer insanlarla karşılıklı ilişkiler kuramamaya başlayınca veya az ilişki içinde bulununca, özel kimlikteki alt kültürler gelişirler. Alt kültürler çoğu kez bölgesel özellik taşırlar. Alt kültürler, tutum gelişmesinde büyük rol oynarlar ve bir kişinin sahip olabileceği değerlerin önceden tahmin edilmesinde önem taşırlar (Seraslan 1990).

Aynı cemiyet içinde, farklı topluluklarda sosyal çevre özelliklerinin farklılaşması veya alt kültürlerin oluşması sportif faaliyetlerin farklı şekilde gelişmesine temel hazırlamaktadır. Zira alt kültürler tarafından rağbet edilmeyen sportif faaliyetlerin, o toplulukta veya bölgede yaygınlaşması zorlaşabilir. Nitekim kırsal bölgelerimizde, ekonomik şartların da etkisiyle futbol sporuna daha fazla ilgi gösterilmektedir. Diğer spor branşlarına ilgi gösterilmemesinin nedenlerinden biri de maddi imkansızlıklardır.

Alt kültür toplumun temel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendi kendilerini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan gruplardır. Örneğin, dünyanın birçok ülkesinde gençliğin, ırkların, etnik grupların oluşturdukları çeşitli alt kültürler mevcuttur. Daha küçük alt kültürler, üniversite kampüslerinde veya uyuşturucu madde kullanan insanlar arasında görülebilir. Alt kültürler arasındaki farklılıklar büyüdükçe, bu gruplar arasındaki sosyal çatışmaların derecesi de artar (Özkalp 1994).

Toplumun genel dokusunda farklılık arz eden grupsal her hareketin bir çeşit alt kültür olarak tanımı mümkündür. Bu çevrede ait oldukları toplumların geleneksel değerleri ve yaşama biçimlerinden farklı olan gruplar söz konusu toplumlarda birer alt kültür teşkil ederler. Bunlar; azınlıklar, göçmenler (muhacirler), kendilerine özgü yaşam biçimleriyle çeşitli gençlik grupları, dini cemaatler, (tarikatlara vb.) ilk planda gelen örneklerdir (Doğan 1994).

2.6.3. Diğer Faktörler

Yapılan birçok araştırmada sporda saldırganlık problemlerinin gün geçtikçe arttığı ve kişilik özellikleri, sporcu, hakem, seyirci davranışlarının potansiyel bir saldırganlık motivi olduğu belirlenmiştir (Acet 2001). Bizde diğer faktörler başlığı altında yukarıdaki nedenler ile birlikte; medya, hakem, antrenör, yönetici ve amigoları incelemeye çalışacağız.

2.6.3.1. Kitle İletişim Araçlarının Seyirciler Üzerine Etkisi

İnsanların gerek yakın, gerekse uzak çevrelerinde olup bitenler hakkında bilgi almaları gelişmiş ve uzmanlaşmış araçlarla sağlanmaktadır. Teknolojik gücün simgesi haline gelen ve geniş halk kitlelerini haberleşme ağıyla birbirine bağlayan bu araçlara kitle iletişim araçları denir (Adıgüzel 1999).

İletişimin bazı tekniklerle, belirli bir teknoloji uygulanarak çoğaltılıp, güçlendirilerek, çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesine kitle iletişimi, bu iş için kullanılan araçlara da kitle iletişim araçları veya medya denmektedir (Yetim 2000).

Bilindiği gibi kitle iletişim araçları;

- Yazılı Basın (Gazeteler, dergiler),
- Sinema ve tiyatro,
- Radyo ve televizyon olmak üzere üç ana grupta toplanabilir (Küçük ve Acet 1998).

Kitle İletişim Araçlarının Temel Fonksiyonları

- Haber ve bilgi sağlama,
- Sosyalleştirme,
- Motivasyon,
- Tartışma ortamı hazırlama,
- Eğitim,
- Kültürün gelişimine katkı,

- Eğlendirme,
- Bütünleştirme.

Kitle iletişim araçları, bu fonksiyonlarını iyi yönde kullandıkları zaman insanlığa çok faydalı olacağı, olumsuz yönde kullandıkları zaman da toplumu kötü yönden etkileyeceği bir gerçektir. Kitle iletişim araçları çeşitli konudaki enformasyonla insanlar üzerinde etkili olabilmektedir. Bilgi edinmek ve özellikle de boş zamanları değerlendirmek üzere kitle iletişim araçlarına yönelen insanlar, yoğun bir yönlendirme ile karşı karşıya kalabilmektedir. Eğitim, kültür, spor, coğrafya, ekonomik durum veya diğer faktörlerin etkisiyle çoğu kez alternatifsiz bir rekreatif araç olan kitle iletişim araçları, insanlar üzerindeki etkisini daha da arttırabilmektedir (Çolakoğlu 2000).

Kitle iletişim araçlarının; spor dalları ile ilgili teorik, teknik ve pratik bilgiler kazandırıcı, spor seyircilerini eğitici ve yönlendirici, spor alanlarında zaman zaman görülen terör olaylarını giderici rolü olabilir. Ayrıca okul dışı gençliğin, ev hanımlarının beden eğitimine yönelmelerinde de bilhassa televizyonun etkisi inkar edilemez. Televizyonun sportif faaliyetleri tanıtıcı, benimsetici ve sosyalleştirici rolü bulunmakla beraber, insanların maalesef esir alındığı boş zamanlarının spor yapmayı engellediği gerçeği de göz ardı edilmemelidir (Erkal 1992).

Bilindiği gibi, kitle iletişim araçlarının içerisinde olumlu ya da olumsuz etkileri bakımından en çok tartışılan televizyondur. Televizyon kimilerine göre, bütün dünyayı evimize getiren çağın en harika buluşu, kimilerine göre de hayatımızı alt üst eden sihirli bir kutudur. Ashında, insanlık henüz televizyonun olumlu ya da olumsuz etkilerini tam olarak ölçebilecek kıstaslara sahip değildir (Yetim 2000).

Medyanın; masum gibi görünen maskesinin altında birey ve toplumu kendine itaat eden köleler haline getirdiği, yasama, yürütme, yargı olarak bilinen kamusal güç erklerinin bile üstünde konuşlandığı, bireyleri ortak davranış ve kültür kalıplarına sokarak robotlaştırdığı, kişilere beyin ve düşünce tembelliği aşıl原因arak sürüleştirdiği bir gerçektir. En önemlisi de bireylerin bilinci altına göndermelerde bulunarak, tüketimi kamçulamakta ve adeta tüketicilikle çağdaşlık arasında bağlantı kurup, tüketim yaşamsal bir zorunluluktur imajı oluşturarak, bu kültürü insanlara aşıl原因maktadır (Şatana 1994).

Konumuz itibariyle televizyonun çocuklar ve yetişkinler üzerindeki olumsuz etkilerine baktığımızda; bazı televizyon kanallarında, bazı gazetelerde gösterilen vahşet görüntüleri ve verilen şiddet haberleri çocukları ve gençleri tesiri altına alarak, onlara kötü örnek olmaktadır. En yumuşak toplumlarda bile hınç artımı, nefret ve şiddetin körüklenmesi insanları dengesiz davranışlara sürükleyebilmektedir.

Şiddet genelde; düşük eğitim ve gelir seviyesinde, muhakeme gücü gelişmemiş fert ve toplumlarda daha çok yaygındır. Bu haliyle de çocuklar ve gençler, daha kolay bir şekilde şiddet bağımlısı olabilmektedir.

Günümüz futbol şiddetini içeren yazım tarzının kaynağı 1950' lerin ortalarına dayanmaktadır. Gençlik vahşetinin arttığı ve toplumsal kaygının zirveye ulaştığı bir zamanda, basın bu doğal yapı hakkında daha da fazla hikayeyi halka taşımaya başlamış ve futbol maçları da basın için kuşkusuz en uygun yer olmuştur.

Televizyonun olumsuz yönlerinin olduğu kadar çocuklar üzerine olumlu yönlerinin de olduğu unutulmamalıdır. Bütün eleştirilere rağmen televizyon seyretmek çocuklar için yeri doldurulamaz bir bilgi kaynağıdır. Çocuklar televizyon sayesinde normalde göremeyecekleri hayvan türlerini, farklı ülkeleri hatta farklı insan yaklaşımlarını tanıyarak büyürler. Burada önemli olan televizyonu bilinçli bir şekilde kullanarak çocukları eğitici yönlerinden faydalandırırken, olası zararlarından mümkün olduğu kadar sakındırmaktır.

Çocukları zararlı olacak yayınlardan korumak ailenin görevidir. Çocuklarını hayata hazırlarken karşılaşılması muhtemel tehlikelere karşı donanımlı olmalarına çalışan aileler için televizyon yayınları konusunda da aynı şey söz konusu olmalıdır. Yapılması gereken yetişmekte olan çocukları hayata hazırlarken kendilerini kötü arkadaşlıklardan, zararlı alışkanlıklardan korumayı öğretir gibi bazı televizyon programlarının da zararlı öğeler içerebileceğini önceden öğretmek gerekir. Unutulmaması gereken nokta; medya savaşı birer birer izleyicilerin kafalarının içinde kazanılabilir (Acet 2001).

2.6.3.2. Hakemlerin Seyirciler Üzerine Etkisi

Hakemin sözcük anlamı, futbol oyununu yöneten sorumludur. O halde hakem kendisine verilen yetkilerle bir yargı görevi üstlenerek müsabakanın kuralları içinde oynanması, aksi davranışların da cezalandırılması ile görevlendirilen kişidir. Hakemlik

futbolun en önemli yanını oluşturmaktadır. Hakem; seyirci, futbolcu ve rakip takımlar arasında köprü görevi görmekte, bir yandan da oyunun önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde değerlendirilmesini yapmaktadır (TFF 1999).

Hakem oyunun orkestra şefidir. Bir futbol müsabakasının normal, ciddi, güzel, heyecan yaratıcı olarak geçmesinde ve bitmesinde olduğu kadar, aksine gevşek, düzensiz, olaylı veya kavgalı bir hava içinde geçmesinde de hakemin rolü son derece önemlidir. Sosyal yaşamda hakimler, spor yaşamında da hakemler insanlar arasındaki anlaşmazlıkları, çatışmaları durduran, çözümleyen sosyal veya sportif barışı sağlamayı hedefleyen kişilerdir (Acet 2001).

Hakemliğin bir meslek ve ihtisas dalı biçiminde kabul edilmemesi, spor dallarıyla uzak-yakın ilişkisi olmayan kişilerin hakemliğe talip olması, asli hakem seviyesine geldikten sonra mesleğiyle ilgili gelişmeleri izlememeleri sebebiyle, idari ve hatta hukuki birçok hataların doğması önlenememektedir. Müsabakalarda çıkan olaylardan doğan sorumluluk, iyi eğitilmemiş sporcu, idareci ve taraftar kitlesine ait olduğu kadar bilgili, soğukkanlı ve mesleğinin ayrıntılarını bilmeyen hakemlere de aittir (Keten 1993).

Müsabaka esnasında hakemin daha iyi bir müsabaka yönetebilmesi için; sporcuların, seyircilerin, antrenörlerin ve yöneticilerin bilmesi gereken konu; özellikle müsabakanın ilk on beş dakikasında, müsabakanın seyri konusunda endişe taşıyan hakeme olumlu yaklaşım, ona yapılacak en büyük yardımdır. Bu süreyi problemsiz atlatan hakem rahatlar, daha sağlıklı bir yönetim trendi kazanır (TFF 1999).

2.6.3.3. Antrenörlerin Sporcular ve Seyirciler Üzerine Etkisi

Spor faaliyetlerinin bilimsel ölçütlerde yapılması, bir eğitmen olan antrenörün önemini ve gerekliliğini artırmaktadır. Antrenör, sporun ve sporcunun üst düzey verimliliğe ulaşmasında bu gelişimi sürekli kılmaya çalışan kişidir. Sporda gelişmiş ülkeler; sporcuların yetişmesi ve başarısında önemli rolü olan antrenörlerin eğitilmesi için bilimsel ölçütlere göre çalışan ülkelerdir.

Antrenörler sadece, sporcuyu müsabakaya hazırlayan, kazanmak için bir disiplin geliştiren bilgi, yetenek ve tecrübelerini sporculara aktaran, kurallar ve taktikler hakkında sporcuları bilgilendiren ve psikolojik, teknik-taktik, kuvvet, dayanıklılık, sürat olarak sporcuların performansını yükselten kişi değildir. Antrenörün sadece takım veya sporcuyla

ilgili görevleri yoktur. Onun ayrıca sosyal, kültürel, toplumsal sorumluluk ve görevleri bulunmaktadır. Antrenör, öncelikle bir insandır. Diğer insanlarla ve sporcularla ilişkilerinde insanlaşma değeri üretme bilincine sahip, bir öğretmen, yöneticidir. Ama sporun baskın, asimilasyon ürettiği reel spor sisteminde antrenörün işlevi değişmiştir. Sporun, özellikle de futbolun işe dönüştürüldükten sonra profesyonel meslek uğraşısına dönüşmesi, antrenörlüğün de profesyonelleşmesine neden olmuştur.

Antrenörün bir sorumluluğu da müsabaka esnasında seyircilere karşıdır. Antrenörün seyircilere karşı olan sorumluluğu büyük önem taşımaktadır. Nedeni ise müsabaka esnasında ve müsabakadan sonra kullanacağı ifadeler ve hareketler seyirciler üzerinde etkili olmaktadır. Deplasmanda veya kendi sahasında da böyledir. Antrenörün sorumsuzca hareketleri, sadece kazanmak için davranması olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu nedenle antrenörlerin de iyi bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir (Acet 2001).

2.6.3.4. Yöneticilerin Seyirciler Üzerine Etkisi

İnsan faaliyetlerinin amaçlara göre yürütülmesi olan yönetim, değişik alanlarda farklı fonksiyonları yerine getirir. Yönetim, yapıldığı alanla isim alır. "Belli bazı yönetim alanları asker yönetimi, kamu yönetimi, iş yönetimi, endüstri yönetimi, eğitim yönetimi, spor yönetimi gibi toplumsal ihtiyaçların büyük bir kesimini karşılayan alanlardır. Spor yönetimi de, spor alanındaki amaçlara ulaşabilmek için çalışır ve kendine özgü ilke ve teknikler geliştirir. Spor kurumlarında yönetimle ilgili faaliyetlerin bilimsel olarak yürütülmesi, spor yönetiminin temel amaçlarından biridir. Spor yönetimi faaliyetlerini spor yöneticileri yönlendirir.

Yöneticiler olarak; antrenör, teknik direktör, genel kaptan, menejerler, başkan, basın sözcüleri vb. sayılabilir. Yukarıda saydığımız kişiler, temsil ettikleri kurumun, grubun özelliklerini ve büyüklüğünü dikkate alarak demeçler vermelidirler. Sorumsuzca hareket etmemelidirler. Takımların galibiyeti sonucunda sivri demeçler vermemeye özen göstermelidirler. Çünkü sorumsuzca yapılan bir açıklamadan sonra, hem kendi takımının taraftarları, hem rakip takımın taraftarları yanlış davranışlarda bulunabilirler. Yöneticileri agresif olan bir takımın, sporcularının ve seyircilerinin de agresif olmaları doğal bir davranıştır. Dolayısıyla yöneticilerin sorumluluklarının bilincinde hareket etmeleri

gerekmektedir. Bu nedenle yöneticilerin daha dikkatli davranarak sorumluluğunun bilincinde olmaları gerekmektedir (Acet 2001).

2.6.3.5. Amigoların Seyirciler Üzerine Etkisi

Amigo, belirli bir takımın özdeşleşen taraftarın, maç sırasında, maça katılımını tezahüratla hızlandıran bir yönetici görevi yaparak şartlar ne olursa olsun, gerektiği zaman hiç değilse takımın bir parçasını toplayabilen, onları organize edebilen kişidir. Amigo, seyirci, sporcu ve yönetici arasında köprü vazifesi yapan ve birbirlerini tamamlatan kimsedir.

Amigoluk futbolda çok önemli yeri olan bir görevdir. Amigolar, tribünleri dolduran taraftar kitlelerini, hem olumlu, hem de olumsuz yönde etkileyebilmektedirler. Kitle psikolojisi ile, lider konumundaki kişi ne yaparsa kitle de o kişinin hareketine katılmaktadır. Dolayısıyla amigolar da tribünlerde birer lider konumuna gelmişlerdir (Erkal ve ark 1998).

Kulübün bünyesinde, sporcu statüsünde profesyonel görevliler olarak çalışacak amigolar, işlerinin karakterine uygun bir eğitimden geçirilmeli ve bu eğitimden geçirilirken dil, edebiyat, şiir, musiki, spor psikolojisi, spor sosyolojisi, kitle psikolojisi gibi dersleri almalı, yeterli amigoluk olgunluğuna geldikten sonra amigoluk belgesi verilmelidir. Amigoluk belgesi olmayan kişilere amigoluk yaptırılmamalıdır. Çünkü, amigolar büyük bir kitleye hitap etmektedirler. Bu yenilikler başta futbol olmak üzere, kitle seyircisine sahip bütün spor dallarına yeni bir heyecan, seviyeli ve mümkün mertebe teşkilatlı yeni bir seyirci, kaliteli bir rekabet, tezahürat ve sloganlarda daha etkili ve estetik bir özellik kazandıracak, sporun sosyal bütünleşme hususunda daha müessir olmasına büyük katkıda bulunacaktır (Cebeci 1995).

2.7. Müsabaka Esnasında Seyircileri Etkileyen Faktörler

Spor kalabalıkları her zaman seyirci alt-gruplarından oluşur. Seyirci kalabalığını birbirinden farksız bir yığın olarak düşünmek yanlıştır. Kalabalıklar genellikle çok sayıda arkadaş grubunun ve yakınların, aile üyelerinden ve tek tek bireylerden oluşmaktadır.

Seyircinin davranışını etkileyen sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kalabalığın büyüklüğü,

- Kalabalığın yoğunluğu,
- Seyircilerin durduğu yer,
- Oturarak veya ayakta seyretmek,
- Birlikte söylenen şarkı ve türküler,
- Kalabalığın gürültüsü,

Bütün bu saydığımız sebepler saldırganlığı hızlandırır.

Ülkemizde seyircileri şiddete iten yetersizlikler;

- Seyircinin spor kültürü eksikliği,
- Seyircinin kurallar hakkında bilgi eksikliği,
- Kitle iletişim araçlarının bilgi vermeyişi,
- Federasyonun yaratıcı kurallar düşünmemiş olması,
- Seyircinin öğrenme isteksizliği,
- Okullarda genel bir spor kültürünün verilmeyişi,
- Seyircinin spor dışı faktörlerle yüklü olduğu gerginliğin giderilmeyişi, oyun dışı zamanların doğru kullanılmayışı (müzik yayını, gösteri vb)
- Amigoların seyircileri olumsuz etkilemeleri,
- Amigoların önemli etkilerinin farkına varılmayıp basit de olsa bir eğitimden geçirilmemesi,
- Federasyon yetmezliği,
- Kulüplerin yetmezliği olarak sıralanabilir

Yurt dışında yapılan araştırmaların sonucunda spor sahalarındaki saldırganlığın şiddetin aşağıdaki unsurlara bağlı olarak arttığı ifade edilmektedir.

- Sporcu ve seyircinin aşırı rekabet hissini baskısı altında bulunması,
- Oyunun yeri (deplasman vb.),
- Mşsabaka yerinin disipline edilmemiş olması,
- Gerçekte iyi hazırlanmadıkları halde, sporcuların çok iyi hazırlandıkları ve mutlaka kazanmaları gerektiği konusunda idareciler tarafından şartlandırılmış olmaları,
- Mşsabaka sırasında, hakemler tarafından lşzumundan fazla ağır cezalar verilmesi,
- Spor seyircisinin hakeme kşfir etmeyi sşrdşrmesi,
- Saha içinde iki sporcunun kavgaya angaje olması,
- Sporcuların iyi oyun sergileme yerine karşı tarafın iyi oyununu ne pahasına olursa olsun bozma taktiğini uygulamaları,
- Sporcunun oyun kuralları konusunda yeterli derecede bilgi sahibi olmaması,
- Sporcunun sportif olgunluğa erişmemesi,
- Yenilgi ve başarının nemi,
- Sporcunun sporun anlam ve önemi konusunda yeterli eğitime sahip olmaması,
- Spor seyircileri arasında içinde yaşadıkları topluma yabancılaşan seyirci sayısı yoğunluğunun fazla oluşu, gibi faktörler saha içinde ve dışında saldırganlığı, şiddeti doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen sebepler olarak ifade edilmiştir (Acet 2001).

Seyircilere göre şiddet olaylarının sebepleri:

- Karşılaşmalarda ortaya çıkan haksızlıklar, bazı psikolojik etkenler,
- Stresten kurtulma ve rahatlama isteği, hakemlerin taraf tutması, maçlarda şike yapılması,

- Üstün olma duygusu ve hırsı, sporcuların tavır ve davranışları,
- Kurallara uymama, seyircilerin kültürsüz oluşları,
- Kışkırtma olaylarının olması, umduğunu bulamamak,
- Rekabet, fanatik seyirciler,
- Spor alanlarının durumu, Spor Toto ve Loto' nun etkisi,
- Basının etkisi, galibiyette elde edilecek ödülün mağlubiyette kaybedilmesi,
- Oyun içindeki değişik sebepler olarak sıralanabilir (İmamoğlu 1990).

2.8. Konyaspor'un Tarihçesi

1922 yılında kurulan Konya Gençlerbirliği, amatör olarak birçok başarılar elde ettikten sonra, Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak'ın teşviki ve Meramspor ile Çimentospor kulüplerinin katılımıyla 1965 yılı Haziran ayında ismini "Konyaspor" olarak değiştirip, Siyah Beyaz renklerle, profesyonel futbol şubesini faaliyete geçirerek, Türkiye 2. Ligine girdi.

Orhan Şeref Apak, yeni kurulan 2. Lige, Türk futbolunda önemli bir yere sahip bulunan Konya'dan bir takım almak için şehrimize gelip, yakın dostu olan Gençlerbirliği'nin "Nuri Ağabey"i Nuri Yenal ve İdmanyurdu'nun "Nuri Ağabey"i Nuri Küçükköylü ile görüşmeler yaparak bu iki kulübün birleşmesini istedi, ancak teklif İdmanyurdu tarafından kabul edilmedi.

Merhum Apak, Beden Terbiyesi Genel Müdürü Fikret Altınel ile birlikte bir süre sonra yeniden Konya'ya gelerek görüşmeler yaptı. Gençlerbirliği birleşmeye "Evet" derken, İdmanyurdu ayrı olarak 2. Lige girme arzusunu öne sürünce, bu girişimden de sonuç alınmadı. Bunun üzerine, Gençlerbirliği kuruldan karar çıkarıp, başvuru yaptı ve 2. Lige dahil edildi.

1965 yılı Haziran ayında Gençlerbirliği genel kurulunda, kulübün isminin Konyaspor olarak değiştirilip, Türkiye 2. Ligine katılma kararı alınmasından sonra, antrenör olarak Ankara'dan Orhan Sözeren'i getiren Konyaspor'un ilk profesyonel kadrosunda şu futbolcular yer almıştı: Çetin Taşpınar, Nazmi Merç, Ali Büyükbayram, Serpil Pilgir, Mehmet Aktan, Tayyar İmançer, Cankut Özbay, Hasan Altıoklar, Tuncay

Bilge, Sadettin Temeller, Muzaffer Evren, kaleci Ereğlilili Mehmet, Recep Anadolu, Hikmet Deniz, Şükrü Sorguç, Ergun Dölen, H. Hüseyin Ayvazoğlugil (Didi), T. Memduh Pülgü, Sabri Demir, İbrahim Eşmekaya, Hasan Satı ve Turan Özkaya.

İlk Hazırlık maçını Ankara PTT ile şehrimizde yapan Konyaspor , sahadan 3-2 yenik ayrıldı. Golleri Tuncay Bilge attı. Konyaspor'un, Gençlerbirliği'nde de yer alan; Muzaffer Evren, Hikmet Deniz, Tayyar İmançer, Mehmet Aktan, Serpil Pilgir, Çetin Taşpınar (Kaptan), Şükrü Sorguç, Ali Büyükbayram, Hasan Altıoklar, H. Hüseyin Ayvazoğlugil ve Cankut Özbay tertibindeki kadrosu, 2. Ligdeki ilk resmi maçını 1965-1966 sezonunda Samsunspor'la şehrimizde oynadı ve 1-0 yenildi. Profesyonel Konyaspor'un ik resmi golünü kaydetme şerefi de, 2. Hafta yine Konya'da Bursaspor'a karşı 2-1 kaybedilen maçta Tuncay'a nasip olurken, rakip takımın gollerinden birisini "Hafız" lakaplı Hikmet Deniz, kendi kalesine atmış, bu maçta "Didi" lakaplı H. Hüseyin de penaltı kaçırmıştı.

Konyaspor, profesyonel futbol faaliyeti göstermeye başlayıp, 1965-1966 sezonunda Türkiye 2. liginin ilk yarısını tamamen Konyalı futbolculardan kurulu bir kadroyla tamamladıktan sonra Ankara Gençlerbirliği'nden İlhan Konya dışından kiralan ilk futbolcu oldu. Daha sonra Petrol Ofisinden genç milli Baha, takıma dahil edildi. 1964-1965 sezonunu Konya şampiyonu olarak kapatan Gençlerbirliği, Konyaspor ismini aldıktan sonra, kendi futbolcularını sadece 3'er bin liraya profesyonel yapmıştı.

1970 yılında 3. lige düşüp, aynı sezonda yeniden 2. Lige yükselen Konyaspor, 1923 yılında kurulan öteki köklü kulübümüz İdmanyurdu ile 1981 yılında birleşerek Yeşil Beyaz renkleri aldı. Uzun süren uğraş sonunda 1987-1988 sezonunda 2. ligde şampiyon olarak, profesyonel mücadelesinin 22. yılında 1. Futbol ligine çıkan Konyaspor , burada 5 sezon oynadı. 2. Ligde şampiyon olduğu sezonda Konyaspor'un Teknik Direktörlüğü'nü Özkan Sümer, yardımcılığını da ileriki yıllarda Konyaspor'da teknik Direktörlük yapacak olan Sadi Tekelioğlu yapmıştı. 1988-1989 sezonunda Türkiye 1. Liginde yer alan, teknik direktör Erol Togay'ın hazırladığı Konyaspor, ilk maçında Sarıyer'e kendi sahasında 3-0 yenildi, ancak maratonu 8. sırada tamamladı. 1989-1992 sezonlarını onikinci bitirdikten sonra 1992-1993 sezonunda sonuncu olarak 2. lige düştü. 1. lig defterini Altay'a 2-1 mağlup olduğu maçla kapatan Yeşil Beyazlılar, Türkiye Birinci liginde yer aldığı 5 sezonda toplam 160 karşılaşma oynayıp, 47 galibiyet, 33 beraberlik ve 80 yenilgi alırken,

attığı 174 gole karşılık, 266 gol yedi ve 174 puan topladı. Konyaspor ile birlikte Aydınspor ve Bakırköyspor'da aynı sezon 2. Lige düştüler.

Profesyonel 2. Lige Mehmet Ortaer'in başkanlığında giren Konyaspor'da Veli Nurallahoğlu, Orhan Tütüncü, Kazım Özbay, Ömer Armağan, Eşref Eşrefoğlu, Ahmet Onocak, Kamil Civelek, Oğuz İyioldu, İsmail Çapar, Sezai Arısoy, Fahrettin Hiçdönmez, Ömer Civelek, Servet Acar, Sedat Varol, İrfan Mescioğlu, Veysel Büyükmumcu, Halis Ünal, Ahmet Yüzbaşıoğlu, Mehmet Çolakoğlu, Mehmet Düzel, Mustafa Bülbül, Süleyman Çınar, Ahmet Öksüz, Kudret İrdirençelebi, Algün Tunçalp, Metin Ortakarpuz, Bahtiyar Demir, Numan Enkan, Sait Gönen, Mehmet Oktut, Ahmet Hamdi Uçarak, Mevlüt Sarı, Mustafa Bayram ve Ahmet Şan başkanlık yaptılar. Başkanlık görevini şu an Mehmet Köseoğlu sürdürmektedir.

Konyaspor'un 1988-1989 sezonunda katıldığı Türkiye 1. Ligindeki ilk antrenörü Erol Togay'dı. Bir süre sonra yerine Şener Dal getirildi., Ancak sezon Arif Çetinkaya ile kapatıldı. 1989-1990 yılında tek antrenör görev yaptı: Yugoslav Zoran Çolakoviç. 1990-1991 sezonunda Çolakoviç ile başlayan Konyaspor, peşinden takımı Tezcan Uzcan'a teslim ederken kısa süre sonra da Polonyalı Franz Smuda ile anlaştı. 1991-1992'de Ömer Zengin, Ömer Duran, Franz Smuda ve Arif Çetinkaya 1992-1993 sezonunda Arif Çetinkaya, Murat Özgen, Yugoslav Hüsnü Majuni, Ömer Zengin ve Naci Replibay Teknik Direktörlük yaptılar.

Konyaspor'un ilk profesyonel kadrosundan Mehmet Aktan, Ankaragücü'ne transfer olup yıllarca Sarı Lacivert Formayı taşıırken Milli takımda da defalarca yer aldı.

Daha sonra yüksek tahsil nedeniyle İstanbul'a giden Hasan Altıoklar - Vefa, Serpil Pilgir – Beylerbeyi, Hikmet Deniz – Galata kulüplerine transfer oldular. Sonraki yıllarda Konyasporlu futbolculardan Ali Kandil Ankara Şekerspor ve Samsunspor, Naci Renklibay Ankara Gençlerbirliği, Ali Palalı Adanaspor, Mehmet Oktut ve Mehmet Yıldırım Ankaragücü, Mustafa Bakım, Celalettin Yavuz ve Ali İhsan Eskişehirspor, Oral Antalyaspor, Ünal Karaman Gaziantepspor, Malatyaspor ve Trabzonspor, H.Hüseyin ve Salih Kayserispor, Hacı Hasan Gaziantepspor ve Eskişehirspor, Sertan Beşiktaş, Fikret Karabükspor'da top koşturdular.

Bu arada Mehmet Ekşi (Beşiktaş), B.Metin, Savaş ve Suat (Galatasaray), Kayhan, Sedat Balkanlı ve Saffet Sancaklı (Fenerbahçe) İskender, Tolunay (Trabzonspor) Mücahit

(Eskişehirspor) kaleci Fatih (Samsunspor), kaleci Adnan (Denizlispor) gibi milli futbolcularda Konyaspor formasını giydiler. Konyaspor'da yer alan yabancı uyruklu ilk futbolcu, Galatasaray'dan transfer edilen Yugoslavyalı Nikolovski, Konyaspor'u çalıştıran ilk yabancı teknik direktör de Yugoslav Zoran Çolakoviç oldular.

2.8.1. Şampiyonluk Yolculuğu

Konyaspor da şampiyonluk rüzgarları merhum Mustafa Bülbül' ün başkanlığı döneminde esmeye başladı. Dönemin Konya Valisi Kemal Katıtaş'ın büyük gayretleri ile yakılan ateş kısa zamanda büyüdü. 1984-1985 sezonuna Zeynel Soyuer' in teknik patronluğunda başladı. Ancak kötü gidiş nedeniyle Soyuer 3 haftada istifa etti ve yerine Arda Vural getirildi. Bütün bu uğraşlara rağmen şampiyonluk Kayserispor' a kaptırıldı. Konyaspor profesyonel liglerde ilk liderliğini bu sezon içerisinde yaşadı. 22 haftada Yeni Afyonspor'u 1-0 yenen Konyaspor 29 puan ve averajla tarihinde ilk defa lider oldu.

1985-1986 sezonunda da şampiyonluk mücadelesi sürdü. Merhum Süleyman Çınar'ın başkan olduğu dönemde lige Çoşkun Süer' in teknik patronluğunda girildi. 6. haftada Süer görevi bıraktı ve yerine Kadri Aytaç getirildi. Sezon yine hüsrarla bitti, birinci lig sadece hayallerde kaldı.

1986-1987 sezonunda parola şampiyonluktu. Yine Süleyman Çınar'ın başkanlığındaki bu dönemde Konyaspor' u Nevzat Güzelırmak çalıştırdı. Sakaryaspor, Bakırköyspor ve Kuşadasıspor gibi takımların bulunduğu grupta nefes nefese bir mücadele yaşandı. Sezon sonunda Sakaryaspor gol üstünlüğüyle şampiyon oldu.

1987-1988 sezonunda Ahmet Öksüz başkanlığa getirildi. Öksüz yönetimi kariyer sahibi Özkan Sümer'i teknik direktör olarak takımın başına getirdi. Bir önceki sezonun son maçında çıkan olaylar nedeniyle bir sezon saha kapatma ceza verilmesine rağmen şampiyonluk ateşi sönmedi. Yine kadro güçlü isimlerle takviye edildi.

Sezon başladıktan sonra Konyaspor' un saha kapatma cezası 4 maç indirildi. Kuşadası, Bakırköy, Göztepe gibi takımların bulunduğu grupta mücadele etmenin zorluğu görüldüncce kiralık futbolcu çalışmaları başladı. Galatasaray'dan Suat, Mehmet, Nasır, Eskişehirspor'dan Celaleddin, Zonguldakspor' dan Cemal, Yugoslavya Sarajova'dan Esat Hosiç ve Trabzonspor'dan Hayrettin kiralandı.

Sezonun ilk maçı Afyon'da Eyüpspor' la oynayan ve 0-0'lık bir sonuçla Konya'ya dönen Yeşil Beyazlılar, İkinci hafta ise Kuşadasına 4-1 yenildi. İlk dokuz haftadaki tüm maçlarını Konya dışında oynayan Konyaspor sezonun son dört haftasına 9 puan önde girdi. İç sahada Muğlaspor'u Salih Eken'in golü ile 1-0 yenen Konyaspor, Kuşadası-Zeytinburnu maçının 1-1 tamamlanmasından sonra lig bitimine 3 hafta kala şampiyonluğunu ilan etti ve tarihinde ilk kez Türkiye Birinci Ligine yükselmiş oldu (www.konyaspor.com).

10 seneden beri 1.Lige hasret kalan yeşil beyazlı ekip Hüsnü Özkara yönetiminde 2002-2003 sezonunda bu hasretini dindirmeyi başardı. 2.Lig A kategorisini şampiyon olarak tamamlayan yeşil beyazlı ekip bu sezon on sene sonra tekrar süper lige çıkma başarısını gösterdi.

3.MATERYAL ve METOT

3.1. Materyal

Bu çalışmanın, materyalini; 2002-2003 futbol sezonunda 2.Lig A Kategorisinde 23. haftada 23.02.2003 tarihinde Konya Atatürk Stadyumunda oynanan Konyaspor-Akçaabatsebatspor futbol takımlarının müsabakasında Konyaspor futbol seyircisi oluşturmuştur. Söz konusu haftanın seçilmesinin nedeni; maçın oynanacağı hafta Akçaabatsebatsporun 38 puanla lider, Konyasporun ise 36 puanla 4. sırada yer alması ve şampiyonluğu, önemli ölçüde etkileyebilecek bir maç olmasıdır.

3.2. Metot

Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşmak için konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatürden elde edilen bilgiler ve alan uzmanları ile yapılan görüşmeler sonrasında oluşturulan anket soruları 2002-2003 futbol sezonu 2. Lig A Kategorisi 19. haftada 09.02.2003 tarihinde Konyaspor-İzmirspor maçında ön deneme yapılarak anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir.

Araştırma; Araştırmacı ve anketörler tarafından yüz yüze görüşme tekniğiyle yapılmıştır. Stadyumda seyirciler, oturdukları konuma göre tesadüfî örnekleme yolu ile seçilmiş ve toplam 685 adet anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin 87 adeti değerlendirmeye uygun görülmediği için çıkarılmış ve 524 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Anketlerin, tribündeki oturma konumlarına göre dağılımı ise şöyledir; Kapalı tribün 121, Kale Arkası tribünü 107, Kale Arkası (Skorbord) tribünü 114, Maraton tribünü 117, Numaralı tribün 65 adettir.

3.3. İstatiki Analizler

Anket verileri bilgisayara kodlanarak frekans, yüzdeler ve çapraz tablolar elde edilip, çapraz tablolara Ki-Kare testi uygulanmıştır.

Bilgilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) For Windows 10.0 paket programı kullanılmıştır. Frekans ve yüzdeler dağılımlar alındıktan sonra birbirleriyle ilişkili olduğunu düşündüğümüz değişkenler arasında çapraz tablolar oluşturulmuştur. Tabloların değerlendirilmesinde uygulanan Ki-Kare testinde yanılma payı 0.05 'dir.

4. BULGULAR

4.1. Sosyo- Demografik Veriler

2002-2003 futbol sezonunda 2.Lig A Kategorisi Konya Atatürk Stadyumunda oynanan, Konyaspor-Akçaabat Sebatspor müsabakasında Konyaspor futbol seyircisine uygulanan anket verileri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Dağılımları

Yaş	Frekans (F)	Yüzde (%)
15'den Küçük	28	5.3
15-20	156	29.8
21-25	101	19.3
26-30	70	13.4
31-35	62	11.8
36-40	59	11.3
41 ve Üstü	48	9.2
Toplam	524	100

Tablo 1'de Konyaspor futbol takımı seyircisinin yaş dağılımları verilmektedir. Seyircilerde 15-20 yaş grubu %29.8 oranla en çok, 15'den küçük yaş grubu ise %5.3 ile en az oranda bulunmuştur. Bu sonuçlar; seyircilerin büyük bir kısmının genç nüfusu teşkil ettiğini göstermektedir.

Tablo 2. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları

Eğitim Seviyesi	Frekans (F)	Yüzde (%)
Herhangi bir okuldan mezun değilim	3	0.6
İlkokul	126	24
Ortaokul	88	16.8
Lise	185	35.3
Yüksekokul	34	6.5
Üniversite	83	15.8
Lisansüstü	5	1
Toplam	524	100

Tablo 2'de Seyircilerin eğitim durumları gösterilmiştir. Lise mezunu olan seyircilerden 185 katılımcı ve %35.3 oran ile en çok, herhangi bir okuldan mezun olmayanların 3 katılımcı ve %0.6 oran ile en az olduğu bulunmuştur. Bunu takip eden oran ise lisansüstü seviyesi yani yüksek lisans ve doktora mezunu olanlardır. 5 kişi %1.0 oran ile bulunmuştur.

Tablo 3. Ankete Katılan Seyircilerin Mesleklerindeki Dağılım

Meslek	Frekans (F)	Yüzde (%)
Serbest	89	17.3
Memur	55	10.5
Tüccar-Esnaf	50	9.5
İşçi	70	13.4
Emekli	17	3.2
Öğrenci	174	33.2
Sanayici	62	11.8
Çiftçi	7	1.3
Toplam	524	100

Tablo 3'de Seyircilerin meslek dağılımları verilmektedir. Meslek dağılımında öğrenci grubu 174 katılımcı ve %33.2 oran ile en çok, çiftçi grubu ise 7 kişi ve %1.3 oranla en az oranında bulunmuştur.

Tablo 4. Ankete Katılan Seyircilerin Ortalama Aylık Gelirlerindeki Dağılım

Aylık Gelir Düzeyi	Frekans (F)	Yüzde (%)
250 milyon ve aşağısı	267	51
251-500 milyon arası	109	20.8
501-750 milyon arası	69	13.2
751- 1 milyar	47	9
1 milyar ve üstü	32	6.1
Toplam	524	100

Tablo 4'de Seyircilerin aylık gelir düzeyleri verilmektedir. 250 milyon ve aşağısı olan grup 267 katılımcı ve %51 oranı ile en çok, 1milyar ve üstü olan grup ise 32 kişi ve %6.1 oranı ile en az bulunmuştur.

Tablo 5. Ankete Katılan Seyircilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Durum	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evli	261	49.8
Bekar	263	50.2
Toplam	524	100

Tablo 5'de Konyaspor seyircisinin medeni durum dağılımları verilmiştir. Oranlar tablo da görüldüğü gibi bir birine yakındır. Ankete katılanlardan 263 kişi %50.2 oranla evli, diğer 261 kişi ise %49.8 oranla bekar durumdadır.

Tablo 6. Ankete Katılan Seyircilerin İkamet Ettikleri Yerlere Göre Dağılımı

İkamet Ettikleri Yer	Frekans (F)	Yüzde (%)
Köy	23	4.4
Kasaba	26	5
İlçe	63	12
İl	251	47.9
Büyükşehir	159	30.3
Yurt Dışı	2	0.4
Toplam	524	100

Tablo 6’da Seyircilerin ikamet ettikleri yerlerin dağılımı verilmektedir. 251 katılımcının %47.9 oranla en çok il merkezinde oturdukları bulunurken, en az olan yurt dışında ikamet eden grubun, 2 katılımcıyla %0.4 oranında olduğu bulunmuştur.

Tablo 7. Ankete Katılan Seyircilerin Arabalarının Olup Olmadığına İlişkin Dağılım

Arabamız Varmı?	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evet	215	41
Hayır	309	59
Toplam	524	100

Tablo 7’de ankete katılan seyircilerin arabalarının olup olmadığına ilişkin dağılım verilmiştir. Ankete katılanlardan 309 kişinin %59 oranla arabalarının olduğu, 215 kişinin %41 oranla arabalarının olmadığı bulunmuştur.

Tablo 8. Ankete Katılan Seyircilerin Hoşlandıkları Müzik Türlerine Göre Dağılımı

Müzik Türleri	Frekans (F)	Yüzde (%)
Hafif batı müziği	14	2.7
Türk sanat müziği	111	21.2
Arabesk	183	34.9
Pop müziği	76	14.5
Metalica	9	1.7
Türk halk müziği	109	20.8
Rock müziği	8	1.5
Diğer	14	2.7
Toplam	524	100

Tablo 8’de ankete katılan seyircilerin hoşlandıkları müzik türlerine göre dağılımları verilmiştir. Seyircilerin 183’ünün %34.9 oranla en çok arabesk müziği dinledikleri, 14’ünün ise %2.7 oranla en az hafif batı müziği dinledikleri bulunmuştur.

Tablo 9. Ankete Katılan Seyircilerin Futboldaki Oyun Kurallarını ve Yapılan Değişiklikleri Bilip Bilmediklerine İlişkin Dağılım

Futboldaki Oyun Kuralları Bilgisi	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evet	300	57.3
Hayır	77	14.7
Kısmen	147	28.1
Toplam	524	100

Tablo 9 incelendiğinde seyircilerin futbol oyun kurallarını ve yapılan değişiklikleri %57.3 oranında bildiği, % 28.1 oranında bilmedikleri, %28.1 oranında ise kısmen bildikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, seyircilerin büyük çoğunluğunun futbol oyun kurallarını bildiklerini göstermektedir.

Tablo 10. Ankete Katılan Seyircilerin Tuttukları Takımlarının Haklarının Yenilip Yenilmediğine İlişkin Dağılım

Takımınızın Hakları Yeniliyor mu	Frekans (F)	Yüzde(%)
Evet	401	76.5
Hayır	123	23.5
Toplam	524	100

Tablo 10' da seyircilerin tuttukları takımlarının haklarının yenilip yenilmediği, şampiyonluklarının engellenip engellenmedikleri ile ilgili dağılım verilmiştir. 401 seyirci %76.5 oranla evet derken, 123 seyirci %23.5 oranla hayır cevabını vermiştir.

Tablo 11. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabakalara Gitme Sıklığının Dağılımı

Müسابakalara Gitme Sıklığı	Frekans (F)	Yüzde (%)
Çok sık maça gitmem	67	12.8
Müsait olduğum zaman	128	24.4
Sadece derby maçlara giderim	21	4
Kendi sahamızdaki maçlara giderim	274	52.3
Bütün deplasman ve kendi sahamızdaki maçlara giderim	32	6.1
Diğer	2	0.4
Toplam	524	100

Tablo 11'de seyircilerin müsabakalara gitme sıklıkları ile ilgili dağılımlar verilmiştir. 274 seyirci % 52.3 oranla "kendi sahamızdaki bütün maçlara giderim" cevabıyla en fazla, seyircilerin 21'i %4 oranla "sadece derby maçlara giderim" cevabıyla en az bulunmuştur.

Tablo 12. Ankete Katılan Seyircilerin Günlük Yaşantılarındaki Tepkiler ile Müsabaka Esnasındaki Tepkilerinin Aynı Olup Olmadığına İlişkin Dağılım

Tepkiler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evet	188	35.9
Hayır	219	41.8
Kısmen	117	22.3
Toplam	524	100

Tablo 12'de seyircilerin günlük yaşantılarındaki tepkiler ile müsabaka esnasındaki tepkilerinin aynı olup olmadığına dair dağılım verilmiştir.

Seyircilerin 219'u %41.8 oranla tepkilerinin aynı olmadığını belirtirken, 188 seyirci %35.9 oranla tepkilerinin aynı olduğunu belirtmişlerdir. 117 seyirci ise %22.3 oranla bu soruya kısmen cevabını vermişlerdir.

Tablo 13. Ankete Katılan Seyircilerin Amigolardan Nasıl Etkilendiklerine İlişkin Dağılım

Amigolardan Nasıl Etkilenirsiniz	Frekans (F)	Yüzde (%)
Olumlu	305	58.2
Olumsuz	89	17
Hiç etkilemezler	130	24.8
Toplam	524	100

Tablo 13’de ankete katılan seyircilerin, amigolardan nasıl etkilendiklerine ilişkin dağılımlar verilmiştir. Seyircilerin 305’inin %58.2 oranla amigolardan olumlu, 89’unun %17 oranla olumsuz, 130’unun ise %24.8 oranla hiç etkilenmedikleri bulunmuştur.

Tablo 14. Ankete Katılan Seyircilerin Amigoların Davranışlarını Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Dağılım

Amigoların Davranışları	Frekans (F)	Yüzde (%)
Şuursuz hareket ediyorlar	123	23.5
Olayları ateşliyorlar	165	31.5
Saldırgan duygularımızı faaliyete geçiriyorlar	77	14.7
Taşkınlıkları önüyorlar	125	23.9
Diğer	34	6.5
Toplam	524	100

Tablo 14’te ankete katılan seyircilerin amigoların davranışlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin dağılımlar verilmiştir. Ankete katılan seyircilerden 165 kişi %31.5 oranla amigoların olayları ateşlediklerini belirtirken, 125 kişi %23.9 oranla taşkınlıkları önlediklerini belirtmişlerdir. 123 seyirci ise %23.5 oranla amigoların şuursuz hareket ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 15. Ankete Katılan Seyircilerin Taraftarı Olduğu Takımın Mağup Olmasından Nasıl Etkilendiklerine İlişkin Dağılım

Etkiler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Beni pek etkilemez	119	22.7
Yemek yiyemem	7	1.3
O gece uyuyamam	91	17.4
İş verimim düşer	34	6.5
Bir hafta boyunca düşündürtüm	183	34.9
Diğer	44	8.4
Kavgacı bir yapıya bürünürüm	46	8.8
Toplam	524	100

Tablo 15’ de seyircilerin tuttıkları takımın mağup olmasından nasıl etkilendiklerine ilişkin dağılım verilmiştir. 183 seyirci %34.9 oranla alınan mağlubiyet

sonrası bir hafta boyunca düşündüğünü belirtirken, 119 seyirci %22.7 oranla bu mağlubiyetten pek etkilenmediklerini belirtmişlerdir. 91 seyirci %17.4 oranla mağlubiyet sonrası o gece uyuyamadıklarını, 46 seyirci %8.8 oranıyla kavgacı bir yapıya büründüklerini, 7 seyirci ise %1.3 oranla mağlubiyetten sonra yemek yiyemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 16. Ankete Katılan Seyircilerin Çevrelerine Göre Nasıl Bir Kişiliğe Sahip Olduklarına İlişkin Dağılım

Çevreye Göre Kişilik	Frekans (F)	Yüzde (%)
Huysuz	13	2.5
Asabi	73	13.9
Kavgacı	22	4.2
Sakin ve Uyumlu	385	73.5
Hırçın	31	5.9
Toplam	524	100

Tablo 16' da seyircilerin çevrelerine göre nasıl bir kişiliğe sahip olduklarına ilişkin dağılım verilmiştir. Seyircilerin büyük çoğunluğu 385 kişi %73.5 oranla çevrelerine göre sakin ve uyumlu olduklarını belirtirlerken, en az olarak da 13 kişi %2.5 oranla çevrelerine göre hırçın olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 17. Ankete Katılan Seyircilerin Hakemlerin Taraftarı Oldukları Takımın Aleyhine Vermiş Olduğu Bir Kararda Tavırlarının Nasıl Olacağına İlişkin Dağılım

Tavırlar	Frekans (F)	Yüzde (%)
Bütün kararları saygıyla karşılarım	313	59.7
Küfredirim	124	23.7
Elime geçirdiğim herşeyi hakeme atarım	21	4
Sahaya iner hakemi döverim	19	3.6
Diğer	47	9
Toplam	524	100

Tablo 17' de seyircilerin hakemin takım aleyhine vermiş olduğu bir kararda tavırlarının nasıl olacağına ilişkin dağılım verilmiştir. Seyircilerin 313'ünün %59.7 oranla hakemin kararlarını saygıyla karşıladıkları, 21'inin ise %4 gibi bir oranla eline geçirdiği her şeyi hakeme atacağı sonucu bulunmuştur.

Tablo 18. Ankete Katılan Seyircilerin Takımlarının Yenilgisinden Sonra Hırslarını Kimden Çıkardıklarına İlişkin Dağılım

Hırslarını Kimden Çıkardıkları	Frekans (F)	Yüzde (%)
Ailemden	19	3.6
Arkadaşımdan	52	9.9
Rakip Seyirciden	97	18.5
Rakip Oyuncudan	47	9
Hakemlerden	57	10.9
Kendi takımımın sporcu, antrenör ve yöneticisinden	67	12.8
Diğer	185	35.3
Toplam	524	100

Tablo 18' de seyircilerin takımlarının yenilgisinden sonra hırslarını kimden çıkaracaklarına ilişkin dağılım verilmiştir. Seyircilerden 185 kişi %35.3 oranla diğer cevabını vermiştir, yani takımın mağlup olması durumunda hırslarını; hiç kimseden ve kendinden çıkaracaklarını belirtmişlerdir. 97 kişi %18.5 oranla rakip seyirciden, 67 kişi %12.8 ile kendi takımının sporcu, antrenör ve yöneticilerinden, 57 kişi %10.9 oranıyla hakemlerden, 52 kişi %9.9 oranıyla arkadaşlarından, 47 kişi %9 oranıyla rakip oyuncudan, 19 kişi %3.6 oranla ailesinden mağlubiyetin hırsını çıkaracaklarını belirtmişlerdir.

Tablo 19. Ankete Katılan Seyircilerin Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının En Önemli Nedeninin Ne Olduğuna İlişkin Dağılım

Şiddet Olaylarının Nedeni	Frekans (F)	Yüzde (%)
Takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu	150	28.6
Doğal kişilik yapısındaki şiddet eğilimi	87	16.6
Yetersiz yada tahrik edici güvenlik tedbirleri	74	14.1
Taraftarın yetersiz eğitimleri	141	26.9
Ekonomik yetersizlik	17	3.2
Stadyumun konumu	31	5.9
Maç bileti alımındaki sıkıntılar	17	3.2
Diğer	7	1.3
Toplam	524	100

Tablo 19' da seyircilerin taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının en önemli nedeninin ne olduğunu ilişkin dağılımlar verilmiştir. Seyircilerin 150'si %28.6 oranla takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumunu belirterek en çok, 17 seyirci ise %3.2 oranla maç bileti alımındaki sıkıntılarının şiddet olayına sebep verdiğini belirterek en az oran olarak bulunmuştur. Ayrıca seyirciler 141' i %26.9 oranla taraftarların yetersiz eğitimlerinin şiddet olayına sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir.

Tablo 20. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabaka İzlemeye Gitme Sebeplerine İlişkin Dağılım

Müسابaka İzlemeye Gitme Sebebi	Frekans (F)	Yüzde (%)
Boş zaman değerlendirmek	62	11.8
Yeni arkadaş ortamı kurmak	18	3.4
Hakemlere bağurmak	11	2.1
Küfretmek	8	1.5
Deşarj olmak	62	11.8
Diğer	10	1.9
Takımı desteklemek	353	67.4
Toplam	524	100

Tablo 20' de seyircilerin müsabaka izlemeye gitme sebeplerine ilişkin dağılımlar verilmiştir. Seyircilerin büyük çoğunluğu 353 kişi %67.4 oranla takımını desteklemek için

müsabakaya gittiğini belirtirlerken, 62 kişi %11.8 oranla boş zaman değerlendirmek ve deşarj olmak için, 18 kişi %3.4 oranla yeni arkadaş ortamı kurmak için, 11 kişi %2.1 oranıyla hakemlere bağırarak için, 8 kişi %1.5 oranıyla küfretmek için müsabakalara gittiklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, seyircilerin büyük çoğunluğunun müsabakaya gitmesindeki ana sebebin takımlarını desteklemek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 21. Ankete Katılan Seyircileri, Futbol Müsabakasından Önce Saldırganlığa Yönelten En Önemli Faktörün Ne Olduğuna İlişkin Dağılım

Saldırganlığı Yönelten Faktör	Frekans (F)	Yüzde (%)
Medya	152	29
Kulüp yöneticilerinin açıklamaları	35	6.7
Rakip futbolcuların tavırları	204	38.9
Geçmiş maçlardaki olaylar	103	19.7
Diğer	30	5.7
Toplam	524	100

Tablo 21 'de seyircileri futbol müsabakasından önce saldırganlığa yönelten en önemli faktörün ne olduğuna ilişkin dağılımlar verilmiştir. 204 seyirci %38.9 oranla, rakip futbolcunun tavırlarının müsabaka öncesi şiddete neden olduğunu belirtirken, 152 seyirci %29 oranla medyanın müsabakadan önce saldırganlığı körüklediğini belirtmişlerdir. 103 seyirci %19.7 oranıyla daha önce aynı takımların maçlarında yaşanmış olayların saldırganlık olayına sebebiyet vereceğini düşünürken, 35 seyirci %6.7 oranla kulüp yöneticilerinin maçtan önce yaptığı açıklamalarının saldırgan davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğunu düşünmektedir.

Tablo 22. Ankete Katılan Seyircileri Müsabaka Sırasında Saldırganlığa Yönelten Faktörlerin Neler Olduğuna İlişkin Dağılımı

Saldırganlığı Yönelten Faktör	Frekans (F)	Yüzde (%)
Rakip antrenörün olumsuz davranışları	41	7.8
Rakip seyircinin olumsuz davranışları	140	26.7
Rakip takım oyuncusunun olumsuz davranışları	114	21.8
Kendi futbolcularınızın olumsuz davranışları	32	6.1
Hakemin yanlış tutum ve davranışları	193	36.8
Kendi antrenörünün olumsuz davranışları	4	0.8
Toplam	524	100

Tablo 22'de, seyircileri müsabaka sırasında saldırganlığa yönelten faktörlerin neler olduğuna dair dağılımlar verilmiştir. 193 seyirci %36.8 oranla olayların çıkmasında hakemi suçlu bulurken, 140 seyirci %26.7 oranla rakip seyircinin olumsuz davranışlarının

olduğunu belirtmişlerdir. 114 seyirci %21.8 oranla rakip takım oyuncusunun olumsuz davranışlarının olduğunu belirtirken, 41 kişi %7.8 oranıyla rakip antrenörün olumsuz davranışlarının saldırganlığa sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir. 32 seyirci ise %6.1 oranıyla kendi futbolcusunun, 4 seyirci %0.6 oranıyla da kendi antrenörünün olumsuz davranışlarının kendilerini saldırgan davranışlara yönelttiğini belirtmişlerdir.

Tablo 23. Ankete Katılan Seyircilerin Şiddet Olaylarına Karşı Alınabilecek En Önemli Tedbirin Ne Olduğuna İlişkin Dağılım

Saldırganlığı Yönelten Faktör	Frekans (F)	Yüzde (%)
Maç öncesi yatıştırıcı aktiviteler	120	22.9
Medya ile telkinlerde bulunulmalı	28	5.3
Yetkili kuruluşlar iyi organize edilmeli	72	13.7
Yeterli saha içi ve saha dışı önlemler alınmalı	73	13.9
Taraftarlar futbol kuralları konusunda eğitilmeli	154	29.4
Bayan seyircilerin maçlara sık sık gelmeleri sağlanmalı	70	13.4
Diğer	7	1.3
Toplam	524	100

Tablo 23’de ankete katılan seyircilerin şiddet olaylarına karşı alınabilecek en önemli tedbirin ne olduğuna ilişkin dağılımları verilmiştir. Ankete katılan seyirciler, şiddeti önlemek için en önemli tedbir olarak %29.4 oranında taraftarların futbol kuralları konusunda eğitilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunu %22.9 oranla maç öncesi yatıştırıcı aktiviteler, %13.9 oranla yeterli saha içi ve dışı önlemler, %13.7 olarak da yetkili kuruluşların iyi organize edilmesi hususu izlemiştir.

Tablo 24. Ankete Katılan Seyircilerin Galip Gelmek İçin Her Yolun Mubah Olup Olmadığına İlişkin Dağılım

Galip Gelmek İçin Her Yol Mübah Mıdır?	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evet	180	34.4
Hayır	225	42.9
Kısmen	119	22.7
Toplam	524	100

Tablo 24’de seyircilerin galip gelmek için her yolun mubah olup olmadığına ilişkin dağılım verilmiştir. 225 seyirci %42.9 oranla bu soruya hayır cevabını vermiştir. 180 seyirci ise %34.4 oranla galibiyet için her yolun mubah olduğunu düşünmektedirler. 119 seyirci ise %22.7 oranıyla bu soruya kısmen cevabını vermişlerdir.

Tablo 25. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabaka İzlerken Kötü ve Küfürlü Tezahüratta Bulunup Bulunmadıklarına İlişkin Dağılım

Kötü ve Küfürlü Tezahürat	Frekans (F)	Yüzde (%)
Evet	116	22.1
Hayır	222	42.4
Kısmen	186	35.5
Toplam	524	100

Tablo 25'de seyircilerin müsabaka izlerken kötü ve küfürlü tezahüratta bulunup bulunmadıklarına ilişkin dağılım verilmiştir. 222 seyirci %42.4 oranıyla bu soruya hayır cevabını vermiştir. 116 seyirci ise %22.1 oranla maç esnasında küfür ettiklerini ifade etmişlerdir. 186 seyirci ise %35.5 oranla kısmen kötü tezahürata katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 26. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahürlara Katılmayı Sevdiklerine İlişkin Dağılım

Tezahürat	Frekans (F)	Yüzde (%)
Küfür etme	43	8.2
Kavga ve dövüş	5	1
Takım sloganı	367	70
İşlik ve yuhalama	42	8
Hepsine katılma	55	10.5
Diğer	12	2.3
Toplam	524	100

Tablo 26'da seyircilerin müsabaka esnasında ne tür tezahürlara katılmayı sevdiklerine ilişkin dağılımlar verilmiştir. Seyircilerin büyük çoğunluğu, 367 kişi %70 oranıyla takım sloganlarına katılmayı sevdiklerini belirtirlerken, 5 seyirci %1 gibi bir oranla kavga ve dövüşe katılmayı sevdiğini belirtmiştir.

Tablo 27. Ankete Katılan Seyircilerin Müsabakalar Sırasında Küfür Etme Olayının Nasıl Bir Davranış Olduğuna İlişkin Dağılım

Küfür Etme	Frekans (F)	Yüzde (%)
Suçtur	97	18.5
Hatalıdır	298	56.9
Deşarj yoludur	69	13.2
Haktır	40	7.6
Diğer	20	3.8
Toplam	524	100

Tablo 27' de seyircilerin müsabaka sırasında küfür etme olayının nasıl bir davranış olduğuna ilişkin dağılımlar verilmiştir. Seyircilerden 298 kişi %56.9 oranla küfür etme olayını hatalı olarak değerlendirmişlerdir. 97 seyirci %18.5 oranla bu hareketin suç

olduğunu belirtirlerken, 69 seyirci %13.2 oranıyla deşarj yolu olduğunu, 40 seyirci %7.6 oranla haklı bir davranış olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 28. Ankete Katılan Seyircilerin Tribündeki Oturma Konumlarına Göre Dağılımı

Tribün	Frekans (F)	Yüzde (%)
Kapalı	121	23.1
Maraton	117	22.3
Kale Arkası (Skorbord)	114	21.8
Kale Arkası	107	20.4
Numaralı	65	12.4
Toplam	524	100

Tablo 28' de ankete katılan seyircilerin tribündeki oturma konumlarına göre dağılımları verilmiştir. Seyircilerin 121'i %23.1 oranla kapalı tribünde, 117'si %22.3 oranla maraton tribününde, 114'ü %21.8 oranla kale arkası (skorbord) tribününde, 65'i %12.4 oranla numaralı tribünde oturmaktadırlar.

Tablo 29. Ankete Katılan Seyircilerin Konyaspor Taraftarı Olmamaları Durumunda Hangi Takımı Tutacaklarına İlişkin Dağılım

Takım	Frekans (F)	Yüzde (%)
Konyaspor	213	40.6
Sadece mac izlemeye geldim	67	12.8
Galatasaray	79	15.1
Fenerbahce	69	13.2
Beşiktaş	63	12
Trapzonspor	10	1.9
A.Sebatspor	6	1.1
Kayserispor	3	0.6
Diyarbakırspor	2	0.4
Gençlerbirliği	2	0.4
Gümüşhane	1	0.2
İnter	1	0.2
Sakaryaspor	1	0.2
Gaziantepspor	1	0.2
S.Jetpaspor	1	0.2
K.Ladikspor	1	0.2
Real Madrid	1	0.2
Adanaspor	1	0.2
Vanspor	1	0.2
Milli Takım	1	0.2
Toplam	524	100

Tablo 29' da seyircilerin Konyaspor taraftarı olmamaları durumunda hangi takımı tutacaklarına ilişkin dağılımlar verilmiştir. Seyircilerin 213'ü %40.6 oranıyla Konyasporlu olmamaları durumunda başka hiçbir takımı tutmayacaklarını belirtirlerken, maça gelen 67 kişi, %12.8 oranla taraftar olmadığını yalnızca maç seyretmeye geldiklerini söylemişlerdir.

Diğer seyircilerden ise; Konyaspor taraftarı olmamaları durumunda 79'u, %15.1 oranla Galatasaray, 69'u %13.2 oranla Fenerbahçe, 63'ü %12 oranla Beşiktaş, 10'u %1.9 oranla Trabzonspor taraftarı olabileceklerini belirtmişlerdir.

4.2. Çapraz Tablolar

Tablo 30. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Tuttukları Takımın Mağlubiyeti Sonrası Etkilenme Durumlarına İlişkin Dağılım

Yaş Grubu	TAKIMIN MAĞLUBİYETİ SİZİ NASIL ETKİLER															
	Beni Pek Etkilemez		Yemek Yiyemem		O Gece Uyuyamam		İş Verimim Düşer		Bir Hafta Düşünürüm		Diğer		Kavgacı Bir Yapıya Bırakırım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
15'den Küçük	12	2.3	1	0.2	1	0.2	1	0.2	5	1	4	0.8	4	0.8	28	5.3
15-20	40	7.6	1	0.2	23	4.4	9	1.7	44	8.4	15	2.9	24	4.6	156	29.8
21-25	17	3.2	-	-	15	2.9	8	1.5	40	7.6	11	2.1	10	1.9	101	19.3
26-30	11	2.1	1	0.2	16	3.1	6	1.1	30	5.7	4	0.8	2	0.4	70	13.4
31-35	6	1.1	3	0.6	13	2.5	4	0.8	31	5.9	4	0.8	1	0.2	62	11.8
36-40	17	3.2	1	0.2	13	2.5	6	1.1	16	3.1	2	0.4	4	0.8	59	11.3
41 ve üstü	16	3.1	-	-	10	1.9	-	-	17	3.2	4	0.8	1	0.2	48	9.2
Toplam	119	22.7	7	1.3	91	17.4	34	6.5	183	34.9	44	8.4	46	8.8	524	100

Sd= 36

p= 0.000

p<0.05

Tablo 30'da Ankete katılan seyircilerin yaş grupları ile tuttukları takımın mağlubiyeti sonrası etkilenme durumlarına ilişkin dağılım verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi tüm yaş gruplarından 183 seyirci %34.9 oranla takımlarının mağlubiyeti durumunda "bir hafta boyunca düşündüklerini" belirtmişlerdir. Özellikle 15-25 yaş grubunda bu düşünce %16 oranıyla belirgin bir şekildedir. Ayrıca "o gece uyuyamam" diyen seyircilerin oranı %17.4' dür. Seyircilerin büyük bir bölümünün mağlubiyetten, sosyal hayatlarını etkileyecek düzeyde etkilendikleri görülmüştür. Tablo verileri, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 31. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Hoşlandıkları Müzik Türleri Arasındaki Dağılım

Yaş Grubu	NE TÜR MÜZİKTEN HOŞLANIRSINIZ																	
	Hafif Batı Müziği		Türk Sanat Müziği		Arabesk		Pop Müziği		Metalica		Türk Halk Müziği		Rock Müziği		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
15'den Küçük	3	0.6	3	0.6	6	1.1	11	2.1	-	-	4	0.8	-	-	1	0.2	28	5.3
15-20	3	0.6	7	1.3	79	15.1	36	6.9	7	1.3	13	2.5	8	1.5	3	0.6	156	29.8
21-25	1	0.2	17	3.2	40	7.6	16	3.1	1	0.2	24	4.6	-	-	2	0.4	101	19.3
26-30	2	0.4	21	4.0	21	4.0	8	1.5	-	-	15	2.9	-	-	3	0.6	70	13.4
31-35	1	0.2	16	3.1	21	4.0	5	1.0	-	-	17	3.2	-	-	2	0.4	62	11.8
36-40	2	0.4	22	4.2	11	2.1	-	-	-	-	23	4.4	-	-	1	0.2	59	11.3
41 ve üstü	2	0.4	25	4.8	5	1.0	-	-	1	0.2	13	2.5	-	-	2	0.4	48	9.2
Toplam	14	2.7	111	21.2	183	34.9	76	14.5	9	1.7	109	20.8	8	1.5	14	2.7	524	100

Sd= 42

p= 0.000

p<0.05

Tablo 31' de Ankete katılan seyircilerin yaş grupları ile hoşlandıkları müzik türleri arasındaki dağılım verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin 183'ü %34.9 oranla arabesk müziği dinlediklerini belirtmişlerdir. Arabesk müziğin kendi içinde %23.8 oranında genç kuşak olarak tanımlanan 15-25 yaş grubunda yoğunlaşması dikkat çekicidir. Tablo verileri, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 32. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Müsabaka Sırasında Saldırganlığa Yönelmelerindeki Unsurların Dağılımı

Yaş Grubu	MÜSABAKA ESNASINDA SİZLERİ SALDIRGANLIĞA YÖNELTEN FAKTÖRLER													
	Rakip Antrenörlerin Olumsuz Davranışları		Rakip Seyircilerin Olumsuz Davranışları		Rakip Oyuncunun Olumsuz Davranışları		Kendi Oyuncunuzun Olumsuz Dav		Hakemin Yanlış Tutum ve Davranışları		Kendi Antrenörünüzün Olumsuz Davranışları		Toplam	
	F	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
15'den Küçük	2	0.4	9	1.7	8	1.5	2	0.4	7	1.3	-	-	28	5.3
15-20	15	2.9	54	10.3	29	5.5	10	1.9	48	9.2	-	-	156	29.8
21-25	7	1.3	28	5.3	20	3.8	5	1.0	41	7.8	-	-	101	19.3
26-30	2	0.4	21	4.0	17	3.2	3	0.6	27	5.2	-	-	70	13.4
31-35	3	0.6	12	2.3	17	3.2	2	0.4	27	5.2	1	0.2	62	11.8
36-40	9	1.7	11	2.1	11	2.1	5	1.0	21	4.0	2	0.4	59	11.3
41 ve üstü	3	0.6	5	1.0	12	2.3	5	1.0	22	4.2	1	0.2	48	9.2
Toplam	41	7.8	140	26.7	114	21.8	32	6.1	193	36.8	4	0.8	524	100

Sd= 30

p= 0.087

p<0.05

Tablo 32'de Ankete katılan seyircilerin yaş grupları ile müsabaka sırasında saldırganlığa yönelmelerindeki unsurların dağılımı verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin 193'ü %36.8 oranla bu unsurların başında hakemin yanlış tutum ve davranışlarını göstermektedir. Bu unsurun yaş gruplarına göre dağılımında, 15-25 grubunda %17 oranla daha yoğunlaştığı görülmektedir. Tablo verilerine bakıldığında, istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar; ankete katılan seyircilerden özellikle genç kesimin, hakem hatalarının ciddi boyutlarda seyirciyi saldırgan davranışlara yönelttiğini göstermektedir.

Tablo 33. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Galip Gelmek İçin Her Yolun Mubah Olup Olmadığı Görüşünün Dağılımı

Yaş Grubu	GALİP GELMEK İÇİN HER YOL MUBAHDİR							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	F	%	F	%	f	%	F	%
15'den Küçük	13	2.5	11	2.1	4	0.8	28	5.3
15-20	67	12.8	59	11.3	30	5.7	156	29.8
21-25	29	5.5	44	8.4	28	5.3	101	19.3
26-30	24	4.6	29	5.5	17	3.2	70	13.4
31-35	20	3.8	28	5.3	14	2.7	62	11.8
36-40	15	2.9	29	5.5	15	2.9	59	11.3
41 ve üstü	12	2.3	25	4.8	11	2.1	48	9.2
Toplam	180	34.4	225	42.9	119	22.7	524	100

Sd= 12

p= 0.309

p<0.05

Tablo 33’de Ankete katılan seyircilerin yaş grupları ile galip gelmek için her yolun mübah olup olmadığı görüşünün dağılımı verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin %34.4’ü galip gelmek için her yolun mübah olduğunu belirtmişlerdir.%22.7’si kısmen mübah olduğunu, %42.9’u ise galip gelmek için her yolun mübah olmadığını ifade etmişlerdir. Yaş grupları içerisinde en çok 15-20 yaş grubundaki taraftarlar %12.8’lik bir oranla “galip gelmek için her yolun mübah olduğunu” ifade ederken, bunları, %5.5 oranla 21-25 yaş grubu, %4.6 oranla 26-30 yaş grubu takip etmektedir. Dolayısıyla yaş grubu düştükçe, takımın maçtan galibiyetle ayrılması için her yola başvurmanın doğru olduğu düşünülmektedir. Tablodaki verilere bakıldığında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 34. Ankete Katılan Seyircilerin Yaş Grupları İle Müsabaka Esnasında Küfür Etmenin Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki

Yaş Grubu	SİZCE MÜSABAKALAR ESNASINDA KÜFÜR ETMEK NASIL BİR DAVRANIŞTIR											
	Suçtur		Hatalıdır		Deşarj Yoludur		Haktır		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%
15’den Küçük	6	1.1	11	2.1	2	0.4	7	1.3	2	0.4	28	5.3
15-20	26	5.0	83	15.8	22	4.2	17	3.2	8	1.5	156	29.8
21-25	15	2.9	54	10.3	22	4.2	7	1.3	3	0.6	101	19.3
26-30	15	2.9	38	7.3	12	2.3	2	0.4	3	0.6	70	13.4
31-35	10	1.9	45	8.6	4	0.8	2	0.4	1	0.2	62	11.8
36-40	15	2.9	34	6.5	5	1.0	3	0.6	2	0.4	59	11.3
41 ve üstü	10	1.9	33	6.3	2	0.4	2	0.4	1	0.2	48	9.2
Toplam	97	18.5	298	56.9	69	13.2	40	7.6	20	3.8	524	100

Sd= 24

p= 0.008

p<0.05

Tablo 34’de Ankete katılan seyircilerin yaş grupları ile müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin çoğunluğu (%56.9’u) küfrün hatalı bir davranış olduğunu ifade etmektedirler. Küfrün deşarj yolu ve hak olduğunu (%20.8’i) ifade edenlerde toplam bireylerin 1/5’ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu oranın dikkatlerden kaçmaması gerekmektedir. Yaş gruplarına göre incelediğimizde küfrün hak olduğunu en çok 15-25 yaş grubu %5.8 oranla belirtmişlerdir. Yaş grubu arttıkça küfrün hak olduğu düşüncesinde azalma olduğu görülmektedir. Tablodaki verilere bakıldığında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 35. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Günlük Yaşantılarıyla Müsabaka Esnasındaki Tepkilerinin Aynı Olup Olmadığı Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	GÜNLÜK YAŞANTINIZ İLE MÜSABAKA ESNASINDAKİ TEPKİLERİNİZ AYNI MI?							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	F	%
Herhangi bir okuldan mezun değilim	1	0.2	1	0.2	1	0.2	3	0.6
İlkokul	43	8.2	60	11.5	23	4.4	126	24.0
Ortaokul	33	6.3	36	6.9	19	3.6	88	16.8
Lise	75	14.3	64	12.2	46	8.8	185	35.3
Yüksekokul	7	1.3	19	3.6	8	1.5	34	6.5
Üniversite	27	5.2	37	7.1	19	3.6	83	15.8
Lisansüstü	2	0.4	2	0.4	1	0.2	5	1.0
Toplam	188	35.9	219	41.8	117	22.3	524	100

Sd= 12

p= 0.559

p<0.05

Tablo 35’da ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile günlük yaşantılarıyla müsabaka esnasındaki tepkilerinin aynı olup olmadığı arasındaki ilişki verilmiştir. Tepkilerin aynı olmadığını belirtenler çoğunlukta olup %41.8 oranındadır. Kısmen diyenler %22.3 oranında, evet diyenler ise %35.9 oranındadır. Seyircilerin günlük hayattaki tepkileri ile müsabakadaki tepkilerinin bu kadar değişkenlik arz etmesi düşündürücü bulunmuştur. Günlük hayatta çok sakin olan bir kişi, müsabaka esnasında farklı bir kişiliğe bürünerek kavgaya ve dövüşe katılan farklı kişilik olarak karşımıza çıkabilmektedir. Tepkilerinin aynı olmadığını ifade edenlerin başında %12.2 oranla lise mezunları gelmektedir. Bunu %11.5 oranla ilkokul mezunları izlemektedir. Tablodaki verilere bakıldığında istatistiksel bakımdan bir anlam bulunamamıştır.

Tablo 36. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Taraftarı Olunan Takımın Mağlubiyetinden Sonra Hırsınızı Kimden Çıkarırsınız Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	TAKIMIN MAĞLUBİYETİNDEN SONRA HIRSINIZI KİMDEN ÇIKARIRSINIZ															
	Ailemden		Arkadaş larımdan		Rakip Seyirciden		Rakip Oyuncudan		Hakem lerden		Kendi Takımında		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	-	-	-	-	1	0.2	-	-	-	-	1	0.2	1	0.2	3	0.6
İlkokul	4	0.8	7	1.3	24	4.6	17	3.2	16	3.1	15	2.9	43	8.2	126	24.0
Ortaokul	5	1.0	13	2.5	19	3.6	9	1.7	7	1.3	14	2.7	21	4.0	88	16.8
Lise	5	1.0	16	3.1	39	7.4	11	2.1	26	5.0	21	4.0	67	12.8	185	35.3
Yüksekokul	3	0.6	4	0.8	4	0.8	1	0.2	3	0.6	4	0.8	15	2.9	34	6.5
Üniversite	2	0.4	9	1.7	10	1.9	9	1.7	4	0.8	12	2.3	37	7.1	83	15.8
Lisansüstü	-	-	3	0.6	-	-	-	-	1	0.2	-	-	1	0.2	5	1.0
Toplam	19	3.6	52	9.9	97	18.5	47	9	57	10.9	67	12.8	185	35.3	524	100

Sd= 36

p= 0.051

p<0.05

Tablo 36’da ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile taraftarı olunan takımın mağlubiyetinden sonra hırsınızı kimden çıkarırsınız arasındaki ilişki verilmiştir. Seyircilerin %35.3’ü diğer cevabını vererek; hırslarını kendilerinden ve hiç kimseden çıkarmadıklarını belirtirlerken, bu oranda lise eğitim düzeyindeki seyirciler %12.8 ile ilk

sırada yer almaktadır. Bunu %7.1 oranla üniversite, %8.2 oranla ilkokul düzeyindeki seyirciler takip etmektedir. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Tablo 37. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının Sebepleri Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	ŞİDDE TARAFTARLAR ARASINDAKİ ŞİDDE OLAYLARININ SEBEPLERİ																	
	Takımın Ligdeki Konumuna Bağlı Bek. Gerçekleşme Dur.		Doğal Kişilik Yapısındaki Şiddet Eğilimi		Yetersiz Güvenlik Tedbirleri		Taraftarın Yetersiz Eğitimleri		Ekonomik Yetersizlik		Stadyumun Konumu		Maç Bileti Alımındaki Sıkıntılar		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	-	-	-	-	-	-	1	0.2	-	-	1	0.2	1	0.2	-	-	3	0.6
İlkokul	35	6.7	19	3.6	15	2.9	36	6.9	3	0.6	9	1.7	7	1.3	2	0.4	126	24.0
Ortaokul	23	4.4	15	2.9	20	3.8	17	3.2	3	0.6	6	1.1	3	0.6	1	0.2	88	16.8
Lise	51	9.7	35	6.7	24	4.6	52	9.9	9	1.7	11	2.1	3	0.6	-	-	185	35.3
Yüksekokul	12	2.3	1	0.2	6	1.1	13	2.5	-	-	1	0.2	-	-	1	0.2	34	6.5
Üniversite	27	5.2	17	3.2	6	1.1	22	4.2	2	0.4	3	0.6	3	0.6	3	0.6	83	15.8
Lisansüstü	2	0.4	-	-	3	0.6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1.0
Toplam	150	28.6	87	16.6	74	14.1	141	26.9	17	3.2	31	5.9	17	3.2	7	1.3	524	100

Sd= 42

p= 0.040

p<0.05

Tablo 37’de ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasındaki ilişki verilmiştir. Şiddete neden olan faktörler arasında en çok “ Takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu” %28.6 oranında tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla %26.9 oranında “Taraftarların yetersiz eğitimleri”, %16.6 oranıyla da “Doğal kişilik yapısındaki şiddet eğilimi” izlemektedir. Eğitim düzeylerine bakıldığında “Takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu”nu en çok %9.7 oranla lise, %6.7 oranla ilkokul, %5.2 oranla üniversite, %4.4 oranla ortaokul düzeyindeki seyirciler seçmişlerdir. Şiddete neden olan bir başka faktör olan “Taraftarların yetersiz eğitimleri” %9.9 oranla lise, %6.9 oranla ilkokul, %4.2 oranla üniversite düzeyindeki taraftarlar tarafından ifade edilmiştir. Tablodaki verilere istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 38. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Kendilerini Saldırganlığa Yönelten Faktörler Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	MÜSABAKA ESNASINDA SİZLERİ SALDIRGANLIĞA YÖNELTEN FAKTÖRLER													
	Rakip Antrenörlerin Olumsuz Davranışları		Rakip Seyircilerin Olumsuz Davranışları		Rakip Oyuncunun Olumsuz Davranışları		Kendi Oyuncunuzun Olumsuz Dav		Hakemin Yanlış Tutum ve Davranışları		Kendi Antrenörünüzün Olumsuz Davranışları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldansız mezun değilim	1	0.2	-	-	-	-	1	0.2	1	0.2	-	-	3	0.6
İlkokul	9	1.7	34	6.5	27	5.2	5	1.0	50	9.5	1	0.2	126	24.0
Ortaokul	8	1.5	29	5.5	12	2.3	7	1.3	32	6.1	-	-	88	16.8
Lise	10	1.9	46	8.8	44	8.4	16	3.1	68	13.0	1	0.2	185	35.3
Yüksekokul	3	0.6	7	1.3	8	1.5	-	-	15	2.9	1	0.2	34	6.5
Üniversite	10	1.9	22	4.2	22	4.2	3	0.6	25	4.8	1	0.2	83	15.8
Lisansüstü	-	-	2	0.4	1	0.2	-	-	2	0.4	-	-	5	1.0
Toplam	41	7.8	140	26.7	114	21.8	32	6.1	193	36.8	4	0.8	524	100

Sd= 30

p= 0.495

p<0.05

Tablo 38’ de ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasındaki ilişkiler verilmiştir. Ankete katılan seyirciler, saldırganlığa yönelmelerindeki faktör olarak, %36.8 oranıyla hakemlerin yanlış tutum ve davranışlarını göstermişlerdir. Bunu %26.7 oranıyla rakip seyircilerin olumsuz davranışları izlemektedir. Saldırganlığa yönelmelerinde, hakemin yanlış tutum ve davranışlarını belirtenler içerisinde en çok %13 oranında lise, %9.5 oranda ilkokul, %6.1 oranında ortaokul, %4.8 oranda üniversite eğitim düzeyindekiler gelmektedir. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 39. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Şiddet Olaylarına Karşı Alınabilecek Tedbirler Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	ŞİDDET OLAYLARINA KARŞI ALINABİLECEK TEDBİRLER															
	Maç Öncesi Yatıştırıcı Aktiviteler		Medyayla Telkinlerde Bulunma		Yetkili Kuruluşların Organizesi		Yeterli saha içi ve dışı önlemler		Taraftarlar Oyun Kuralları Konusunda Eğitilmeli		Bayan Seyircilerin Maçlara Gelmeleri Teşvik Edi.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldansız mezun değilim	-	-	1	0.2	-	-	1	0.2	1	0.2	-	-	-	-	3	0.6
İlkokul	27	5.2	6	1.1	19	3.6	15	2.9	35	6.7	23	4.4	1	0.2	126	24.0
Ortaokul	25	4.8	5	1.0	15	2.9	11	2.1	18	3.4	14	2.7	-	-	88	16.8
Lise	45	8.6	3	0.6	25	4.8	27	5.2	64	12.2	17	3.2	4	0.8	185	35.3
Yüksekokul	8	1.5	-	-	3	0.6	6	1.1	12	2.3	5	1.0	-	-	34	6.5
Üniversite	15	2.9	12	2.3	9	1.7	13	2.5	22	4.2	10	1.9	2	0.4	83	15.8
Lisansüstü	-	-	1	0.2	1	0.2	-	-	2	0.4	1	0.2	-	-	5	1.0
Toplam	120	22.9	28	5.3	72	13.7	73	13.9	154	29.4	70	13.4	7	1.3	524	100

Sd= 36

p= 0.063

p<0.05

Tablo 39’da ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile şiddet olaylarına karşı alınabilecek tedbirler arasındaki ilişkiler verilmiştir. Ankete katılan seyirciler şiddet olaylarına karşı alınabilecek tedbirlerin başında %29.4 oranında “taraftarların oyun

kuralları konusunda eğitilmesi” hususu olduğunu belirtmişlerdir. Bunu %22.9 oranla “maç öncesi yatıştırıcı aktiviteler”, %13.9 oranla “yeterli saha içi ve dışı önlemler” izlemektedir.

Seyircilerden lise eğitim seviyesinde olanların %12.2’si şiddeti önlemek için taraftarların oyun kuralları konusunda eğitilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunu %6.7 oranla ilkokul düzeyindeki seyirciler, %4.2 oranla da üniversite düzeyindeki seyirciler izlemiştir. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 40. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Galip Gelmek İçin Her Yolun Mubah Olup Olmadığı Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	GALİP GELMEK İÇİN HER YOL MUBAHDIR							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldaki mezun değilim	-	-	1	0.2	2	0.4	3	0.6
İlkokul	48	9.2	45	8.6	33	6.3	126	24.0
Ortaokul	37	7.1	29	5.5	22	4.2	88	16.8
Lise	63	12.0	84	16.0	38	7.3	185	35.3
Yüksekokul	9	1.7	15	2.9	10	1.9	34	6.5
Üniversite	20	3.8	50	9.5	13	2.5	83	15.8
Lisansüstü	3	0.6	1	0.2	1	0.2	5	1.0
Toplam	180	34.4	225	42.9	119	22.7	524	100

Sd= 12

p= 0.022

p<0.05

Tablo 40’da ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile galip gelmek için her yolun mubah olup olmadığı arasındaki ilişki verilmiştir. Seyircilerin % 42.9’u galip gelmek için her yolun mubah olmadığını belirtmişlerdir. Hayır cevabını verenlerin çoğunluğunu %16’lık oranla lise eğitim düzeyindeki seyirciler oluşturmaktadır. Bunu %9.5 oranla üniversite, %8.6 oranla ilkokul, %5.5 oranla da ortaokul düzeyindeki seyirciler izlemektedir. Eğitim düzeylerinin yükseldikçe galip gelmek için her yolun mubah olmadığını düşünenlerin sayısı da artmaktadır. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur.

Tablo 41. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahürlere Katıldıkları Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	MÜSABAKA ESNASINDA NE TÜR TEZAHÜRLERE KATILMAYI SEVERSİNİZ?													
	Küfür Etme		Kavga ve Dövüş		Takım Sloganı		Islık ve Yuhalama		Hepsine Katılma		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	F	%	f	%
Bir okuldaki mezun değilim	1	0.2	-	-	2	0.4	-	-	-	-	-	-	3	0.6
İlkokul	5	1.0	1	0.2	97	18.5	11	2.1	9	1.7	3	0.6	126	24.0
Ortaokul	9	1.7	-	-	59	11.3	8	1.5	11	2.1	1	0.2	88	16.8
Lise	17	3.2	4	0.8	123	23.5	14	2.7	21	4.0	6	1.1	185	35.3
Yüksekokul	2	0.4	-	-	25	4.8	2	0.4	4	0.8	1	0.2	34	6.5
Üniversite	9	1.7	-	-	58	11.1	6	1.1	9	1.7	1	0.2	83	15.8
Lisansüstü	-	-	-	-	3	0.6	1	0.2	1	0.2	-	-	5	1.0
Toplam	43	8.2	5	1.0	367	70.0	42	8.0	55	10.5	12	2.3	524	100

Sd= 30

p= 0.927

p<0.05

Tablo 41' de ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile müsabaka esnasında ne tür tezahüratlara katıldıkları arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyirciler büyük çoğunluğu %70 oranıyla müsabaka esnasında takım sloganına katıldıkları belirtmişlerdir. Bu payda lise eğitimi seviyesindekiler %23.5 oranıyla çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Bunu %18.5 oranıyla ilkokul, %11.3 oranıyla ortaokul, %11.1 oranıyla da üniversite eğitim seviyesindeki seyirciler izlemektedir. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 42. Ankete Katılan Seyircilerin Eğitim Durumları ile Müsabaka Esnasında Küfrün Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	MÜSABAKA ESNASINDA KÜFÜR ETMEK NASIL BİR DAVRANIŞTIR											
	Suçtur		Hatalıdır		Deşarj Yoludur		Haktır		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	2	0.4	1	0.2	-	-	-	-	-	-	3	0.6
İlkokul	27	5.2	71	13.5	9	1.7	13	2.5	6	1.1	126	24.0
Ortaokul	15	2.9	55	10.5	5	1.0	11	2.1	2	0.4	88	16.8
Lise	27	5.2	107	20.4	36	6.9	10	1.9	5	1.0	185	35.3
Yüksekokul	11	2.1	16	3.1	15	1.0	1	0.2	1	0.2	34	6.5
Üniversite	15	2.9	46	8.8	12	2.3	4	0.8	6	1.1	83	15.8
Lisansüstü	-	-	2	0.4	2	0.4	1	0.2	-	-	5	1.0
Toplam	97	18.5	298	56.9	69	13.2	40	7.6	20	3.8	524	100

Sd= 24

p= 0.018

p<0.05

Tablo 42' de ankete katılan seyircilerin eğitim durumları ile müsabaka esnasında küfrün nasıl bir davranış olduğu arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin %56.9'u küfür etmenin hatalı bir davranış olduğunu belirtmişlerdir. Seyircilerden lise eğitim düzeyinde olanlar %20.4 oranla küfrün hatalı bir davranış olduğu düşüncesinde ilk sırada yer almaktadır. Bunu %13.5 oranla ilkokul, %10.5 oranla ortaokul, %8.8 oranla da üniversite eğitim düzeyindeki seyirciler izlemektedir. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur.

Tablo 43. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Müsabakalara Gitme Sıklıkları Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	MÜSABAKALARA NE SIKLIKLA GİDERSİNİZ													
	Çok Sık Maça Gitmem		Müsait Olduğum Zaman		Sadece Derby Maçlara Giderim		Kendi Sahamızdaki Maçlara Giderim		Bütün Deplasman ve Kendi Sahamızdaki Maçlara Gideri		Diğer		Toplam	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	8	1.5	20	3.8	3	0.6	50	9.5	8	1.5	-	-	89	17.0
Memur	4	0.8	13	2.5	2	0.4	34	6.5	2	0.4	-	-	55	10.5
Tüccar-Esnaf	8	1.5	5	1.0	-	-	33	6.3	4	0.8	-	-	50	9.5
İşçi	6	1.1	20	3.8	-	-	39	7.4	4	0.8	1	0.2	70	13.4
Emekli	-	-	1	0.2	2	0.4	11	2.1	3	0.6	-	-	17	3.2
Öğrenci	37	7.1	57	10.9	12	2.3	60	11.5	7	1.3	1	0.2	174	33.2
Sanayici	3	0.6	10	1.9	2	0.4	43	8.2	4	0.8	-	-	62	11.8
Çiftçi	1	0.2	2	0.4	-	-	4	0.8	-	-	-	-	7	1.3
Toplam	67	12.8	128	24.4	21	4.0	274	52.3	32	6.1	2	0.4	524	100

Sd= 35

p= 0.000

p<0.05

Tablo 43'de ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile müsabakalara gitme sıklıkları arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin çoğunluğu %52.3 oranla taraftarı oldukları takımın kendi sahasındaki maçlara gittiklerini belirtmişlerdir. Bu dağılımda büyük pay %11.5 oranla öğrenci kesimine aittir. Bunu %9.5 oranla serbest meslek, %8.2 oranla sanayici, %7.4 oranla işçi, %6.5 oranla memur, %6.3 oranla tüccar-esnaf meslek grubu izlemektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi meslek gruplarının, kendi sahalardaki maçlara gitme oranları birbirine yakındır. Bütün meslek gruplarının, taraftarı oldukları takımın kendi sahasındaki maçları izlemeye gittiği görülmektedir. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 44. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Amigoların Kendilerini Nasıl Etkiledikleri Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	AMİGOLAR SİZİ NASIL ETKİLER							
	Olumlu		Olumsuz		Hiç Etkilemezler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	43	8.2	17	3.2	29	5.5	89	17.0
Memur	25	4.8	12	2.3	18	3.4	55	10.5
Tüccar-Esnaf	32	6.1	8	1.5	10	1.9	50	9.5
İşçi	39	7.4	10	1.9	21	4.0	70	13.4
Emekli	10	1.9	2	0.4	5	1.0	17	3.2
Öğrenci	111	21.2	31	5.9	32	6.1	174	33.2
Sanayici	40	7.6	9	1.7	13	2.5	62	11.8
Çiftçi	5	1.0	-	-	2	0.4	7	1.3
Toplam	305	58.2	89	17.0	130	24.8	524	100

Sd= 14

p= 0.297

p<0.05

Tablo 44'de ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile amigoların kendilerini nasıl etkiledikleri arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin %75'i olumlu ve olumsuz olarak amigoların, kendilerini etkilediklerini ifade ederken, %24.8'i hiç

etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Amigolar müsabakalar esnasında üstlendikleri sosyal rol ve liderlik gereği büyük öneme sahip kişilerdir. Binlerce seyirciyi bir hareket veya söz ile aynı hedefe yönlendirebilen ve takımlara büyük destek sağlayan kişiler olmakla birlikte, yaptıkları davranışlar ve söyledikleri sözlerle seyirciyi ters yönde de etkilemektedirler. Özellikle öğrenci, serbest meslek, memur, işçi, tüccar-esnaf ve sanayici sınıfındaki bu gruplar %16.5 oranında amigolardan olumsuz yönde etkilendiklerini belirtmişlerdir. Tabloda ki veriler istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Tablo 45. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Amigoların Davranışlarını Nasıl Değerlendirdikleri Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	AMİGOLARIN DAVRANIŞLARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?											
	Şuursuz Hareket Ediyorlar		Olayları Ateşliyorlar		Saldırgan Duygularımızı Faaliyete Geçiriyorlar		Taşkımlıkları Önlüyorlar		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	26	5.0	24	4.6	8	1.5	20	3.8	11	2.1	89	17.0
Memur	18	3.4	15	2.9	8	1.5	10	1.9	4	0.8	55	10.5
Tüccar-Esnaf	10	1.9	19	3.6	7	1.3	13	2.5	1	0.2	50	9.517
İşçi	17	3.2	26	5.0	5	1.0	16	3.1	6	1.1	70	3.2
Emekli	5	1.0	4	0.8	2	0.4	6	1.1	-	-	17	3.2
Öğrenci	36	6.9	64	12.2	31	5.9	35	6.7	8	1.5	174	33.2
Sanayici	9	1.7	10	1.9	16	3.1	24	4.6	3	0.6	62	11.8
Çiftçi	2	0.4	3	0.6	-	-	1	0.2	1	0.2	7	1.3
Toplam	123	23.5	165	31.5	77	14.7	125	23.9	34	6.5	524	100

Sd= 28

p= 0.015

p<0.05

Tablo 45' de ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile amigoların davranışlarını nasıl değerlendirdikleri arasındaki ilişki verilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi seyircilerin meslek grupları ile amigoların davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, amigoların davranışlarının seyirciler üzerinde %69.7 oranında olumsuz etki yaptığı görülmektedir (şuursuz hareket ediyorlar, olayları ateşliyorlar, saldırgan duygularımızı faaliyete geçiriyorlar). Öğrenciler %12.2 oranla, işçi meslek grubuna mensup taraftarlar %5 oranla amigoların "olayları ateşlediklerini" ifade etmişlerdir. Yine amigoların "şuursuz hareket ettikleri" yolunda görüş bildirenler, %6.9 oranla öğrenci, %5 oranda serbest meslek, %3.4 oranla memur, %3.2 oranda ise işçi meslek grubuna mensup seyircilerdir.

Tablo 46. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Hakemlerin Takımları Aleyhine Vermiş Olduğu Kararda Tavırlarının Nasıl Olacağı Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	HAKEMLERİN TAKIMINIZ ALEYHİNE VERMİŞ OLDUĞU KARARDA TAVRINIZ NE OLUR?											
	Bütün Kararları Saygıyla Karşılarım		Küfredirim		Elime Geçirdiğim Herşeyi Hakeme Fırlatırım		Sahaya İner Hakemi Döverim		Diğer		Toplam	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	56	10.7	23	4.4	2	0.4	3	0.6	5	1.0	89	17.0
Memur	36	6.9	9	1.7	3	0.6	-	-	7	1.3	55	10.5
Tüccar-Esnaf	31	5.9	12	2.3	2	0.4	-	-	5	1.0	50	9.5
İşçi	48	9.2	11	2.1	1	0.2	3	0.6	7	1.3	70	13.4
Emekli	11	2.1	2	0.4	2	0.4	1	0.2	1	0.2	17	3.2
Öğrenci	85	16.2	60	11.5	10	1.9	9	1.7	10	1.9	174	33.2
Sanayici	40	7.6	7	1.3	1	0.2	3	0.6	11	2.1	62	11.8
Çiftçi	6	1.1	-	-	-	-	-	-	1	0.2	7	1.3
Toplam	313	59.7	124	23.7	21	4.0	19	3.6	47	9.0	524	100

Sd= 28

p= 0.013

p<0.05

Tablo 46'da ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile hakemlerin takımları aleyhine vermiş olduğu kararda tavırlarının nasıl olacağı arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile hakemin takım aleyhine vermiş olduğu kararda gösterecekleri tavırlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Seyircilerin %23.7'si "küfredirim" dedikleri, meslekleri ile ilişkilendirildiğinde daha çok öğrencilerin %11.5 olduğu, %4.4 ile de serbest meslek grubundaki seyirciler yoğunluk göstermiştir. Bunu %2.3 ile tüccar-esnaf, %2.1 ile de işçi meslek grubu izlemektedir. Hakemin kararlarını saygıyla karşılarım diyenlerin oranı ise %59.7'dir. Gene bu oranda öğrenciler %16.2 ile çoğunluktadır. Bunu %10.7 ile serbest meslek grubu, %9.2 ile işçi grubu, %7.6 ile sanayici grubu, %6.9 ile memur grubu, %5.9 ile de tüccar-esnaf meslek grubu izlemektedir. Öğrencilerin küfür etme konusunda çoğunlukta olması bizleri düşündürmektedir.

Tablo 47. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Ne Tür Müzikten Hoşlandıkları Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	NE TÜR MÜZİKTE HOŞLANIRSINIZ																	
	Hafif Batı Müziği		Türk Sanat Müziği		Arabesk		Pop Müziği		Metalica		Türk Halk Müziği		Rock Müziği		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	-	-	30	5.7	32	6.1	5	1.0	1	0.2	18	3.4	-	-	3	0.6	89	17.0
Memur	2	0.4	19	3.6	5	1.0	2	0.4	-	-	23	4.4	-	-	4	0.8	55	10.5
Tüccar-Esnaf	-	-	15	2.9	13	2.5	7	1.3	-	-	14	2.7	1	0.2	-	-	50	9.5
İşçi	1	0.2	14	2.7	37	7.1	6	1.1	-	-	11	2.1	-	-	1	0.2	70	13.4
Emekli	1	0.2	7	1.3	3	0.6	1	0.2	1	0.2	4	0.8	-	-	-	-	17	3.2
Öğrenci	6	1.1	12	2.3	62	11.8	48	9.2	7	1.3	28	5.3	7	1.3	4	0.8	174	33.2
Sanayici	4	0.8	12	2.3	30	5.7	7	1.3	-	-	7	1.3	-	-	2	0.4	62	11.8
Çiftçi	-	-	2	0.4	1	0.2	-	-	-	-	4	0.8	-	-	-	-	7	1.3
Toplam	14	2.7	111	21.2	183	34.9	76	14.5	9	1.7	109	20.8	8	1.5	14	2.7	524	100

Sd= 49

p= 0.000

p<0.05

Tablo 47'de ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile ne tür müzikten hoşlandıkları arasındaki ilişki verilmiştir. Seyircilerin meslek grupları ile dinledikleri müzik türleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çoğunluk itibariyle arabesk müziğin tercih edildiği (%34.9) görülmektedir. Arabesk müziğini de en çok öğrencilerin dinlediği (%11.8) görülmüştür. Bunu %7.1 oranla işçi grubu, %6.1 oranla serbest meslek grubu, %5.7 oranla da sanayici grubu izlemektedir.

Tablo 48. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının Sebepleri Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	SİZCE TARAFTARLAR ARASINDAKİ ŞİDDET OLAYLARININ SEBEPLERİ																	
	Takımın Ligdeki Konumuna Bağlı Bek. Gerçekleşme Dur.		Doğal Kişilik Yapısındaki Şiddet Eğilimi		Yetersiz Güvenlik Tedbirleri		Taraftarın Yetersiz Eğitimleri		Ekonomik Yetersizlik		Stadyumun Konumu		Maç Bileti Alımındaki Sıkıntılar		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	31	5.9	16	3.1	13	2.5	15	2.9	5	1.0	6	1.1	3	0.6	-	-	89	17.0
Memur	11	2.1	5	1.0	8	1.5	26	5.0	2	0.4	1	0.2	1	0.2	1	0.2	55	10.5
Tüccar-Esnaf	17	3.2	5	1.0	10	1.9	13	2.5	-	-	4	0.8	1	0.2	-	-	50	9.5
İşçi	15	2.9	3	0.6	11	2.1	20	3.8	8	1.5	4	0.8	5	1.0	4	0.8	70	13.4
Emekli	1	0.2	5	1.0	2	0.4	6	1.1	-	-	2	0.4	1	0.2	-	-	17	3.2
Öğrenci	57	10.9	41	7.8	21	4.0	43	8.2	1	0.2	6	1.1	3	0.6	2	0.4	174	33.2
Sanayici	15	2.9	11	2.1	8	1.5	17	3.2	1	0.2	7	1.3	3	0.6	-	-	62	11.8
Çiftçi	3	0.6	1	0.2	1	0.2	1	0.2	-	-	1	0.2	-	-	-	-	7	1.3
Toplam	150	28.6	87	16.6	74	14.1	141	26.9	17	3.2	31	5.9	17	3.2	7	1.3	524	100

Sd= 49

p= 0.000

p<0.05

Tablo 48'de ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasındaki ilişki verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre şiddetin en önemli sebebi olarak takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu (%28.6) ve taraftarların yetersiz eğitimleri (%26.9) olduğudur.

Şiddetin nedenlerine bakıldığında; "takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu"nu belirtenlerin başında %10.9 ile öğrenci grubu gelmektedir. Bunu sırasıyla %5.9 oranla serbest meslek grubu, %3.2 oranı ile tüccar-esnaf grubu, %2.9 oranı ile de sanayici meslek grubu izlemektedir. Şiddetin nedenlerinden biri olan "taraftarın yetersiz eğitimleri"ni belirtenler ise, %8.2 ile öğrenci grubu, %5 ile memur grubu, %3.8 ile de işçi grubudur. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur.

Tablo 49. Ankete Katılan Seyircilerin Meslek Grupları İle Şiddet Olaylarına Karşı Alınabilecek Tedbirler Arasındaki İlişki

Mesleğiniz	ŞİDDET OLAYLARINA KARŞI ALINABİLECEK TEDBİRLER															
	Maç Öncesi Yatıştırıcı Aktiviteler		Medyayla Telkinlerde Bulunma		Yetkili Kuruluşların Organizesi		Yeterli saha içi ve dışı önlemler		Taraftarlar Oyun Kuralları Konusunda Eğitilmeli		Bayan Seyircilerin Maçlara Gelmeleri Teşvik Edi.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Serbest	20	3.8	4	0.8	13	2.5	9	1.7	26	5.0	16	3.1	1	0.2	89	17.0
Memur	13	2.5	4	0.8	7	1.3	8	1.5	16	3.1	6	1.1	1	0.2	55	10.5
Tüccar-Esnaf	15	2.9	1	0.2	8	1.5	4	0.8	11	2.1	11	2.1	-	-	50	9.5
İşçi	15	2.9	4	0.8	10	1.9	8	1.5	25	4.8	8	1.5	-	-	70	13.4
Emekli	2	0.4	1	0.2	-	-	4	0.8	6	1.1	4	0.8	-	-	17	3.2
Öğrenci	40	7.6	9	1.7	22	4.2	33	6.3	52	9.9	15	2.9	3	0.6	174	33.2
Sanayici	12	2.3	5	1.0	11	2.1	7	1.3	16	3.1	9	1.7	2	0.4	62	11.8
Çiftçi	3	0.6	-	-	1	0.2	-	-	2	0.4	1	0.2	-	-	7	1.3
Toplam	120	22.9	28	5.3	72	13.7	73	13.9	154	29.4	70	13.4	7	1.3	524	100

Sd= 42

p= 0.828

p<0.05

Tablo 49'da ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile şiddet olaylarına karşı alınabilecek tedbirler arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircile, şiddete önlemede birinci unsur olarak "taftarın oyun kuralları konusunda eğitilmesi" gerektiğini belirtmişlerdir (%29.4). Bunu %22.9 oranla "maç öncesi yatıştırıcı aktiviteler" takip etmektedir. Taraftarın oyun kuralları konusunda eğitilmesini belirtenlerin %9.9'unu öğrenci grubu, %5' ini serbest meslek grubu, %4.8'ini işçi grubu, %3.1'ini memur ve sanayici grubu oluşturmaktadır. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 50. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

Eğitim Durumları	TRIBÜNDE OTURMA KONUMLARI											
	Kapalı		Maraton		Skorbord (Kale Arkası)		Kale Arkası		Numaralı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir okuldan mezun değilim	-	-	-	-	1	0.2	1	0.2	1	0.2	3	0.6
İlkokul	24	4.6	40	7.6	13	2.5	36	6.9	13	2.5	126	24
Ortaokul	15	2.9	20	3.8	23	4.4	17	3.2	13	2.5	88	16.8
Lise	41	7.8	34	6.5	57	10.9	29	5.5	24	4.6	185	35.3
Yüksek okul	10	1.9	11	2.1	5	1	5	1	3	0.6	34	6.5
Üniversite	27	5.2	12	2.3	14	2.7	19	3.6	11	2.1	83	15.8
Lisansüstü	4	0.8	-	-	1	0.2	-	-	-	-	5	1
Toplam	121	23.1	117	22.3	114	21.8	107	20.4	65	12.4	525	100

Sd= 24

p= 0.000

p<0.05

Tablo 50'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile eğitim durumları arasındaki ilişki verilmiştir. Kapalı tribünde oturan seyirciler incelendiğinde; üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyinde olanların %6'sının ilk tercih olarak maç izlemeye bu tribüne gittikleri bulunmuştur. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 51. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka Esnasında Küfür Etmenin Nasıl Bir Davranış Olduğu Arasındaki İlişki

Tribünde Oturma Konumları	MÜSABAKA ESNASINDA KÜFÜR ETMEK NASIL BİR DAVRANIŞTIR											
	Suçtur		Hatalıdır		Deşarj Yoludur		Haktır		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kapalı	21	4.0	74	14.1	13	2.5	6	1.1	7	1.3	121	23.1
Maraton	21	4.0	62	11.8	17	3.2	14	2.7	3	0.6	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	20	3.8	69	13.2	14	2.7	7	1.3	4	0.8	114	21.8
Kale Arkası	23	4.4	61	11.6	12	2.3	5	1.0	6	1.1	107	20.4
Numaralı	12	2.3	32	6.1	13	2.5	8	1.5	-	-	65	12.4
Toplam	97	18.5	298	56.9	69	13.2	40	7.6	20	3.8	524	100

Sd= 16

p= 0.309

p<0.05

Tablo 51'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu arasındaki ilişki verilmiştir. Ankete katılan seyircileri çoğunluğu %75 oranla müsabaka esnasında küfür etmenin suç ve hatalı olduğunu belirtmişlerdir. Bu dağılımda kapalı tribünde oturan seyirciler %18.1 oranıyla çoğunluğu oluşturmaktadır. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 52. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları İle Amigoların Kendilerini Nasıl Etkiledikleri Arasındaki İlişki

Tribünde Oturma Konumları	AMİGOLAR SİZİ NASIL ETKİLER							
	Olumlu		Olumsuz		Hiç Etkilemezler		Toplam	
	f	%	F	%	f	%	F	%
Kapalı	68	13.0	24	4.6	29	5.5	121	23.1
Maraton	67	12.8	19	3.6	31	5.9	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	67	12.8	24	4.6	23	4.4	114	21.8
Kale Arkası	61	11.6	15	2.9	31	5.9	107	20.4
Numaralı	42	8.0	7	1.3	16	3.1	65	12.4
Toplam	305	58.2	89	17.0	130	24.8	524	100

Sd= 8

p= 0.618

p<0.05

Tablo 52'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile amigoların kendilerini nasıl etkiledikleri arasındaki ilişki verilmiştir. Tribünün değişik yerlerinde oturan seyircilerin %75.2'si amigolardan olumlu ya da olumsuz olarak etkilediklerini belirtmişlerdir. Hiç etkilenmeyenlerin oranı ise %24.8'dir. Amigolardan olumsuz yönde etkilenenlerin çoğunluğunu %7.5 oranla kale arkası tribününde oturan seyirciler oluşturmaktadır. Amigolardan olumsuz yönde etkilenen en az kesim ise %1.3 oranla numaralı tribünde oturan seyircilerdir. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 53. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları İle Amigoların Davranışlarını Nasıl Değerlendirdikleri Arasındaki İlişki

Tribünde Oturma Konumları	AMİGOLARIN DAVRANIŞLARINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?											
	Şuursuz Hareket Ediyorlar		Olayları Ateşliyorlar		Saldırgan Duygularımızı Faaliyete Geçiriyorlar		Taşkınlıkları Önlüyorlar		Diğer		Toplam	
	F	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
Kapalı	30	5.7	39	7.4	19	3.6	29	5.5	4	0.8	121	23.1
Maraton	30	5.7	33	6.3	17	3.2	21	4.0	16	3.1	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	22	4.2	37	7.1	26	5.0	27	5.2	2	0.4	114	21.8
Kale Arkası	33	6.3	35	6.7	7	1.3	25	4.8	7	1.3	107	20.4
Numaralı	8	1.5	21	4.0	8	1.5	23	4.4	5	1.0	65	12.4
Toplam	123	23.5	165	31.5	77	14.7	125	23.9	34	6.5	524	100

Sd= 16

p= 0.001

p<0.05

Tablo 53'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile amigoların kendilerini nasıl etkiledikleri arasındaki ilişki verilmiştir. Taraftarın çoğunluğu (%69.7) amigoların davranışlarını olumsuz (şuursuz hareket ediyorlar, olayları ateşliyorlar, saldırgan duygularımızı faaliyete geçiriyorlar) yönde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu oran kapalı tribünde %16.7 olarak bulunmuştur. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 54. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları İle Taraftarlar Arasındaki Şiddet Olaylarının Sebepleri Arasındaki İlişki

Tribünde Oturma Konumları	SİZCE TARAFTARLAR ARASINDAKİ ŞİDDET OLAYLARININ SEBEPLERİ																	
	Takımın Ligdeki Konumuna Bağlı Bek. Gerçekleşme Dur.		Doğal Kişilik Yapısındaki Şiddet Eğilimi		Yetersiz Güvenlik Tedbirleri		Taraftarın Yetersiz Eğitimleri		Ekonomik Yetersizlik		Stadyumun Konumu		Maç Bileti Alımındaki Sıkıntılar		Diğer		Toplam	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kapalı	24	4.6	19	3.6	17	3.2	51	9.7	7	1.3	2	0.4	1	0.2	-	-	121	23.1
Maraton	42	8.0	15	2.9	18	3.4	24	4.6	6	1.1	4	0.8	6	1.1	2	0.4	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	41	7.8	16	3.1	17	3.2	30	5.7	1	0.2	5	1.0	4	0.8	-	-	114	21.8
Kale Arkası	27	5.2	24	4.6	11	2.1	21	4.0	1	0.2	13	2.5	6	1.1	4	0.8	107	20.4
Numaralı	16	3.1	13	2.5	11	2.1	15	2.9	2	0.4	7	1.3	-	-	1	0.2	65	12.4
Toplam	150	28.6	87	16.6	74	14.1	141	26.9	17	3.2	31	5.9	17	3.2	7	1.3	524	100

Sd= 28

p= 0.000

p<0.05

Tablo 54'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasındaki ilişki verilmiştir. Seyircilerden, kapalı tribünde oturanların %9.7'si çoğunlukla şiddet olayının sebebini taraftarın yetersiz eğitimlerine bağlarken, maraton (%8) ve kale arkalarında (%13) oturan seyirciler ise şiddetin sebebini çoğunlukla; "takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme

durumu" olarak ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, seyircilerin tribünlerdeki oturma konumlarına göre düşüncelerinde değişiklik olduğunu göstermiştir. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 55. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Takımın Mağlubiyetinden Sonra Hırslarını Kimden Çıkardıkları Arasındaki İlişki

Tribünde Oturma Konumları	TAKIMIN MAĞLUBİYETİNDEN SONRA HIRSINIZI KİMDEN ÇIKARIRSINIZ															
	Ailemden		Arkadaş larımdan		Rakip Seyirciden		Rakip Oyuncudan		Hakem Lerden		Kendi Takımda		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kapalı	6	1.1	11	2.1	11	2.1	11	2.1	6	1.1	20	3.8	56	10.7	121	23.1
Maraton	3	0.6	14	2.7	21	4.0	14	2.7	13	2.5	10	1.9	42	8.0	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	4	0.8	11	2.1	29	5.5	9	1.7	18	3.4	15	2.9	28	5.3	114	21.8
Kale Arkası	5	1.0	10	1.9	19	3.6	10	1.9	14	2.7	18	3.4	31	5.9	107	20.4
Numaralı	1	0.2	6	1.1	17	3.2	3	0.6	6	1.1	4	0.8	28	5.3	65	12.4
Toplam	19	3.6	52	9.9	97	18.5	47	9.0	57	10.9	67	12.8	185	35.3	524	100

Sd= 24

p= 0.021

p<0.05

Tablo 55'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile takımın mağlubiyetinden sonra hırslarını kimden çıkardıkları arasındaki ilişki verilmiştir.

Ankete katılan seyircilerden kapalı tribünde oturanlar, çoğunlukla takımın mağlubiyetinden sonra hırslarını çıkarmada, %10.7 oranında diğer (kendimden ve hiç kimseden) şikkını tercih etmişlerdir. Kale arkalarındaki tribünlerde oturan seyircilerde ise durum tam tersi olarak görülmektedir. Burada şiddet isteği ön plana çıkmaktadır. Kale arkasında oturan taraftarların %9.1'i hırslarını rakip seyirciden çıkaracaklarını belirtmişlerdir. Bu da şiddetin kale arkası tribünlerde daha fazla görüldüğünü göstermiştir. Tablo verileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 56. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka İzlemeye Niçin Gittikleri Arasındaki İlişki

Tribünde Oturma Konumları	MÜSABAKA İZLEMeye NİÇİN GİDERSİNİZ															
	Boş Zaman Değerlendirmek		Yeni Arkadaş Ortamı Kurmak		Hakemlere Bağurmak		Küfretmek		Deşarj Olmak		Takımı Desteklemek		Diğer		Toplam	
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kapalı	16	3.1	6	1.1	3	0.6	-	-	15	2.9	77	14.7	4	0.8	121	23.1
Maraton	9	1.7	2	0.4	1	0.2	3	0.6	7	1.3	95	18.1	-	-	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	13	2.5	5	1.0	4	0.8	5	1.0	18	3.4	69	13.2	-	-	114	21.8
Kale Arkası	15	2.9	4	0.8	3	0.6	-	-	9	1.7	73	13.9	3	0.6	107	20.4
Numaralı	9	1.7	1	0.2	-	-	-	-	13	2.5	39	7.4	3	0.6	65	12.4
Toplam	62	11.8	18	3.4	11	2.1	8	1.5	62	11.8	353	67.4	10	1.9	524	100

Sd= 24

p= 0.009

p<0.05

Tablo 56' da ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile müsabaka izlemeye niçin gittikleri arasındaki ilişki verilmiştir. Seyircilerin tribünde oturma

konumları ile müsabaka izlemeye niçin gittikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu tabloda bir önceki tablo ile paralellik göstermektedir. Kapalı tribünde oturan seyircilerin %14.7'si maç izlemeye, takımı desteklemek için gittiklerini belirtmişlerdir. Küfür etmek için gidenler bu tribünde hiç bulunmamaktadır.

Tablo 57. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka İzlerken Kötü ve Küfürlü Tezahüratta Bulunup Bulunmadıkları Arasındaki İlişki

Tribünde oturma konumları	MÜSABAKA İZLERKEN KÖTÜ VE KÜFÜRLÜ TEZAHÜRATTA BULUNUYOR MUSUNUZ?							
	Evet		Hayır		Kısmen		Toplam	
	f	%	F	%	f	%	F	%
Kapalı	20	3.8	70	13.4	31	5.9	121	23.1
Maraton	32	6.1	43	8.2	42	8.0	117	22.3
Skorbord (Kale Arkası)	28	5.3	46	8.8	40	7.6	114	21.8
Kale Arkası	24	4.6	40	7.6	43	8.2	107	20.4
Numaralı	12	2.3	23	4.4	30	5.7	65	12.4
Toplam	116	22.1	222	42.4	186	35.5	524	100

Sd= 8

p= 0.014

p<0.05

Tablo 57' de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile müsabaka izlerken kötü ve küfürlü tezahüratta bulunup bulunmadıkları arasındaki ilişki verilmiştir. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kapalı tribündeki seyirciler %13.4 oranında küfür etmediklerini belirtirlerken, maraton tribünü %8.2, numaralı %4.4, kale arkası, %7.6, kale arkası (skorbord) %8.8 oranında küfür etmediklerini belirtmişlerdir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde kale arkası (%25.7) ve maraton (%14.1) tribünlerinin maç izlerken küfür etmeye daha yatkın olduğu görülmektedir.

Tablo 58. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Aylık Gelir Dağılımları Arasındaki İlişki

Aylık Gelir	TRİBÜNDE OTURMA KONUMLARI											
	Kapalı		Maraton		Skorbord (Kale Arkası)		Kale Arkası		Numaralı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
250 milyon ve aşağısı	31	5.9	72	13.7	79	15.1	57	10.9	28	5.3	267	51.0
251-500 milyon	22	4.2	23	4.4	18	3.4	27	5.2	19	3.6	109	20.8
501-750 milyon	32	6.1	9	1.7	7	1.3	9	1.7	12	2.3	69	13.2
751-1.000 milyar	21	4.0	4	0.8	7	1.3	10	1.9	5	1.0	47	9.0
1.000 milyar ve yukarısı	15	2.9	9	1.7	3	0.6	4	0.8	1	0.2	32	6.1
Toplam	121	23.1	117	22.3	114	21.8	107	20.4	65	12.4	524	100

Sd= 16

p= 0.000

p<0.05

Tablo 58'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile aylık gelir dağılımları arasındaki ilişki verilmiştir. Seyircilerin oturma konumları ile aylık gelir dağılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 59. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Müsabaka Esnasında Ne Tür Tezahüratlara Katıldıkları Arasındaki İlişki

Müسابaka Esnasında Ne Tür Tezahüratlara Katılmayı Seviyorsunuz	TRİBÜNDE OTURMA KONUMLARI											
	Kapalı		Maraton		Skorbord (Kale Arkası)		Kale Arkası		Numaralı		Toplam	
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Küfür etme	7	1.3	8	1.5	15	2.9	8	1.5	5	1.0	43	8.2
Kavga ve dövüş	-	-	2	0.4	3	0.6	-	-	-	-	5	1.0
Takım sloganı	91	17.4	86	16.4	71	13.5	68	13.0	51	9.7	367	70.0
İslik ve yuhalama	11	2.1	6	1.1	11	2.1	12	2.3	2	0.4	42	8.0
Hepsine Katılma	8	1.5	14	2.7	11	2.1	16	3.1	6	1.1	55	10.5
Diğer	4	0.8	1	0.2	3	0.6	3	0.6	1	0.2	12	2.3
Toplam	121	23.1	117	22.3	114	21.8	107	20.4	65	12.4	524	100

Sd= 20

p= 0.177

p<0.05

Tablo 59'da ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile müsabaka esnasında ne tür tezahüratlara katıldıkları arasındaki ilişki verilmiştir. Kapalı tribünlerde oturanların çoğunluğu (%17.4) müsabaka esnasında takım sloganına katıldıklarını belirtmişlerdir. Bunu %16.4 oranla maraton tribünü, %13.5 oranla kale arkası (skorbord), %13 oranla kale arkası tribünü izlemektedir. Küfür etme olayının çoğunlukta görüldüğü tribün ise %4.4 oranla kale arkası tribünleridir. Tablodaki veriler istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Tablo 60. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Arabalarının Olup Olmadığı Arasındaki İlişki

Arabanız Var mı	TRİBÜNDE OTURMA KONUMLARI											
	Kapalı		Maraton		Skorbord (Kale Arkası)		Kale Arkası		Numaralı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Evet	59	11.3	46	8.8	43	8.2	36	6.9	31	5.9	215	41.0
Hayır	62	11.8	71	13.5	71	13.5	71	13.5	34	6.5	309	59.0
Toplam	121	23.1	117	22.3	114	21.8	107	20.4	65	12.4	524	100

Sd= 4

p= 0.123

p<0.05

Tablo 60'da ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile arabalarının olup olmadığı arasındaki ilişki verilmiştir. Araba sahibi olanların büyük çoğunluğu %11.3 oranla kapalı tribünde oturmaktadır. Tablodaki veriler istatistiksel bakımdan anlamsız bulunmuştur.

Tablo 61. Ankete Katılan Seyircilerin Tribünde Oturma Konumları ile Hakemin Takım Aleyhine Vermiş Olduğu Bir Kararda Tavırlarını Nasıl Olacağı Arasındaki İlişki

Hakemlerin Takımın Aleyhine Vermiş Olduğu Kararda Tavırınız Ne Olur	TRİBÜNDE OTURMA KONUMLARI											
	Kapalı		Maraton		Skorbord (Kale Arkası)		Kale Arkası		Numaralı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bütün kararları saygıyla karşılarım	85	16.2	70	13.4	63	12.0	67	12.8	28	5.3	313	59.7
Küfredirim	18	3.4	32	6.1	31	5.9	22	4.2	21	4.0	124	23.7
Elime geçirdiğim her şeyi hakeme fırlatırım	3	0.6	3	0.6	5	1.0	8	1.5	2	0.4	21	4.0
Sahaya iner hakemi döverim	5	1.0	5	1.0	4	0.8	2	0.4	3	0.6	19	3.6
Diğer	10	1.9	7	1.3	11	2.1	8	1.5	11	2.1	47	9.0
Toplam	121	23.1	117	22.3	114	21.8	107	20.4	65	12.4	524	100

Sd= 16

p= 0.059

p<0.05

Tablo 61'de ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile hakemin takım aleyhine vermiş olduğu bir kararda tavırlarını nasıl olacağı arasındaki ilişki verilmiştir. Kapalı tribünde oturan taraftarların %16.2'si hakemin kararlarını saygıyla karşılayacaklarını belirtmişlerdir. Bunu %13.4 oranla maraton tribünü, %12 oranla kale arkası (skorbord), %12.8 oranla kale arkası tribünü, %5.3 oranla da numaralı tribün izlemektedir. Hakemin takım aleyhinde verdiği bir kararda tepkilerini küfürle dile getireceklerini belirten taraftarlar çoğunlukla %10.1 oranıyla kale arkası tribünlerinde oturmaktadır. Bunu %6.1 oranıyla maraton tribünü, %4 oranla numaralı tribün ve %3.4 ile de kapalı tribün izlemektedir. Seyircilerin tribünde oturma konumlarına göre, kapalı tribüne gidildikçe küfür etme oranında azalma olduğu görülmüştür. Tablo verileri istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada ; Konyaspor futbol seyircisinin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının şiddet eğilimine etkileri incelenerek, çeşitli değişkenler arasında istatistiki anlamlılık düzeylerine bakılarak karşılaştırmalar yapılmıştır.

Yapmış olduğumuz çalışmada, yaş gruplarını incelediğimiz seyircilerin büyük çoğunluğunun 15-25 yaş grupları arasında yoğunlaştığı (%49.1) görülmektedir. Diğer çoğunluğu ise orta yaş grubu oluşturmaktadır. Bu sonuç, Türkiye nüfusunun önemli bir kısmının genç olmasına ve futbola genç kesimin yoğun ilgi göstermesine bağlanabilir. Konsensus (2002) tarafından yapılan araştırmada 15-24 yaş grubu Galatasaray seyircisinin %35.9 oranında, Fenerbahçe seyircisinin %36 oranında, Beşiktaş seyircisinin %46.8 oranında, Anadolu takımları seyircisinin %26 oranında olduğu bulunmuştur. Acet (2001)'in yaptığı araştırmada 15-29 yaş grubundaki seyircilerin oranının %73.1 olduğu, Taşğın (2000)'inin yaptığı araştırmada 15-29 yaş grubunda olan seyircilerin %60 oranında olduğu, Bozdemir (1998) yaptığı araştırmada seyircilerin %74'ünün 15-25 yaş grubuna ait olduğu, Şahin (2003)'in çalışmasında 14-30 yaş arası seyircilerin oranının %73.1 olduğu, Karagözoğlu ve Ay (1999)' in yaptığı araştırmada 15-25 yaş grubundaki seyircilerin oranının %58 olduğu, Gültekin ve arkadaşlarının (2000) yaptığı araştırmada seyirci yaş ortalamasının 20.71 ve Kayaoğlu (2000)'nun yaptığı araştırmada seyirci yaş ortalamasının 24.49 olduğu bulunmuştur.

Konyaspor seyircisinin, eğitim durumlarının oldukça yüksek bir oranda olduğu söylenebilir. Ortaokul mezunlarının oranı %16.8, lise mezunlarının oranı %35.3, üniversite eğitimi alanların oranı ise %15.8'dir. Bu alanla ilgili yapılan çalışmalarda Konsensus (2002) ortaokul ve lise eğitim seviyelerinin Galatasaray seyircisinde %43, Fenerbahçe seyircisinde %44.9, Beşiktaş seyircisinde %52.8, Anadolu takımlarının seyircisinde ise %49.7 oranında olduğunu bulmuştur. Küçük (1997) seyircilerin eğitim seviyelerini %47.5 lise, %43.4 yüksekokul ve lisans düzeyinde olduğunu bulmuştur. Gültekin ve arkadaşları (2000) yaptığı araştırmada %42 oranında ortaokul, %41 oranında ise lise mezunu seyircilerin olduğunu bulmuşlardır. Taşğın (2000) yaptığı araştırmada lise mezunlarının oranını %38.7 olarak bulurken üniversite mezunlarının oranını ise %32.9 oranında bulmuştur. Acet (2001) yaptığı araştırmada, seyircilerin eğitim durumlarının çoğunlukla ortaokul, lise ve yüksekokul (%71) düzeyinde olduğunu bulurken, Arıkan (2000) yaptığı çalışmada seyircilerin %70.5'inin lise ve yüksekokul mezunu olduklarını bulmuştur. Çepe

(1992) yaptığı araştırmada %70 oranında ortaokul ve lise mezunu seyirci olduğunu bulmuştur. Bu çalışmalar, yaptığımız araştırma ile paralellik göstermektedir. Bu durum; Türkiye gerçeğini göz önüne aldığımızda, eğitim düzeyi açısından örneklememiz içindeki seyircilerin, eğitim oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Seyirciler arasında en büyük oranı %33.2 oranı ile öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum tablo 1'deki, yaş kategorilerini dikkate aldığımızda oldukça anlamlı görülmektedir. Ayrıca meslek dağılımında, serbest meslek sahibi olanların oranı %17.3, işçilerin oranı %13.4, sanayici grubunun %11.8 ve memur grubunun %10.5 olduğu görülmektedir. Acet (2001) yaptığı çalışmada öğrenci grubunu %30.2, Taşkın (2000) öğrenci grubunu %22.3, Arıkan (2000) öğrenci grubunu %48.1, Karagözoğlu ve Ay (1999) yaptığı çalışmada öğrenci grubunu %31, serbest meslek sahiplerini de %28 oranında bulmuştur. Bu sonuçlar bizim çalışmamızla aynı paralelliktedir. Ayrıca, Gültekin ve arkadaşları (2000) yaptığı çalışmada seyircilerin meslek gruplarını %42 esnaf, %23 öğrenci grubu olarak bulmuşlardır. Bozdemir (1998) ise yaptığı araştırmada seyircilerin meslek gruplarına göre dağılımında %60.1 oranında emekli, %11.2 oranında da öğrenci grubu olduğunu bulmuştur.

Araştırma grubumuzun %51'inin, 250 milyon ve aşağısı gelir dağılımı ile düşük gelir düzeyinde olduğu bulunmuştur. Araştırmamızda ekonomik düzeyin düştükçe olaylara katılmanın paralel bir şekilde arttığı bulunmuştur. Dolayısıyla ekonomik düzeyin insanların kişilikleri ve davranış türleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Araştırmamızla paralellik gösteren bir çalışmada Bozdemir (1998)'in tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada seyircilerin gelir düzeylerinin %80 oranıyla orta ve düşük seviyede olduğu bulunmuştur. Kayaoğlu (2000) tarafından yapılan çalışmada ise orta düzeyde gelire sahip olan seyircilerin oranı %75.5 oranında bulunmuştur.

Ankete katılan seyircilerin %57.3'ü futboldaki oyun kurallarını ve yeni yapılan değişiklikleri bildiklerini ifade etmişlerdir. Şahin (2003) tarafından yapılan araştırmada da seyircilerin %67.1 oranda futbol oyun kurallarını bildikleri bulunmuştur. Bu çalışma araştırmamızla paralellik göstermektedir.

Tablo 5'de ankete katılan seyircilerin medeni durumlarına göre dağılımları incelenmiştir. Evli ve bekar olan seyircilerin oranları birbirine yakındır. Evli olanlar %49.8 oranında iken, bekarlar %50.2 oranındadır. Kayaoğlu (2000) tarafından yapılan

araştırmada seyircilerin %25'i evli, %72'si bekar, Bozdemir (1998) tarafından yapılan araştırmada ise seyircilerin %71.9'u bekar, %27.5'i evli bulunmuştur. Bu sonuçlar futbol seyircilerinin, medeni durumlarının farklılıklar gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Ankete katılan seyircilerin ikamet ettikleri yerlere göre dağılımında il merkezi % 47.9 oranıyla ilk sırada yer almaktadır. Bunu %30.3 oranı ile büyük şehir izlemektedir. Bozdemir (1998) yaptığı araştırmada, seyircilerin ikamet ettikleri yerlere göre dağılımında %56.2 oranında "çevre mahalleden birinde oturmaktayım" sonucunu bulmuştur. Bu da seyircilerin il merkezine yakın yerlerde bulunduğunu göstermektedir. Konyaspor seyircisinin, herhangi bir taşkınlıklarından dolayı takımın ceza almamış olmasında ve eğitim durumlarının yüksek seviyelerde bulunmasında, merkezde ikamet etmelerinin sebep teşkil ettiği, bu sonuçlarla ortaya konmuştur.

Tablo 10'da ankete katılan seyircilerin %76.5'lik oranında Konyaspor' un şampiyon olması yolunda, önüne engeller konulduğu düşüncesine sahip oldukları bulunmuştur. Konyaspor seyircisi, bu seneye kadar çeşitli nedenlerle şampiyon olmalarının engellendiği düşüncesine sahiptir.

Tablo 11'de, seyircilerin müsabakalara gitme sıklıkları incelenmiştir. Seyircilerin %52.3'ünün kendi sahalarındaki maçlara gittiği, %24.4'ünün müsait oldukları zaman maçlara gittikleri, %12.8'inin çok sık maça gitmedikleri, %6.1'nin ise deplasman ve kendi sahalarındaki bütün maçlara gittikleri sonucu bulunmuştur. Bozdemir (1998) yaptığı araştırmada, seyircilerin %83.2'sinin her hafta sonu maça gittiklerini ve ekonomik durumlarının iyi olmaması halinde bile hiçbir zaman takımlarını yalnız bırakmadıkları sonucunu bulmuştur. Şahin (2003) yaptığı araştırmada, seyircilerin %47.4'ünün sürekli maç izlediklerini, Taşkın (2000) seyircilerin %42.5'inin her maça gittiğini, %37'sinin ise ara sıra maçlara gittiklerini bulmuştur. Kayaoğlu (2000) %55 oranında seyircilerin kendi sahasındaki maçlara gittiklerini, Çepe (1992) ise seyircilerin %57 oranında futbol karşılaşmalarına devamlı gittiğini bulmuştur.

Ankete katılan seyircilerin günlük yaşantıları ile müsabaka esnasındaki tepkilerinin aynı olup olmadığı arasındaki dağılımda, seyircilerin %41.8'i tepkilerinin aynı olmadığını ifade ederken, %35.9'u aynı olduğunu belirtmişlerdir. Acet (2001) yaptığı araştırmada, seyircilerin %45.4'ünün tepkilerinin aynı olmadığı sonucu bulmuştur.

Ankete katılan seyirciler, takımlarının mağlup olması durumunda %34.9 oranında bu mağlubiyeti bir hafta boyunca düşündüklerini belirtmişlerdir. %22.7 oranında seyirci ise kendilerinin alınan yenilgiden pek etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Şahin (2003) tarafından yapılan araştırmada, seyircilerin %78.3'ünün alınan yenilgi normal karşıladıkları sonucu bulunmuştur. Bozdemir (1998) yaptığı araştırmada ise, seyircilerin %59.5'inin alınan mağlubiyet sonrası o gece uyuyamadıkları ve %27'sinde mağlubiyetten pek etkilenmedikleri sonucu bulunmuştur.

Seyircilerin %73.5 oranının çevrelerine göre sakin ve uyumlu oldukları sonucu bulunurken %19.8'inin ise asabi ve hırçın olduğu tespit edilmiştir. Bozdemir (1998)'in yaptığı araştırmada seyirciler çevrelerine göre %52.8 oranında hırçın, %34.8 oranında sessiz ve sakin bulunmuştur. Acet (2001) yaptığı araştırmada ise %68.1 seyircinin çevresine göre uyumlu ve sakin, %8.3 seyircinin ise hırçın olduğu bulunmuştur.

Seyircilerin, hakemin takımın aleyhine vermiş olduğu bir kararda %59.7 oranında tavırlarının bu kararı saygıyla karşılayabilecekleri şeklinde olacağı, %23.7 oranında ise bu karara tepkilerini küfür ederek belirtebilecekleri sonucu bulunmuştur. Şahin (2003) yaptığı araştırmada, seyircilerin hakemin yanlış karar vermesi sonucunda %55.1'inin bu kararı normal karşılayacakları, %42'sinin ise küfür ederek bu karara tepkilerini dile getirecekleri sonucunu bulmuştur. Bu araştırma bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir,

Tablo 18'te ankete katılan seyircilerin takımın yenilgisinden sonra hırslarını kimden çıkaracakları sorusuna %35.3 oranda seyirci diğer (kendimden ve hiç kimseden) cevabını vermişlerdir. %18.5 oranındaki seyirci ise hırslarını rakip seyirciden, %10.9 oranında hakemlerden, %12.8 oranında kendi takımının sporcu, antrenör ve yöneticisinden, %9.9 oranında arkadaşlarından, mağlubiyetin hırsını çıkaracaklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan seyirciler, taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının en önemli nedeni olarak; %28.6 oranında takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu olduğunu belirtirlerken, %26.9 oranında da taraftarların yetersiz eğitimlerinin şiddete neden olduğunu belirtmişlerdir. Bunu %16.6 oranıyla doğal kişilik yapısındaki şiddet eğilimi, %14.1 oranıyla da yetersiz ya da tahrik edici güvenlik tedbirleri izlemektedir. Çalışmamıza paralellik gösteren Acet (2001)'in yaptığı çalışmada, taraftarların yetersiz eğitimlerinin, şiddete neden olduğunu belirten seyircilerin oranı %61.4 olarak bulunmuştur.

Seyircilerin müsabakaya gitme nedenlerinin %67.4 oranında takımı desteklemek, %11.8 oranında boş zaman değerlendirmek ve deşarj olmak olduğu sonucu bulunmuştur. Şahin (2003) yaptığı araştırmada, seyircilerin %37.3 oranında takımı desteklemek için, %43.7 oranında ise maçları canlı izlemeyi sevdikleri için maçlara gittikleri sonucunu bulmuştur. Çepe (1992), seyircilerin %43 oranında deşarj olmak için, %17 oranında da tuttuğu takımı seyretmek için karşılaşmalara gittiklerini bulmuştur. Bozdemir (1998) ise seyircilerin maç izlemeye gidiş nedeninin %83.7 oranında takımı desteklemek olduğu sonucunu bulmuştur. Bu çalışmalar araştırmamızla paralellik göstermektedir.

Tablo 21’de ankete katılan seyirciler, futbol karşılaşmalarından önce kendilerini saldırganlığa yönelten en önemli faktör olarak %38.9 oranla rakip futbolcuların tavırları olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu %29 oranla medya, %19.7 oranla geçmiş maçlardaki olaylar, %6.7 oranla da kulüp yöneticilerinin açıklamaları izlemiştir. Maçlardan önce medya tarafından yapılan yayınlardan seyircilerin olumsuz yönde etkilendikleri bir gerçektir. Medya maçlardan önce yapacağı yayınları daha dikkatli ve titizlikle seçmeli, futbol seyircisini saldırganlığa özendirerek ve yönlerecek yayınlardan kaçınmalıdır.

Seyircilerin müsabaka esnasında saldırganlığa yönelmelerindeki en önemli faktör olarak %36.8 oranıyla hakemin yanlış tutum ve davranışları bulunmuştur. %26.7 oranıyla rakip seyircinin olumsuz davranışları seyircileri saldırganlığa yönelten 2. faktör olarak bulunmuştur. Rakip takım oyuncusunun müsabaka esnasındaki tavırları da seyircileri saldırganlığa yönelten bir sebep teşkil etmektedir (%21.8). Şahin (2003) yaptığı araştırmada, maçlarda seyircileri tahrik eden unsurlar olarak, %51.1 oranında hakemin yanlış ve taraflı olduğuna inanılan tutumu ile %14.7 oranında rakip seyircinin kötü tezahüratının olduğu sonucu bulunurken, Karagözoğlu ve Ay (1999)’ in yaptıkları araştırmada seyircileri tahrik eden unsurlar olarak, %46 hakemin davranışları, %26 futbolcuların, %28 seyircinin davranışları sonucu bulunmuştur. Çepe (1992) ise yaptığı çalışmada seyircilerin saldırganlığa yönelmelerinde %40 karşı takım seyircisi, %16 hakemler, %15 oyuncuların etken olduğu sonucunu bulmuştur. Acet (2001)’de %82 oranla hakemin yanlış tutum ve davranışlarının seyircileri müsabaka esnasında saldırganlığa yönelttiği sonucunu bulmuştur. Gültekin ve arkadaşları (2000) saha içinde ve saha dışında çıkan olayların nedenini hakemler ve rakip taraftarlar olarak bulmuştur. Yapılan bu çalışmalar, araştırmamızla paralellik göstermektedir. Hakemlerin kararlarının, müsabakayı izlemeye gelen seyircilerin saldırgan davranışlarını harekete geçirmede önemli bir etken

olduğu bu çalışmalarla da ortaya konmuştur. Hakemlik müessesesinin daha iyi analiz edilerek Türkiye Futbol Federasyonunun hakemlerin yetişmesinde daha dikkatli, daha yapıcı olması gerekmektedir. Artık günümüz şartlarında hakemliğin bir meslek haline gelmesi yolunda çalışmalara başlanması gerekmektedir.

Seyircilerin galip gelmek için her yolun mubah olup olmadığına ilişkin dağılımında; %34.4 oranında seyirci galibiyet için her yolun mubah olarak görmektedir. %42.9 oranında seyirci ise hayır cevabıyla her yolun mubah olmadığı yolunda görüş bildirmişlerdir. Seyirciler galibiyet için her yola başvurmanın doğru olmadığı düşüncesinde çoğunlukta olmalarına rağmen, her yolun mubah olduğunu düşünenlerde küçümsenmeyecek orandadır.

Tablo 25’de seyircilerin müsabaka izlerken kötü ve küfürlü tezahüratta bulunup bulunmadıkları incelenmiştir. Kötü ve küfürlü tezahürata katılan seyircilerin oranı %22.1, katılmayanların oranı ise %42.4 olarak bulunmuştur.

Bu sonuca paralellik gösteren tablo 21’de, ankete katılan seyircilerin müsabaka esnasında ne tür tezahüratlara katılmayı sevdiğine ilişkin dağılım incelenmiştir. Seyircilerin %70 oranında takım sloganına katıldıkları, %8.2 oranında küfür etme eğiliminde oldukları sonucu bulunmuştur.

Tablo 27’de, müsabakalar esnasında küfür etme olayının nasıl bir davranış olduğu düşüncesinde; seyircilerin %75.4 oranıyla küfür etmenin suç ve hatalı olduğu düşüncesine sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuçta, tablo 21 ve 22 ile paralellik göstermektedir. Şahin (2003) yaptığı çalışmada, seyircilerden %88.4’ünün küfür olayını doğru bulmadıkları sonucunu bulmuştur. Bozdemir (1998) yaptığı çalışmada seyirciler arasında küfür etmenin %35.4 oranla hata ve suç olduğu sonucunu bulurken, Acet (2001) ise küfürün %66 oranında hatalı ve suç olduğu sonucunu bulmuştur.

Seyircilerin, Konyaspor taraftarı olmamaları halinde %40.6’ sının başka hiçbir takımı tutmayacakları, %15.1 oranla Galatasaray, %13.2 oranla Fenerbahçe, %12 oranla Beşiktaş, %1.9 oranla Trabzonspor taraftarı olabilecekleri sonucu bulunmuştur. %12.8 oranında seyircinin ise sadece maç izlemeye geldiği, taraftar olmadığı bulunmuştur.

Verilerin analizinde, seyircilerin yaş grupları ile tuttıkları takımın mağlubiyeti sonrası etkilenme durumlarında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). 15-25 yaş

grubunda bu düşünce belirgin bir şekildedir. Seyircilerden %34.9'unda, takımın mağlubiyetleri sonrasında, bir hafta boyunca bu mağlubiyeti günlük yaşantılarında düşünecekleri şeklinde sonuç bulunmuştur. Seyircilerin büyük bölümünün mağlubiyetten, sosyal hayatlarını etkileyebilecek düzeyde etkilendikleri görülmüştür.

Seyircilerin yaş grupları ile hoşlandıkları müzik türleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Özellikle 15-25 yaş grubundaki genç kuşak olarak tanımlanan seyircilerin %23.8 oranda arabesk müziği dinledikleri bulunmuştur.

Yaş grupları ile müsabaka sırasında saldırganlığa yönelmelerindeki unsurlar incelendiğinde hakemin yanlış tutum ve davranışları (%36.8) ile rakip seyircilerin olumsuz davranışları (%26.7) ana neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo verileri istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Bütün yaş gruplarında saldırganlığın ana nedenleri olarak bu düşünceler hakimdir.

Yaş grupları ile galip gelmek için her yolun mubah olup olmadığı arasındaki ilişkide; 15-20 yaş grubunda ki taraftarların %12.8'lik kısmının galip gelmek için her yolun mubah olduğu düşüncesinde oldukları bulunmuştur. 21-25 yaş grubunda bu düşünce %5.5 oranı, 26-30 yaş grubunda ise %4.6 oranını kapsamaktadır. Takımın galibiyetinin her şeyden önemli olduğu düşüncesi, yaş grubu düştükçe artma göstermiştir.

Yaş grupları ile müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Seyircilerde ki genel kanı, küfrün hatalı bir hareket olduğu yolundadır (%56.9). Yalnız deşarj yolu ve hak olduğunu düşünen seyircilerin oranı ise küçümsenmeyecek boyuttadır (%20.8). Bu oran toplam seyircinin 1/5'ini oluşturmaktadır. 15-25 yaş grubunda küfrün hak olduğu düşüncesi %5.8'dir. 26-30 yaş grubunda %2.7, 31-35 yaş grubunda %1.2, 36-40 yaş grubunda %1.6, 41 ve üstü yaş grubunda ise %0.8'dir. Yaş grubunun yükseldikçe küfrün hak olduğu düşüncesinde düşme olduğu bulunmuştur.

Seyircilerin eğitim durumları ile günlük yaşantıları ve müsabaka esnasındaki tepkilerinin aynı olup olmadığı arasındaki ilişkide, tepkilerinin aynı olmadığını belirtenlerin oranı %41.8'dir. Tepkilerinin aynı olmadığını belirtenler içerisinde, eğitim durumları ilkokul ve ortaokul olanların oranı %18.4 olarak bulunurken, lise, yüksekokul ve üniversite mezunu olanların oranı %22.9 olarak bulunmuştur. Eğitim düzeylerine göre seyircilerin tepkileri değerlendirildiğinde; eğitim düzeyi yüksek olan seyircilerin bile

günlük hayattaki tepkileri ile müsabaka esnasındaki tepkilerinin bu kadar değişkenlik arz etmesi düşündürücü bulunmuştur. Günlük hayatta çok sakin olan bir seyirci, müsabaka esnasında farklı bir kişiliğe bürünerek kavgaya ve dövüşe katılan farklı bir kişilik olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Eğitim durumları ile taraftarı olunan takımın mağlubiyetinden sonra hırslarını kimden çıkaracakları arasındaki ilişkide; seyircilerin %35.3'ünün diğer cevabını seçerek, hırslarını hiç kimseden ve kendilerinden çıkarabilecekleri sonucu bulunmuştur.

Eğitim durumları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$). Şiddete neden olan faktörler arasında en çok takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin durumu (%28.6) ve taraftarın yetersiz eğitimlerinin olduğu (%26.9) bulunmuştur. Takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu; yani sezon bitimine yaklaşıldığı haftalarda elinden şampiyonluğu kaçıran takımın seyircisi, bu kaçan şampiyonluğa tepkilerini sert bir şekilde göstermekte, kazanılamayan şampiyonluğu şiddetle ilişkilendirerek kendilerini tatmin yolunu gitmektedirler. Bir diğer neden olan taraftarın yetersiz eğitimleri ise günümüz futbolunun önde gelen sorunlarından birini teşkil etmektedir. Takımın, taraftarın beklentilerini gerçekleştirememesi sonucu şiddet olayının patlak vereceğini belirtenler %9.7 oranda lise, %6.7 oranda ilkokul, %5.2 oranla üniversite, %4.4 oranla da ortaokul düzeyindeki seyircilerdir. Taraftarın yetersiz eğitimlerinin şiddet olayına sebebiyet vereceğini düşünenler; %9.9 oranla lise, %6.9 oranla ilkokul, %4.2 oranla da üniversite eğitim düzeyindeki seyircilerdir.

Eğitim durumları ile müsabaka esnasında kendilerini saldırganlığa yönelten faktörler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Seyircilerin, saldırganlığa yönelmelerindeki faktör olarak; hakemin yanlış tutum ve davranışları (%36.8), rakip seyircinin olumsuz davranışları (%26.7), ve rakip oyuncunun olumsuz davranışları (%21.8) bulunmuştur. Seyircilerin eğitim düzeylerindeki dağılımda bu nedenler birbirine yakın sonuçlar teşkil etmektedir.

Eğitim durumları ile şiddet olayına karşı alınabilecek tedbirler arasında ki ilişkide; seyirciler, taraftarın oyun kuralları konusunda eğitilmesini (%29.4) ve maç öncesi yatıştırıcı aktivitelerin yapılması (%22.9) gerektiğini düşünmektedir. Taraftarın oyunu

kuralları konusunda eğitilmesi gerektiğini düşünen seyircilerin eğitim durumları, %12.2 lise, %6.7 ilkokul, %4.2 üniversite olarak bulunmuştur.

Seyircilerin eğitim durumları ile galip gelmek için her yolun mubah olup olmadığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Galip gelmek için her yolun mubah olmadığını belirten lise düzeyindeki seyircilerin oranı %16, üniversite düzeyindeki seyircilerin oranı %9.5, ilkokul düzeyindeki seyircilerin oranı ise %5.5 oranında bulunmuştur. Tablo 34 genel olarak değerlendirildiğinde, eğitim durumlarına göre seyircilerin düşüncelerinde farklılık görüldüğü bulunmuştur. Seyircilerin eğitim durumları yükseldikçe, galip gelmek için her yolun mubah olmadığını düşünenlerin sayısında da artış olduğu gözlemlenmiştir.

Seyircilerin eğitim durumları ile müsabaka esnasında ne tür tezahürlere katıldıkları arasındaki ilişkide; seyircinin %70' inin takım sloganına katıldıkları bulunmuştur. Eğitim durumlarına göre, takım sloganına katılanların oranı, lise düzeyindekilerde %23.5, ilkokul düzeyindekilerde %18.5, ortaokul düzeyindekilerde %11.3, üniversite düzeyindekilerde %11.1 olarak bulunmuştur.

Tablo 42'de seyircilerin eğitim durumları ile müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Küfür etmenin hatalı bir davranış olduğu düşüncesine sahip olan seyircilerin oranı %56.9 olarak bulunmuştur. Seyircilerden lise eğitim düzeyinde olanların, %20.4'ü bu düşünceye sahiptir. Bunu %13.5 oranla ilkokul, %10.5 oranla ortaokul, %11.9 oranla da yüksekokul ve üniversite eğitim düzeyinde olan seyirciler izlemektedir.

Meslek grupları ile müsabakalara gitme sıklıkları arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Seyircilerin %52.3'ünün kendi sahalarındaki maçlara gittikleri gözlemlenmiştir. Mesleklere göre dağılımında %11.5 oranında öğrenci, %9.5 oranında serbest meslek, %8.2 oranında sanayici, %7.4 oranında işçi, %6.5 oranında memur, %6.3 oranında tüccar-esnaf, meslek grubunun takımın kendi sahalarındaki maçlara gittikleri bulunmuştur. Değerlerden anlaşılacağı gibi meslek gruplarının kendi sahalarındaki maçlara gitme oranı birbirine yakınlık göstermektedir.

Meslek grupları ile amigoların kendilerini nasıl etkiledikleri arasındaki ilişkide; seyircilerin %75'inin olumlu ve olumsuz olarak amigolardan etkilendikleri bulunmuştur. Amigolardan olumsuz yönde etkilenen meslek grupları olarak; öğrenci, serbest meslek,

memur, işçi, tüccar-esnaf ve sanayici grubunun %16.5 oranda olduğu bulunmuştur. Amigolar, müsabakalar esnasında üstlendikleri sosyal rol ve liderlik gereği büyük öneme sahip kişilerdir. Binlerce seyirciyi bir hareket veya söz ile aynı hedefe yönlendirebilen ve takımlara büyük destek sağlayan kişiler olmakla birlikte, yaptıkları davranışlar ve söyledikleri sözlerle seyirciyi ters yönde de etkileyebilmektedirler. Bu yüzden amigolar, yeterli eğitim düzeylerine sahip olan kişiler arasından seçilmelidir. Bu görüşün futbol kulüpleri tarafından benimsenmesi ile, statlardaki olayların önüne belli bir oranda geçilebileceği düşünülmektedir.

Meslek grupları ile amigoların davranışlarını nasıl değerlendirdikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Amigoların seyirciler üzerinde %69.7 oranında olumsuz etki yaptığı gözlemlenmiştir (şuursuz hareket ediyorlar, olayları ateşliyorlar, saldırgan duygularımızı faaliyete geçiriyorlar). Bu olumsuz etkilerden; amigoların olayları ateşlediklerini düşünen öğrenci grubu %12.2, işçi meslek grubu ise %5 oranındadır. Yine amigoların, şuursuz hareket ettiklerini düşünen seyirci meslek grubu %6.9 oranla öğrenci, %5 oranda serbest, %3.4 oranda memur, %3.2 oranla da işçi grubu olarak bulunmuştur.

Tablo 46’da ankete katılan seyircilerin meslek grupları ile hakemin takım aleyhine vermiş olduğu kararda tavırlarının nasıl olacağı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Seyircilerin %23.7’sinin tepkilerini küfür ederek belirtecekleri ve tepkilerini bu şekilde belirtenlerin %11.5’inin öğrenci grubu, %4.4’ünün serbest meslek grubu, %2.3’ünün tüccar-esnaf grubu, %2.1’inin ise işçi meslek grubuna ait olduğu bulunmuştur. Hakemin kararlarını saygıyla karşılayan seyircilerin oranı ise %59.7’dir. Bu oran futbol seyircisi için küçümsenmeyecek bir rakamı teşkil etmektedir.

Tablo 47’de seyircilerin meslek grupları ile ne tür müzik dinlemekten hoşlandıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). En çok dinlenen müzik türü olarak arabesk müziğin (%34.9) öne çıktığı gözlemlenmiştir. Arabesk müziğin, meslek gruplarına göre dinlenme oranlarında öğrenci grubu %11.8, işçi grubu %7.1, serbest meslek grubu %6.1 ve sanayici grubu %5.7 oranında bulunmuştur. Memur grubunun en çok halk müziği dinlediği, tüccar-esnaf ve emekli grubunun ise en çok Türk sanat müziği dinledikleri bulunmuştur. Meslek grubunun iyiye doğru gittikçe dinlenen müzik türünün de buna paralel olarak değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir.

Meslek grupları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumunun (%28.6) şiddete neden olacağını düşünen meslek grupları %10.9 öğrenci, %5.9 serbest meslek, %3.2 tüccar-esnaf meslek grubu olarak bulunmuştur. Taraftarın yetersiz eğitimlerinin şiddete neden olacağını düşünen (%26.9) meslek grupları ise %5 memur, %3.8 işçi, %3.2 sanayici, %1.1 emekli grubu olarak bulunmuştur. Meslek gruplarının çeşitliliğine göre şiddete neden olabilecek sebeplerin değişkenlik gösterdiği bu tablo verileri ile ortaya konmuştur.

Meslek grupları ile şiddet olaylarına karşı alınabilecek tedbirler arasındaki ilişkide; seyircilerin %29.4 oranla taraftarların oyun kuralları konusunda eğitilmesi, düşüncesinde olduğu bulunmuştur. Meslek gruplarına göre dağılımda, anket uygulanan seyircilerin geneli bu düşüncede olduklarını belirtmişlerdir. %9.9 oranında öğrenci grubu, %5 serbest meslek grubu, %4.8 işçi grubu, %3.1 memur ve sanayici grubu, %2.1 tüccar-esnaf grubu, %1.1 emekli grubu, taraftarın oyun kuralları konusunda eğitilmesinin, şiddeti önlemede büyük fayda sağlayacağı görüşündedirler.

Tribünde oturma konumları ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Maçları izlemeye gelen seyirciler arasında, eğitim durumları üniversite ve lisansüstü (%6) olanlar maç izlemek için ilk tercih olarak kapalı tribünü seçmektedir. Ortaokul ve lise eğitim düzeyinde olanlar (%15.3) ilk tercih olarak kale arkası (skorbord) tribününü, ilkokul ve yüksekokul düzeyinde olanlar ise (%9.7) maraton tribününü tercih etmişlerdir. Eğitim seviyesi üst sınıfta olanların maç izlemek için kapalı tribünü tercih ettikleri görülmüştür. Taşğın (2000)' in yaptığı araştırmada, kapalı tribünde oturanların eğitim düzeyleri, %2.2 ilkokul, %5.6 ortaokul, %32.2 lise, %52.2 üniversite, %7.8 yüksek lisans ve doktora olarak bulunmuştur. Bu çalışma bizim araştırmamızla paralellik göstermektedir.

Tribünde oturma konumları ile müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu arasındaki ilişkide; ankete katılan seyircilerin %75'inin küfür etmenin hatalı ve suç olduğu düşüncesine sahip oldukları bulunmuştur. Tribünde oturma konumlarına göre incelendiğinde oranların birbirine yakın olduğu bulunmuştur. Kapalı tribünün %18.1'i, Kale arkası (skorbord) tribününün %17'si kale arkası tribününün %16'sı, maraton tribünün %15.8'i, numaralı tribünün %8.4'ü müsabaka esnasında küfür etmenin hatalı ve suç teşkil eden bir unsur olduğu düşüncesine sahiptir.

Tribündeki oturma konumları ile amigoların kendilerini nasıl etkiledikleri arasındaki ilişkide; ankete katılan seyircilerden, kapalı tribünde oturanların %13'ünün, maraton ve kale arkası (skorbord) tribünlerinde oturanların %12.8'inin, kale arkası tribününde oturanların %11.6'sının, numaralı tribünde oturanların %8.4'ünün amigolardan olumlu yönde etkiledikleri bulunmuştur.

Ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile amigoların davranışlarını nasıl değerlendirdikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Amigoların davranışlarını; olayları ateşliyorlar, şuarsuz hareket ediyorlar, saldırgan duygularımızı faaliyete geçiriyorlar gibi nedenleri seçerek onların davranışlarını olumsuz değerlendiren seyircilerin %16.7'si kapalı, %16.3'ü kale arkası (skorbord), %15.2'si maraton, %14.3'ü kale arkası, %7'si numaralı tribünde oturmaktadır.

Ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Seyircilerin %28.6'sı şiddet olayını, takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumuna bağlarken, %26.9 seyirci ise taraftarın yetersiz eğitimlerinin şiddete neden olabileceği düşüncesine sahiptir. Kapalı tribünde, şiddet olayının sebebi olarak %9.7 oranla taraftarın yetersiz eğitimlerinin olduğu görüşü hakimdir. Maraton (%8), kale arkaları (%13) ve numaralı (%3.1) tribünlerde ise takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumunun, şiddete etki eden faktör olarak öne çıktığı görülmüştür.

Seyircilerin tribünde oturma konumları ile takımın mağlubiyetinden sonra hırslarını kimden çıkardıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Ankete katılan seyircilerin %35.3'ünün hırslarını, hiç kimseden ve kendinden çıkaracakları (diğer) sonucu bulunmuştur. Hırslarını rakip seyirciden çıkaracakların oranı ise %18.5'dir. Kale arkalarındaki tribünlerde, rakip seyirciden hırslarını çıkarmak isteyenlerin oranı %9.1, maraton tribününde %4, numaralı tribünde %3.2, kapalı tribünde ise %2.1'dir. Kale arkalarında ki tribünlerden, kapalı tribüne doğru gidildikçe seyircilerde, mağlubiyet sonrası etkinin azaldığı görülmüştür.

Seyircilerin tribünde oturma konumları ile müsabaka izlemeye niçin gittikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Ankete katılanların %67.4'ü müsabaka izlemeye takımı desteklemek için gittikleri belirtmişlerdir. Kapalı tribünde bu oran %14.7

olarak bulunmuştur, bu tribünde müsabaka izlemeye küfretmek için gelen seyirci bulunmamaktadır.

Seyircilerin tribünde oturma konumları ile müsabaka izlerken kötü ve küfürlü tezahüratta bulunup bulunmadıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Seyircilerin %42.4'ünün bu tür tezahüratlara katılmadıkları gözlemlenmiştir. Kapalı tribünde oturanların %13.4'ü, kale arkası (skorbord) tribününde oturanların %8.8'i, maraton tribününde oturanların %8.2'si, kale arkası tribününde oturanların %7.6'sı, numaralı tribünde oturanların %4.4'ünün bu tür tezahüratlara katılmadıkları bulunmuştur.

Ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile aylık gelir dağılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Ankete katılan 250 milyon ve aşağı gelir seviyesinde olan seyirciler, tribünde oturmada ilk tercih olarak; kale arkaları (%26), maraton (%13.7), ve numaralı (%5.3) tribünleri seçmiştir. Gelir seviyesi 501-750 milyon düzeyinde olan seyirciler ise kapalı tribünde (%6.1) oturmayı tercih etmektedir. 751 milyon ve 1 milyar yukarısında gelir düzeyine sahip olan seyircilerin de ilk tercih olarak kapalı tribünü (%6.9) tercih ettikleri görülmüştür. Seyircilerin müsabaka izlerken, oturmayı tercih ettikleri tribünlerin gelir dağılımlarına göre değişkenlik gösterdiği, gelir seviyesi yüksek olan seyircilerin maç izlemek için kapalı tribünü tercih ettikleri, gelir seviyesi düşük olan seyircilerin ise bilet fiyatı yönünden daha ucuz olan kale arkaları, maraton ve numaralı tribünü tercih ettikleri bulunmuştur.

Seyircilerin tribünde oturma konumları ile arabalarının olup olmadığı arasındaki ilişkide; %41 seyircinin arabasının olduğu, %59 seyircinin ise arabasının olmadığı bulunmuştur. Seyircilerin gelir dağılımlarına göre oturmayı tercih ettikleri tribünlerin değişkenlik gösterdiği sonucunu bu oranlarda destekler niteliktedir. Arabası olanların çoğunluğunu %11.3 oranla kapalı tribünde oturan seyirciler oluşturmaktadır.

Ankete katılan seyircilerin tribünde oturma konumları ile hakemin takım aleyhine vermiş olduğu bir kararda tavırlarının nasıl olacağı arasındaki ilişkide; kapalı tribünde oturan seyircilerin %16.2'si hakemlerin kararlarını saygıyla karşılayacakları yolunda görüş bildirmişlerdir. Bunu %13.4 oranla maraton tribünü, %12 oranla kale arkası (skorbord) tribünü, %12.8 oranla kale arkası tribünü, %5.3 oranla da numaralı tribün izlemektedir. Hakemin takım aleyhine verdiği bir kararda tepkilerini küfürle dile getireceklerini belirten taraftarların %10.1'inin kale arkası tribünlerinde, %6.1'inin maraton tribünlerinde, %4'ünün

numaralı tribünlerde ve %3.4'ünün kapalı tribünlerde oturdukları bulunmuştur. Tribünde oturma konumlarına göre; kapalı tribünde hakemin yanlış kararına küfür ederek tepkilerini gösteren seyircilerin oranı düşük bulunurken, diğer tribünlerde küfür edenlerin oranları yüksek bulunmuştur.

Sonuç olarak; Konyaspor futbol seyircisinin yaş dağılımlarında, genç bir taraftar kitlesine sahip olduğu, eğitim durumlarının yüksek olduğu, futbol oyun kurallarını büyük ölçüde bildikleri, Konyaspor'un şampiyon olmasında önüne bir takım engeller konulduğuna inandıkları, kendi sahalarındaki maçları büyük ölçüde izledikleri, takımın aldığı mağlubiyetten büyük ölçüde etkilenmelerine rağmen, sakin ve uyumlu bir kişiliğe sahip oldukları, hakem hatalarına karşı kararları saygıyla karşıladıkları, takımın mağlubiyetinden sonra çevrelerine zarar vermedikleri, müsabaka izlemeye takımlarına destek vermek için gittikleri, müsabaka esnasında büyük ölçüde takım sloganlarına katıldıkları bulunmuştur.

Konyaspor taraftarı, yaptıkları bir taşkınlıktan dolayı takımlarına herhangi bir cezaya sebebiyet vermemişlerdir. Bütün bu olumlu bulgulara rağmen; Konyaspor taraftarının müsabaka öncesinde, rakip futbolcuların tavırlarından ve medyanın yayınlarından, müsabaka sırasında ise hakemler ve rakip seyircinin olumsuz davranışlarından etkilenerek şiddete yönelebileceği, sonucu bulunmuştur. Ayrıca taraftarın oturma konumlarını belirleyen faktörler olarak da; eğitim durumları ve aylık gelir dağılımlarının etkili olduğu görülmüştür.

6. ÖZET

S.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ/ KONYA-2003

Hakan Salim ÇAĞLAYAN

Danışman

Yrd.Doç.Dr. İ Bülent FİŞEKÇİOĞLU

Bu çalışma; Konyaspor seyircisini şiddet ve şiddete yönelten sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin incelenmesi kapsamında ele alınarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2002-2003 futbol sezonunda 2.Lig A Kategorisinde Konya Atatürk Stadyumunda oynanan Konyaspor-Akçaabatsebatspor müsabakasında, Konyaspor futbol seyircisi oluşturmuştur.

Çalışma; stadyumdaki seyircilerin oturdukları konuma göre, tesadüfî örneklem yoluyla: kapalı tribün 121, kale arkası (skorbord) tribünü 114, kale arkası tribünü 107, maraton tribünü 117 ve numaralı tribün 65 olmak üzere 524 seyirciden oluşmuştur.

Anketler, SPSS For Windows 10.0 paket programına aktarılmış, frekans dağılımları ve değişkenler arasında ilişki olup olmadığı; Ki-Kare testi uygulanarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada seyircilerin yaş grupları ile; tuttıkları takımın mağlubiyetinden sonra etkilenme durumları, hoşlandıkları müzik türleri ve müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu düşünceleri,

Eğitim durumları ile; taraftarı oldukları takımın mağlubiyetinden sonra hırslarını kimden çıkardıkları, taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri, galip gelmek için her yolun mubah olup olmadığı üzerindeki düşünceleri ve müsabaka esnasında küfür etmenin nasıl bir davranış olduğu düşünceleri,

Meslek grupları ile; müsabakalara gitme sıklıkları, amigoların davranışlarını nasıl değerlendirdikleri, hakemlerin takımları aleyhine vermiş oldukları kararda tavırlarının nasıl olacağı, hoşlandıkları müzik türleri ve taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri,

Tribünde oturma konumları ile; eğitim durumları, amigoların davranışlarını nasıl değerlendirdikleri, taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının sebepleri, taraftarı oldukları takımın mağlubiyetinden sonra hırslarını kimden çıkardıkları, müsabaka izlemeye niçin gittikleri, müsabaka izlerken kötü ve küfürlü tezahüratta bulunup bulunmadıkları ve aylık gelir dağılımları arasında istatistiki anlamlılık bulunmuştur ($P<0.05$).

Araştırma bulguları; seyircilerin eğitim seviyelerinin ve ekonomik düzeylerinin yükseltilmesinin, şiddete yönelik eylemlerin engellenmesinde, olumlu sonuçlar sağlayabileceği şeklindedir. Ayrıca seyircilerin tribünde oturma konumlarını; eğitim düzeyleri ve gelir düzeyleri etkilemektedir.

7.SUMMARY

Selçuk University Institute of Health Science

Sport Management Sciences

Master Thesis/ KONYA-2003-06-26

Hakan Salim ÇAĞLAYAN

Advisor

Asist.Prof. İ.Bülent FİŞEKÇİOĞLU

This study, prepared with the examination of socio-economic and cultural factors that orientate Konyaspor spectators to violence.

The research group was the spectators of Konyaspor who came to Konyaspor-Akçaabatsebatspor competition at Konya Atatürk Stadium which included 2.League A Category in 2002-2003 football season.

The study made with the site of place that spectator's place they watched the match, by using chance meeting way, 121 covered stands, spectator, 114 goal post back, 107 another goal post back, 117 marathon stand and 65 numbered stands spectator. The total of them was 524.

Research, transferred to SPSS for Windows 10.0 packet program and if there has any relation between frequency dispersion and variables was evaluated with using Chi-Square test.

In this study we found statistical means between the spectator's age group and effecting of them because of their team's defeat, music that they like and thought that the swearwords they use during the match,

Their education state and after the defeat of their team their behaves about awareness, causes of violence between the spectators, thoughts if every thing that made for victory is preventable or not and swearwords They use during the match,

Their occupation group and density of going match, Thought of behaviours of cheerleaders, how will Their attitudes be after the decision of referees opposition to Their teams, music that they liked and causes of violence between spectators,

The place which They sit on stands and education states, how they utilized the behaviours of cheerleaders, the causes of violence between spectators, their behaviours after the defeat of Their team, why they had gone to the match and if They use swearwords during the match or not and dispersion of their monthly revenue.

The findings of research, was that: If we can rise the education state and economic levels of spectators it will obtain positive results of preventing violence behaves and separately the place that they sit on stands is effect of their education levels and revenue levels.

8. KAYNAKLAR

Acet M (1997) *Futbol Seyircisinin Sosyo-Kültürel Yapısının Şiddet Eylemine Etkisi, Voleybol Ve Basketbol Seyircileri İle Karşılaştırılması*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilimi Dahı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Acet M (2001) *Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dahı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Adıgüzel M (1999) *Sporun Kitlelere Yaygınlaştırılmasında Televizyonun Rolü ve Bölgesel Televizyonların Spor Yayın Politikalarının Bölge Halkı Tarafından Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dahı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Admin (2002) *İngiltere'de Tribün Grupları*, Nisan, Tribün Dergi.

Akandere M, Baştuğ G ve Taşgın Ö (2002) *Futbol Maçında Futbolcu Ve Seyircilerin Öfke Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*, Ege Üniversitesi Performans Dergisi, Sayı:3.

Alkan AT (2002) *Taraftarlık Ve Dindarlık Üzerine Bir Deneme*, Aksiyon Dergisi, Sayı:415.

Apaydın A (2000) *Futbola Giriş*, Akmat Aknoğlu Matbaacılık, Bursa.

Arkonoç SA (1998) *Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi*, Alfa Basım Yayım, 2. Baskı, İstanbul.

Aranson E (1995) *Toplumsal Hayvan*, Çev: Aykul T, Us Yayınları, İzmir.

Aron R (1992) *Sınıf Mücadelesi*, Çev: Erol Güngör, Emek Matbaacılık, 2.Baskı ,İstanbul.

Arslan C, Bingölbali A (1997) *Futbol Seyircisini Fanatik Olmaya Yönelten Motivasyonel ve Psikolojik Etkiler*, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim Ve Teknolojisi Dergisi, Yıl:6, 3-10.

Arıkan AN (2000) *Farklı Branşlardaki Spor Seyircilerinin Sosyo-Kültürel Profili ve İzleyicilik Durumları Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Arıpınar E (1991) *Türk Futbol Tarihi*, TFF Yayınları, İstanbul.

Aslantürk Z, Amman MT (2000) *Sosyoloji Kuramlar, Kurumlar, Süreçler, Teorileri*, Kaknüs Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.

Babacan D (1993) *Futbol ve Hakem*, TFF Eğitim Yayınları:4, Ankara.

Baldik Ö (2002) *Futbolun Kuşatıcılığı Altında*, Zafer Dergisi, Ekim 2002, Sayı:310.

Bakker FC Whitting HTA and Vonder Brug H (1992) *Spor Psychologie*, Bern Hans Huber Vlg.

Bilgin N (1994) *Kimlik Sorunu*, Ege Yayınları, İstanbul.

Branko E (1993) *Teknik, Taktik, Sistem-Futbol Oyununun Karakteristiği Üzerine, Futbol ve Kültürü*, Der: Romen Hurak, Wolfgang Reiter, Tanıl Bora, İletiş Yayınları, İstanbul.

Bourdieu P (1997) *Toplumbilim Sorunları*, Çev: Işık Ergüden, Kesit Yayınları, İstanbul.

Bozdemir M (1998) *Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açından Tahlili*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Can G, Eripek S, Boşgelmez M, Gökmen H ve Akkök F (1993) *Spor Psikolojisi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Web Ofset, Eskişehir.

Cebeci D (1995) *Manzum İfadelerin Savaşta ve Spordaki Gücü II*, Türk Yurdu Dergisi, 15(96), 22-30.

Carnibella G, Fox A, Fox K, Cann JM, March J and March P (1996) *Football Violence In Europe*, The Social Research Centre, 28 St. Clements.

Çepe K (1992) *Futbol Müsabakalarında Seyircilerin Saldırganlıkları ve Şiddet Sebepleri Üzerine Bazı Araştırmalar*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çon M, Yetim A, Ağaoğlu SA ve Taşmektepligil MY (1997) *Elit Düzeyde Spor Yapanların Spora Yönlenmelerinde İlk ve Ortaöğretim Kurumlarının Etkisi Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(1), 41-53.

Çaha Ö (1999) *Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak*, Düşünen Siyaset Dergisi, Mart, Sayı:2, 115-125.

Çolakoğlu T (2000) *Sporun Topluma Yaygınlaştırılmasında Medyanın Etkisi (Güreş Örneği)*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Daver B (1993) *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, 5.Baskı, Ankara.

Doğan İ (1994) *Bir Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği*, Yeni Dünya Dergisi, Eylül, Yıl:1, Sayı:12, 26.

Doğan İ (1999) *Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu ve Şiddet*, Düşünen Siyaset Dergisi, Mart, Sayı:2, 73-85.

Doğru A (1991) *Değişen Toplumun Bunalımı, Kültürü, Eğitimi ve Yaşayışıyla*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Dönmezer S (1990) *Sosyoloji*, Beta Basım Yayım, 10.Baskı, İstanbul.

Dunning E, Murpy P and Williams J (1988) *The Roots Of Football Holiganism (An Historical And Sociological Study)*, Routledge & Kegan Paul Ltd, 246-247.

Erkal M (1992) *Sosyolojik Açıdan Spor*, Kutsun Matbaa ve Reklamcılık Merkezi, İstanbul.

Erkal M (1996) *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, Der Yayınları, 7.Baskı, İstanbul.

Erkal M, Güven Ö ve Ayan D (1998) *Sosyolojik Açıdan Spor*, Der Yayınları, 3.Baskı, İstanbul.

Ertürk Y (1994) *Toplumsal-Kültürel Dinamikler ve Aile, Aile ve Eğitim*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara.

Fişekcioğlu İB (1996) *Konya İlindeki Amatör ve Profesyonel Futbolcuların Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Profillerinin İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Freedman JL, Sears DO and Carlsmith JM (1993) *Sosyal Psikoloji*, Çev: Ali Dönmez, Kırali Matbaası, 3. Baskı, Ankara.

Fromm E (1994) *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, Çev: Salman Y, İçten N, Payel Yayınevi, 6.Baskı, İstanbul.

Garland J, Rowe M (2000) *The Hooligan's Fear Of The Penalty*, Soccer&Society, Spring, 1(1),144-158.

Guttman A (1986) *Sport Spectators*, Colombia University Press, New York.

Gültekin O, Doğan M, Doğan A ve Eylen B (2000) *Futbol Sahalarında Şiddet ve Emniyet Güçlerinin Tutumu Üzerine Bir Araştırma*, 21.Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu, 25-27 Ekim, Ankara.

Güngör E (1980) *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, 4.Baskı, İstanbul.

Hobbs D, Robins D (1991) *The Boy Done Good: Football Violence, Changes And Continuities*, Sociological Review, Aug, 39(3), 551-580.

----- <http://www.konyaspor.com/tarihce>.

İkizler C (1994) *Sporunda Başarımın Psikolojisi*, Alfa Basım Yayım, 2. Baskı, İstanbul.

İmamoğlu O (1990) *Sporcu Ve Seyirci Sağlığı*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Karagözoğlu C (1994) *Spor Yöneticiliklerinin Yeterlilikleri İstanbul Örneği*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Karagözoğlu C, Ay SM (1999) *Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğilimleri, (İstanbul Örneği)*, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Yıl:6, Sayı:3, 27-31.

Kasır HA (1993) *Kültür Bilinci*, Denge Yayınları, İstanbul.

Kayaoğlu AG (2000) *Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet: Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Çalışma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Kerr JH (1994) *Understanding Soccer Hooliganism*, Buckingham: Open, University Press.

Keten M (1993) *Türkiye'de Spor*, Polat Ofset, 2.Baskı, İstanbul.

King A (1999) *Football Hooliganism And The Practical Paradigm*, Sociology Of Sport Journal, 16, 269-273.

King A (2001) *Violent Pasts: Collective Memory And Football Hooliganism*, The Sociological Review, Nov, 49(4), 568-586.

Konsensus (2002) *Türkiye Futbol ve Taraftar Profili Araştırması*, Nisan 2002, Konsensus Araştırma ve Danışmanlık Merkezi.

Kozanoğlu C (1990) *Bu Maçı Alıcaz*, Kıyı Yayınları, İstanbul.

Köknel Ö (1996) *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar, İstanbul.

Kurtkan A (1976) *Genel Sosyoloji*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

Kuper S (1996) *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*, Çev: Sinan Gürtuna, Sabah Kitapları, 1.Baskı, İstanbul.

Küçük V (1997) *Sporda Yönlendirmenin Yeri ve Önemi, Futbol Örneği*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Küçük V ve Acet M (1998) *Kitle İletişim Araçlarından Yazılı Basının Kullanılmış Olduğu Üslubun Sporcuyu ve Seyirci Saldırganlığı Açısından İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi 5. Spor Bilimleri Kongresi, Ankara.

Marples M (1954) *A History Of Football*, Seccer And Worburg, London.

Marangoz B (1993) *Çocuğumuzu Nasıl Eğitelim*, Mektup Yayınları, İstanbul.

Mavili AA (1997) *Grup Süreci ve Grup Dinamikleri*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Nirun N, Öner A ve Baykurt N (1993) *Liseler İçin Sosyoloji III*, MEB Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.

Nirun N (1994) *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

Oluç M (1987) *Sosyal Sınıflar (Sosyal Katmanların) Pazarlama Açısından Önemi*, Pazarlama Dünyası, Yıl:1, Sayı:2, 2-12.

Öngel HB, Günay M (1998) *Sporda Şiddet ve Saldırganlık Eğilimlerine Psiko-Sosyal Yaklaşımlar*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2), 89-117.

Özkalp E (1994) *Sosyolojiye Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 7. Baskı, Eskişehir.

Öztürk F (1998) *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*, Bağırhan Yayınevi, Ankara.

Özmen H (2000) *Futbol, Holiganizm ve Medya*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Peter G, Beyer E (1997) *Saldırganlık*, Çev: Zeynep Kılıç, Spor Ekin Dergisi, Yıl:1, Sayı: 2, 36-37.

Pidgeon T (2000) *Football Holigans Meet Their Match At West Ham*, Biometric Technology Today, 8(2), 2.

Sachs CJ, Chu LD (2000) *The Association Between Professional Football Games And Domestic Violence In Los Angeles Country*, Journal Of Interpersonal Violence, 15(11), 1192-1201.

Serarslan Z (1990) *Spor Pazarlaması, Sporun Topluma Yaygınlaştırılmasında Pazarlama Tekniklerinden Yararlanma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Pazarlama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Sezen Y (1999) *Sosyolojide Ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler Ve Tartışmalar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfi Yayınları, No:39, İstanbul.

Sinanoğlu O (2001) *Eğitim, Bilim, Türkçe; Kültür Kapitülasyonları*, Koop-İş Sendikası Dergisi, Sayı:3, 31-38.

Smith MD (1983) *Violence And Sport*, Toronto: Butterwort & CO.Ltd.

Stott C, Reicher SD (1998) *How Conflict Escalates: The Inter-Group Dynamics Of Collective Football Crowd Violence*, *Sociology*, 32, 353-377.

Stott C, Hutchlson P and Drury J (2001) *Holligans Abroad? Inter-Group Dynamics, Social Identity And Participation In Collective Disorder At The 1998 World Cup Finals*, *British Journal Of Social Psychology*, 40, 359-384.

Şahin HM (2003) *Spor da Şiddet ve Saldırganlık*, Nobel Basımevi, Ankara.

Şatana İ (1994) *Medya İle Gelen Kültür*, *Yeni Dünya Dergisi*, Yıl:1, Sayı:12, 24-25.

Şener S (1991) *Türkiye'de Gençlik Olayı*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Taşğın Ö (2000) *Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Profili*, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Tezcan M (1977) *Boş Zaman Sosyolojisi*, Doğan Matbaası, Ankara.

Tezcan M (1985) *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, 4.Baskı, Ankara.

Tezcan M (1997) *Türk Kişiliği Ve Kültür-Kişilik İlişkileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Tiryaki Ş (1997) *Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi*, 1.Uluslar Arası Spor Psikolojisi Sempozyumu, Bağırhan Yayinevi, Ankara.

Tiryaki Ş (2000) *Spor Psikolojisi*, Kavramlar, Kuramlar Ve Uygulama, Eylül Kitap ve Yayinevi, Mersin.

Türkmen HN (1998) *Çağımızda Bacasız Sanayi: Futbol*, TFF Yayınları, İstanbul.

TFF (1999) *Disiplin Uygulamasında Futbolcu-Hakem İlişkisi*, EPAK, TFF Yayınları, Sayı:13, İstanbul.

Urartu Ü (1994) *Futbol, Teknik, Taktik, Kondisyon*, İnkılap Kitapevi, İstanbul.

Ürkmez A (2001) *Futbolda 700 Yıllık Şiddet*, *Sporun Rengi Dergisi*, Yıl:1, Sayı:3, 48-51.

Van Der Brug HH (1994) *Fottball Hooliganism In The Netherlands*, Football Violence And Social İdentity, London:Routledge.

Voight D (1998) *Spor Sosyolojisi*, Çev: Ayşe Atalay, Alkım Yayınları, İstanbul.

Yetim A (1999) *Öğretmenlik Mesleği ve Beden Eğitimi Öğretmeninin Sosyal Görevleri*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(3), 222-234.

Yetim A (2000) *Sosyoloji ve Spor*, Topkar Matbaacılık, Ankara.

Yıldız R (1999) *Eğitim ve Sosyal Değişme-Türkiye Örneği*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.

Yüksel H, Doğan B, Moralı S ve Acar MF (1998) *Futbolda Şiddetin Toplumbilimsel Boyutları*, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknolojisi Dergisi, Yıl:5, Sayı:1, 22-26.

9. ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Konya'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğretimini Konya'da tamamladı. 1996 yılında Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda lisans öğretimine başladı. 2000 yılında aynı üniversiteden mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından açılan araştırma görevlisi sınavını kazandı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Anabilim Dalında göreve başladı. 2001 yılında Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünün açmış olduğu Yüksek Lisans imtihanını kazandı. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimine başladı.

Halen Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Evlidir.

10. TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda yardımlarını benden esirgemeyen Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Arş.Gör. Özden TAŞĞIN' a, Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Arş.Gör. Bahadır DEMİR'e,

Anketlerin uygulanmasında bana yardımcı olan Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 4. Sınıf birinci öğretim öğrencilerine, literatür taramasında bana yardımcı olan Murat ÇAYCI' ya,

Hiçbir zaman benden yardımlarını esirgemeyen rahmetli anneme, abilerime ve eşime teşekkürü bir borç bilirim.

11. EKLER

EK 1. Anket Formu

ANKET FORMU

Sevgili Seyirciler

Elinizde bulunan bu anket, yüksek lisans tezi için hazırlanmış olup, vereceğiniz cevaplar sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. İsim yazmayınız. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Arş.Gör. Hakan Salim ÇAĞLAYAN

Lütfen her soru için bir cevap kutusu işaretleyiniz

1.Cinsiyetiniz?

Erkek Bayan

2.Yaşınız?

15'den küçük 15-20 21-25 26-30

31-35 36-40

41 ve üstü

3.Eğitim Durumunuz?

Herhangi bir okuldan mezun değilim

İlkokul Ortaokul Lise

Üniversite Lisansüstü Yüksekokul

4.Mesleğiniz?

Serbest Memur Ticar-Esnaf İşçi

Emekli Öğrenci Sanayici Çiftçi

Ev Hanımı Diğer.....(Yazınız)

5.Aylık Geliriniz?

250 milyon ve aşağısı 251-500 501-750

751-1.000 1.000 ve yukarısı

6.Doğum yeriniz?

Köy Kasaba İlçe İl

Büyük şehir Yurt Dışı

7. Medeni Haliniz?

Evli Bekar Ayrı yaşıyor Boşanmış

8. Evli iseniz çocuk sayısı?

1 2 3 4 5 ve üstü

9. İkamet ettiğiniz yer?

Köy Kasaba İlçe İl

Büyük şehir Yurt Dışı

10.İkamet ettiğiniz evin mülkiyeti kime ait?

Kendime Kira Diğer.....(Yazınız)

11.İkamet ettiğiniz evin tipi?

Normal Müstakil Apartman dairesi

Lüks Apartman Villa

12. Arabanız var mı?

Evet Hayır

13.Ne tür müzikten hoşlanırsınız?

Hafif Batı Müziği Türk Sanat Müziği

Arabesk Pop Müziği Metallica

Türk Halk Müziği Rock Müziği Diğer.....

14.Ne tür filmden hoşlanırsınız?

Savaş filmleri Macera filmleri Aşk filmleri

Komedi filmleri Çizgi filmler

Romantik filmler Diğer.....(Yazınız)

15.En sık izlediğiniz televizyon programı nedir?

Haberler Diziler Filmler

Müzik-çğence programları Spor programları

16.Futboldaki oyun kurallarını ve yapılan yeni değişiklikleri bildiğinize inanıyor musunuz?

Evet Hayır Kısmen

17.Sizce takımınızın hakları yeniliyor mu (şampiyonluğunuz engelleniyor mu?)

Evet Hayır

18.Müsabakalara ne sıklıkla gidersiniz?

Çok sık maça gitmem Diğer.....(Yazınız)

Müsait olduğum zaman maçlara giderim

Sadece derby maçlarına giderim

Kendi sahamızdaki her maça giderim

Bütün deplasman maçlarına ve kendi sahamızdaki maçlara giderim

19.Günlük yaşantınızdaki tepkiler ile müsabaka sırasındaki tepkileriniz aynı mı?

Evet Hayır Kısmen

20.Amigolar sizi nasıl etkiler?

Olumlu Olumsuz Hiç etkilemezler

21.Amigoların davranışlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şuursuz hareket ediyorlar Olayları ateşliyorlar

Saldırgan duygularımızı faaliyete geçiriyorlar

Taşkınıkları önüyorlar Diğer.....(Yazınız)

22.Taraftarı olduğunuz takımın mağup olması sizi nasıl etkiler?

Beni pek etkilemez Yemek yiyemem

O gece uyuyamam İş verimim düşer

Bir hafta boyunca düşünürüm Diğer.....(Yazınız)

Kavgacı bir yapıya bürünürüm

23.Mutlu bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirdiğinize inanıyor musunuz?

Evet Hayır Kısmen

LÜTFEN ARKA SAYFAYI ÇEVİRİNİZ

24. Çevrenize göre nasıl bir kişiliğe sahipsiniz?
 Huysuz Asabi Kavgacı
 Sakin ve uyumlu Hırçın
25. Hakemlerin taraftarı olduğunuz takımın aleyhine vermiş olduğu bir kararda tavrınız ne olur?
 Bütün kararları saygıyla karşılarım Küfrederim
 Elime geçirdiğim her şeyi hakeme fırlatırım
 Sahaya iner hakemi döverim
 Diğer.....(Yazınız)
26. Takımınızın yenilgisinden sonra hursuzluğu kimden çıkarırsınız?
 Ailemden Arkadaşlarımdan Rakip seyirciden
 Rakip oyuncudan Hakemlerden
 Kendi takımımın sporcu, antrenör ve yöneticilerinden
 Diğer.....(Yazınız)
27. Sizce taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının en önemli nedeni nedir?
 Taraftarı olunan takımın ligdeki konumuna bağlı beklentilerin gerçekleşme durumu
 Doğal kişilik yapısındaki şiddet eğilimi
 Yetersiz ya da tahrik edici güvenlik tedbirleri
 Taraftarların yetersiz eğitimleri Ekonomik yetersizlik
 Stadyumun konumu (giriş, çıkış problemleri)
 Maç biletleri alımındaki sıkıntılar Diğer.....(Yazınız)
28. Müsabaka izlemeye niçin gidersiniz?
 Boş zaman değerlendirmek için
 Yeni arkadaş ortamı kurmak için
 Hakemlere bağırarak için Küfretmek için
 Deşarj olmak ve rahatlamak için Diğer.....
 Takımı desteklemek için Kavga etmek için
29. Sizce futbol karşılaşmalarından önce seyircileri saldırganlığa yönelten en önemli faktör nedir?
 Medya Kulüp yöneticilerinin açıklamaları
 Rakip futbolcuların tavırları Geçmiş maçlardaki olaylar
 Diğer.....(Yazınız)
30. Müsabaka esnasında sizleri saldırganlığa yönelten en önemli faktör nedir?
 Rakip antrenörlerin olumsuz davranışları
 Rakip takımın seyircilerinin olumsuz davranışları
 Rakip takımın oyuncularının olumsuz davranışları
 Kendi futbolcularınızın olumsuz davranışları
 Hakemin yanlış tutum ve davranışları
 Kendi antrenörünüzün olumsuz davranışları
31. Sizce şiddet olaylarına karşı alınabilecek en önemli tedbir ne olmalıdır?
 Maç öncesi yatıştırıcı aktiviteler (müzik gibi) yapılmalı
 Medya ile telkinlerde bulunulmalı Diğer.....
 Yetkili kuruluşlar iyi organize edilmeli
 Yeterli saha içi ve saha dışı önlemler alınmalı
 Taraftarlar futbol kuralları konusunda eğitilmeli
 Bayan seyircilerin maçlara sık sık gelmeleri teşvik edilmeli
32. Sizce galip gelmek için her yol mübah midir?
 Evet Hayır Kısmen
33. Müsabakayı izlemeye kiminle gelirsiniz?
 Ailemle Okul arkadaşlarımla Yalnız
 İş arkadaşlarımla Taraftar grubuyla
34. Sizce cezai tedbirler şiddet olaylarını engeller mi?
 Evet Hayır Kısmen
35. Başınızdan adli bir olay geçti mi?(Cevabınız hayır ise 38.soruya geçiniz)
 Evet Hayır
36. Eğer geçti ise günlük yaşantınızla mı ilgiliydi? Yoksa sporla mı ilgiliydi?
 Sporla ilgiliydi Günlük yaşantıyla Her ikisinde
37. Adli olay sonunda ne oldu?
 Gözaltına alındım Tutuklandım
 Karakola götürüldüm Serbest bırakıldım
38. Müsabaka izlerken kötü ve küfürlü tezahüratta bulunuyor musunuz?
 Evet Hayır Kısmen
39. Müsabakayı izlerken herhangi bir etkiden dolayı yapmış olduğunuz taşkınlıktan maç sonrası pişmanlık duyuyor musunuz?
 Evet Hayır
40. Müsabaka esnasında ne tür tezahüratlara katılmayı seviyorsunuz?
 Küfür etme Kavga ve dövüşe katılma
 Takım sloganı İslık ve yuhalama
 Hepsine katılma Diğer.....(Yazınız)
41. Sizce müsabakalar sırasında küfür etmek nasıl bir davranıştır?
 Suçtur Hatalıdır Deşarj yoludur
 Haktır Diğer.....(Yazınız)
42. Konyaspor taraftarı olmasaydınız hangi takımı tutardınız?
 Hiçbir takımı tutmazdım
 Sadece maç izlemeye geldim, taraftar değilim
 Diğer.....(Bir takım yazınız)